Carles Cardó
Lluís Carreras
Joan Bpta. Manyà

1884-1984

86-87

QUA DERNS DE PASTORAL

QP

0 Pastoral de Quaresma.
1 Evolució en la imatge del sacerdot. Antologia: Joan B. Manyà.
2 Pastoral del turisme. Antologia: Francesc Vidal i Barraquer (exhaurit).
3 Parròquia i comunitat.
4 Sacerdots en el treball. Vidal i Barraquer, home d'Església.
5 Parròquia i moviments obrers. Renovació pastoral a Lleida. Antologia: Guillem Rovirosa (exhaurit).
6 El sagrament de Penitència. Marginació social a Barcelona (exhaurit).
7 La JOC, oportunitat perduda? Sobre pastoral infantil. Antologia: Jaume Collell i Bancells.
8 De la cristiandat al pluralisme (exhaurit).
9 Pastoral rural (exhaurit).
10 L'Església catalana l'any 1970.
11 Escola i catequesi. Demarcacions diocesanes a les terres de Lleida.
12-13 La pastoral del bateig. La Llei fonamental de l'Església (exhaurit).
14-15 Consells pastorals i consells presbiterals (exhaurit).
16 Les parròquies petites, problema pastoral. L'Església catalana l'any 1971.
17 JAC, Escoltisme, Equips de la Mare de Déu. Església i home d'avui.
18 Els cristians i la política. Antologia: Manuel Carrasco i Formiguera.
19 Pastoral en medi urbà. Antologia: Josep M. Capdevila.
20 Entorn de la sacramentalització.
21 Conversa amb un monjo. Índex 1969-1971.
22 Psicologia, experiència religiosa i pastoral.
23 Fe i joventut catalana.
24 Com restructurar el bisbat de Vic. Història de la JOC. Jacques Maritain.
25 Catequesi d'adults. Immigració nordafricana.
26 Pastoral urbana. Consells pastorals. L'ensenyament de la Teologia.
27 L'ACO i la Missió Obrera. El Secretariat d'universitaris cristians. Darrers dies de Joan Alsina. Antologia: Josep Carner.
28 Comunitats de base. L'Església catalana l'any 1973.
29 Pastoral en el món burgès. Antologia: Jaume Bofill i Mates. El cas Añoveros.
30 L'economia de l'Església (exhaurit).
31-32 L'Església al País Valencià. Els cristians i la ciutat. Taizé: El concili dels joves.
33 Nous camins de vida religiosa.
34 Teologia, política i alliberament. La Pastoral als Països Catalans l'any 1974.
35 La fe, categoria cristiana. Pasqua i joventut. El dret dels immigrats a ser catalans.
36-37 La ciutat de demà i l'educació religiosa. El fenomen migratori a Catalunya. Antologia: Francesc-Vicenç García, «El Rector de Vallfogona» (exhaurit).
38 El laïcat, avui.
39 Canvi en l'Església. Passat, present i futur dels ministeris.
40 L'Església de Catalunya en el canvi de la societat. Capellans i classe obrera. L'Església catalana l'any 1975.
41 Per a una celebració renovada de la Pasqua. Pastoral de les vocacions. L'11 de maig de 1966.
42-43 Iniciació a la revisió de vida. Testimonis de preveres.
44 Plantejament de curs d'un equip pastoral. Noves tipologies en el ministeri pastoral. La marxa de la llibertat.
45 Relacions Església-Estat 1975-76. Cent anys de colònies. L'Església l'any 1976.
46-47 Equips pastorals de preveres. La transmissió de la fe.
48 Confirmació i primera comunió. L'economia de l'Església. L'abat Escarré a «Le Monde» (1963). (exhaurit).
49 Programar la pastoral. Els catòlics de Barcelona als pares conciliars (1965).
50 Després de les eleccions.
51 Festes cristianes i religiositat popular.
52 L'Església en la represa de Catalunya.
53 El cardenal Vidal i Barraquer.
54 Fer cristians conscients i responsables.
55 Cristians en el món.
56 Cristians entre els marginats (exhaurit).
57 Aparellament i matrimoni.
58 Moment present de l'Església catalana.
59 Entre el desencant i l'esperança.
60 Taizé: una interpretació.
61 Damià Estela, testimoni d'excepció.
62 Assemblees a l'Església catalana.
63 Pastoral i llengua catalana (exhaurit).
64-56 Vida de fe i presència en el món.
66 Pregar amb el poble.
67 Mossèn Antoni Batlle.
68 Informe sobre Pastoral de Joventut.
69-70 Els consells pastorals (exhaurit).
71 Cristians catalans al Tercer món.
72 Pastoral del bateig (exhaurit).
73-74 Qüestions sobre la parròquia.
75-76 El servei de la caritat (exhaurit).
77 Cardijn i l'evangelització del món obrer.
78 Pastoral dels malalts.
79 Descreença i agnosticisme.
80 Religioses als barris.
81 Pastoral de preparació al matrimoni (exh.).
82-83 L'economia de l'Església catalana.
84 Pastoral rural.
85 Pastoral dels deficients mentals (exhaurit).
86-87 C. Cardó, Ll. Carreras i J. B. Manyà.

QUA DERNS DE PASTORAL

86-87

1985

centre
d'estudis
pastorals

SUMARI

CARDÓ, CARRERAS i MANYÀ 3

● **PÒRTIC**

Homenatge i compromís 5
En la mort de Salvador Espriu 9

● **JORNADA DE MONTSERRAT**

Crònica d'un homenatge, *Josep M. Totosaus* 11
Invitació 16
Textos 17
Imitar el seu tremp, el seu esperit, el seu treball, *Dr. Narcís Jubany* 21
Pregària dels fidels 27
Manyà, Cardó i Carreras dintre la cultura religiosa del seu temps, *Miquel Batllori* 29
Una fita en la història de l'Església catalana, *Dr. Ramon Torrella* 40
Poemes, *Pere Ribot* i *Climent Forner* 45
Els que he trobat pel camí, *Camil Geis* 48
Tres homes al servei de la comunitat, *Dr. Ramon Masnou* 52
Taules cronològiques 55
El gran servei de Carles Cardó, *Joan Carrera* 80
Carles Cardó i la catequesi litúrgica, *Alexandre Masoliver* 86
Aportacions de Lluís Carreras, a la llengua i a Catalunya, *Lluís Bonet i Armengol* 98
Lluís Carreras i la seva aportació a la llengua i a la cultura catalana, *Dolors Viñas, vda. Taulé* 107
Mn. Joan Bpta. Manyà, l'home fidel i coherent, *Dr. Josep Pont i Gol* 114

● **4 VENTS**

Barcelona, *Joaquim Cervera* 124
Girona: i ara, la neu, *Quim Pla* 133
Des de la Terra ferma, *Jaume Montaña* 142
Crònica de Mallorca, *Pere Llabrés* 143
Crònica d'Urgell, *Antoni Mirabet* 149
Des de Vic, *Sebastià Codina* 151

● **L'ESPECTADOR**

Tasio, l'ànima d'un poble, *Josep M. Fisa* 156

● **RETALLS** 158

CARDÓ, CARRERAS I MANYÀ

Amb aquest número, QUADERNS DE PASTORAL se suma a l'homenatge que l'Església de Catalunya ha fet a Carles Cardó, Lluís Carreras i Joan Bpta. Manyà, amb motiu del centenari del seu naixement, esdevingut l'any 1884. Bella coincidència, aquesta, que ens permet de prendre consciència que no ens trobem davant unes persones isolades, sinó davant tres exponents d'una generació. Amb ella, la nostra Església, que havia viscut i, en bona part protagonitzat, la Renaixença del nostre poble, viu, de manera activa, l'etapa de la recuperació de les institucions i de la normalització lingüística. Però pateix, també, ai las, el daltabaix de la guerra, (que es tradueix en persecució, destrucció i martiri), la desfeta de l'exili i la feixuga llosa que ens cau a sobre com a poble l'any 1939, que cuidava ofegar tot allò que tan treballosament havíem anat aconseguint, i que ens obligava a recomençar altra vegada. Carles Cardó, Lluís Carreras i Joan Bpta. Manyà tenien 52 anys el 1936 i 55 el 1939.

Carreras moriria el 1955 i Cardó quatre anys més tard; però el tall que aquests esdeveniments malaventurats imposaven al nostre desplegament els afectava de ple. Cardó va continuar escrivint, preparant edicions dels seus articles d'avantguerra o fent versions per a la fundació Bernat Metge. Carreras va continuar rebent gent, aconsellant, fent conferències, redactant algun informe confidencial... Però tot això era només romanalles amagades del que havia estat, del que hauria estat, del que hauria d'haver

estat si no hagués vingut el que mai no hauria d'haver vingut.

Manyà —que va tenir una projecció pública, diguem-ho així, més modesta— va sobreviure als altres dos una vintena d'anys. I va continuar la seva tasca d'estudi i les seves publicacions. Però el tall fatídic el va confinar en la seva Tortosa episcopal: ¿com podia mantenir contactes amb les iniciatives renovadores de l'Església catalana si aquestes havien estat tallades de soca-rel i el metropolità moria exilat, a Fribourg, enmig d'un gran silenci? En canvi, professor de religió de l'Institut de Batxillerat, podia exercir una irradiació benèfica entre el jovent estudiós de Tortosa durant una bona vintena d'anys, uns anys en què els seus prelats li negaven el pa i la sal.

Ara, amb motiu del centenari, els ha arribat l'hora dels homenatges públics i oficials. Homenatges que són un reconeixement i signifiquen una rectificació. Es tota una manera de fer Església a Catalunya el que aquests homes —i els companys de la seva generació— encarnen. I no sabríem cantar-ne les lloances si no estàvem disposats a fer-la nostra i menar-la endavant.

Aquest quadern enclou tres parts ben diferenciades. La primera recull els materials de la JORNADA D'HOMENATGE que l'Església de Catalunya, presidida per tots els seus bisbes, els dedicava, a Montserrat, el dia 11 de desembre de 1984: una crònica en ressegueix el fil i va presentant els textos que després reproduïm. Una segona part la constitueixen les TAULES CRONOLÒGIQUES, volgudament extenses, que ha preparat la Redacció i que permeten d'acostar-se a aquests tres homes i al seu temps. Finalment, en una tercera part, ens són evocats —de manera global o més sectorial— Carles Cardó, Lluís Carreras i Joan Bpta. Manyà. Han volgut col·laborar-hi Mn. Joan Carrera (que ha preparat una «Aproximació a Carles Cardó amb ocasió del centenari del seu naixement»), el P. Alexandre Masoliver, bibliotecari del Monestir de Poblet (que ens ha ofert el text de la conferència que va donar el 22 d'octubre a la Selva del Camp en el curs de la Jornada sacerdotal de l'arxidiòcesi de Tarragona), Mn. Lluís Bonet i Armengol (tan lligat al Dr. Lluís Carreras, per raons familiars), la sra. Magdalena Viñas, vda. Taulé (sabadellenca, que en prepara un estudi biogràfic) i el Dr. Josep Pont i Gol, arquebisbe emèrit de Tarragona, que va ser el primer bisbe (ho era aleshores del bisbat de Segorb-Castelló) que va «rehabilitar» el Dr. Manyà. A tots ells, i als qui van participar en la Jornada de Montserrat i ara ens han confiat el seu text, el nostre agraïment.
— J. T.

PÒRTIC

HOMENATGE I COMPROMÍS

Amb la publicació d'aquest número dedicat a tres sacerdots insignes —Carles Cardó, Lluís Carreras i Joan Baptista Manyà— QUADERNS de PASTORAL vol manifestar ben explícitament una voluntat que l'ha animat des del primer dia: reconèixer les pròpies arrels, relligar amb la nostra tradició. No hem començat abans d'ahir. Tenim segles d'història. I la generació que ens ha precedit ha estat decisiva en la configuració del nostre present com a cristians de Catalunya.

Quan va néixer QUADERNS DE PASTORAL aquestes afirmacions esdevenien polèmiques en elles mateixes, en la mesura en què reivindicaven una tradició i uns homes que l'any 1939 havien estat silenciats i

que encara no havien estat públicament rehabilitats a la nostra Església. Avui, en canvi, l'homenatge que els dediquem és presidit pels nostres bisbes i les paraules que hi pronuncien el cardenal de Barcelona i el metropolità de Tarragona no sols volen enaltir unes persones, sinó que vénen a situar-se en continuïtat amb tota una manera de fer Església a Catalunya, una manera que tipifiquen, precisament, els que ara homenatgem.

S'ha produït, doncs, un canvi que només ens pot ser motiu d'alegria i que ens convida a la reflexió.

Perquè aquests homes encarnen el drama de la seva generació. L'any 1936 la seva vida quedava trencada als cinquanta-dos anys. Van haver d'amagar-se i fugir a corre-cuita. Van haver de contemplar, impotents, com l'esforç i el treball d'anys i anys eren anorreats. Com companys d'ideals queien assassinats. I el 1939, quan es va acabar la guerra, es van veure reduïts al silenci i van ser pràcticament, i àdhuc explícitament, desautoritzats. Mentrestant, havien d'assistir a la reconstrucció de la nostra Església sobre bases postisses: una Església tan diferent d'aquella per la qual ells havien treballat, presidida per uns dirigents que —desorientats, esporuguits, oportunistes, o imposats— feien la farina plana als rectors de la nova situació política i s'esforçaven per oblidar o per combatre tot allò que ells havien construït amb tenacitat, ilusió i lucidesa durant el primer terç de la centúria. El seu drama és el de la nostra Església, presidida pel cardenal Francesc d'Assís Vidal i Barraquer, mort a l'exili l'any 1943.

El cas del Dr. Joan Bpta. Manyà té connotacions peculiars. Fill de Gandesa, capital de Terra Alta, va viure tota la vida de capellà a Tortosa. Professor inicialment del Seminari, n'era expulsat a començaments de 1921, quan tot just tenia trenta-sis anys. Marginat,

des d'aleshores, a casa seva, Manyà es va consagrar a l'estudi, va col·laborar ben activament amb el moviment intel·lectual i apostòlic renovador de la nostra Església d'avantguerra i va ser l'impulsor de la Federació de Joves Cristians de Catalunya al seu bisbat. Així es convertia, amb una gran senzillesa i amb una immensa dignitat, en la consciència catalana de l'Església tortosina, presidida per uns bisbes que l'ignoraven i el marginaven abans i després del trencament de 1936-39. A la postguerra va arribar a ser titllat d'«heretge» i de «separatista», sense més matisos, i es va prohibir als seminaristes que hi tinguessin contactes; mentrestant ell continuava consagrat a l'estudi i feia de professor de religió a l'Institut de segon ensenyament, cosa que li donava una vasta projecció i un gran prestigi entre el jovent estudiós de la ciutat. Quan als setanta-cinc anys (1961) li arriba l'edat de la jubilació i es disposa a publicar Les meves confessions, *ha d'esperar quatre anys més fins a rebre l'*imprimatur, *i encara* per a ús reservat *(1965): hi molestava el capítol III,* Per què escric en català. *Ben tardanament (1970) era rehabilitat pel bisbe actual, Ricard M. Carles: Manyà tenia 86 anys i en feia cinquanta que havia estat expulsat del Seminari. Ara, amb motiu del centenari, és homenatjat a Tortosa, però no és clar que allò que Manyà significa inesquivablement de vocació intel·lectual, de diàleg d'altura amb la cultura ciutadana, de fidelitat a una llengua i a una línia de treball mancomunat d'Església amb les diòcesis catalanes siguin pautes assumides al seu bisbat. I és ben sabut, a més a més, que la segona edició de* Les meves confessions *(1983) produïa una veritable tempesta en aquest got a part que és l'Església de Tortosa, a causa de l'Apèndix que no figurava a l'edició anterior.*

No sabríem, doncs, homenatjar Carles Cardó, Lluís

Carreras i Joan Bpta. Manyà sense fer un profund examen de consciència sobre l'ahir, l'avui i el demà de la nostra Església: qui som i on anem?; qui volem ser i on volem anar? Avui han passat prou anys i tenim prou perspectiva per saber on és el nord; no es lícit pecar d'oportunisme; i hem de tenir ben presents les paraules del Mestre: «Ai de vosaltres (...) que construïu els monuments sepulcrals dels profetes i decoreu les tombes dels justos (...) Així reconeixeu vosaltres mateixos que sou fills dels qui van matar els profetes» (Mt 23,29.31).

EN LA MORT DE SALVADOR ESPRIU

La mort del poeta Salvador Espriu, amb el ressò que ha desvetllat, ens alliçona i ens convida a la reflexió.

La seva persona i la seva obra s'han anat imposant lentament, aquests darrers anys, a la consciència col·lectiva. Hi deu haver contribuït la seva presència a la televisió, on li van ser fetes extenses entrevistes. Però, així i tot, no deixa de resultar sorprenent que una persona com ell, naturalment reservada, poc amiga de la vida social, i amb una obra austera i eixuta, de difícil accés, hagi arribat a interessar una franja prou àmplia de la població catalana; ara, sobretot, que La pell de brau, *les representacions de la* Primera història d'Esther *o els muntatges de Ricard Salvat, com* Ronda de mort a Sinera, *van quedant enrera. Però això mateix ens diu que el poble té un instint que li permet de travessar l'espessa cortina de sons eixordadors i resplendors estantisses, creada pels muntatges publicitaris, i copsar on es troben els veritables tresors i els homes fidels i coherents. I és així com Salvador Espriu ha anat esdevenint símbol vivent d'unes quantes fidelitats.*

Fidelitat a una llengua i a un poble. Un poble petit, una llengua d'extensió reduïda, que són els del poeta, no podien donar-li gran cosa a nivell d'èxit multitudinari i de projecció fàcil i a gran escala. Però eren les arrels que el nodrien i en les quals es reconeixia. I Espriu hi ha restat fidel, en una època en què aques-

ta mena de fidelitats han trontollat. El poble —indestriable de la seva llengua— li ho ha reconegut.

Fidelitat al treball, a la feina ben feta. Espriu ha edificat la seva obra —una obra més aviat breu— carreu sobre carreu, amb exigència i solidesa. No s'ha deixat endur per la facilitat, l'autosatisfacció o la popularitat. En un temps en què, en aquest punt, els valors apareixen massa sovint capgirats, el poble s'ha reconegut en aquest conreu exigent de la seva llengua.

Fidelitat a la pròpia coherència personal. Espriu no s'ha estat de dir i d'escriure que era «agnòstic»: agnòstic, que no sap; no pas ateu, que nega. I ho ha dit sempre amb una gran austeritat i un exquisit respecte, expressió de sinceritat personal i d'acarament amb les grans preguntes de què tota la seva obra apareix amarada. Aquesta actitud tenia alguna cosa de debellador de la religiositat barata; però també de l'agnosticisme i l'ateisme banals, reacció pendular a què s'ha mostrat tan procliva la nostra intelligenzia à la page, *la qual s'ha deixat endur també a la sàtira anticlerical i a la brometa fàcil. El poble hi ha descobert l'home sincer, formal, autèntic i coherent, de gran profunditat i exquisida sensibilitat per les qüestions fonamentals, qualitats especialment valuoses en un temps en què la superficialitat sembla tònica generalitzada, gairebé actitud normal.*

Des d'aquesta pàgina volem agrair a Salvador Espriu les seves lliçons, que ens plauria de saber recollir: fidelitat a la pàtria i a la llengua, fidelitat a la feina ben feta, fidelitat a la pròpia coherència personal, nodrida en l'acolliment i l'apregonament de les grans qüestions. Des d'aquestes fidelitats voldríem mantenir sempre oberts, com ell, els ponts del diàleg amb les altres persones i amb els altres pobles. Amb una esperança humil, indefallent, sempre renovada.

JORNADA DE MONTSERRAT

CRÒNICA D'UN HOMENATGE

JOSEP M. TOTOSAUS

Els orígens

La jornada del dia 11 de desembre de 1984 a Montserrat té —com tot— la seva història. I val la pena de començar recollint-ne alguna engruna. Va néixer de manera modesta. La primera idea va sorgir al si de la «Comissió Carles Cardó», constituïda per a preparar alguns actes amb motiu de l'any del centenari. ¿No caldria pensar, també, en un homenatge de la clerecia? Ja es va veure, però, que aquest hauria de ser conjunt als tres sacerdots, Cardó, Carreras i Manyà, i als altres de la seva generació. La Comissió Cardó va traslladar-ne l'encàrrec al Centre d'Estudis Pastorals. I aquest va parlar-ne a la Conferència episcopal tarra-

conense, convençut que a ella corresponia convocar a un homenatge de la nostra Església (més que no, simplement, del nostre clergat) a tres dels seus membres especialment significatius. La Conferència episcopal tarraconense, en la seva trobada del mes de juliol de 1984, assumia la celebració d'aquesta diada i n'encarregava l'organització al Centre d'Estudis Pastorals.

Preparatius

De seguida vam posar fil a l'agulla: fixació de la data, encàrrec al P. Miquel Batllori, carta als bisbes i abats de Catalunya, demanant-los l'assistència. I el 27 de setembre, reunió del Consell de Direcció del Centre per a dibuixar el desenrotllament de la jornada.

Val la pena destacar-ne l'orientació: no es tracta de fer, directament, un acte sacerdotal, sinó un homenatge, al qual es convida tothom, organitzat pels preveres de Catalunya; ni es tracta d'evocar nostàlgicament un passat gloriós, sinó d'escoltar una interpel·lació que ens compromet a avençar en una línia progressiva, i de fidelitat a la cultura, a l'Església i Catalunya; ni veiem aquests tres homes com a persones aïllades, sinó com a exponents insignes de tota una generació cristiana.

Ja tenim, doncs, el programa i tenim la crida inicial, que és difosa abundosament a partir de tots vuit bisbats, el delegat del Centre actuant-hi de motor, i entre els religiosos, gràcies a la col·laboració de la Unió de Religiosos de Catalunya. També escrivim una carta als familiars dels tres homenatjats, convidant-los a assistir-hi.

I comencen a ploure les inscripcions. De primer amb parsimònia. Però, així que trepitgem el llindar del desembre, ja preveiem l'allau. I a darrera hora ens veiem obligats a dir que no podem admetre més gent a dinar, per raons del personal del restaurant.

Pugem a Montserrat per a enllestir la preparació. I al monestir tot són facilitats: de part del P. Abat, de part del P. Josep M. Soler, cerimonier, de part del P. Gregori Estrada, que s'encarrega de triar-nos els cants. Fins decideixen de notificar que aquell dia, excepcionalment, queda suprimida la Salve de la una del migdia...!

Dia 11 de desembre: arribada i eucaristia

Les pedres, la vegetació i el cel de Montserrat també volen associar-se a la diada i ens reben habillats amb tot el seu esplendor, que ja és dir. I anem arribant de tot Catalunya. Alguns —els de Tarragona, els de Tortosa, els d'Urgell— amb autocars. Els altres en cotxes particulars. Salutacions, abraçades, retrobament d'amics que fa temps que no s'han vist... I penetrem a l'església.

Comença la celebració. Un bé de Déu de capellans —amb alba i sense alba— i una nau plena. I tots els bisbes: només hi falta el de Girona, que ha de ser en el funeral d'un capellà i arribarà una mica més tard. I l'abat de Poblet i el de Solius. I el P. Josep M. Balcells, president de la Unió de Religiosos.

El P. Abat de Montserrat ens adreça una breu salutació:

Eminentíssim Sr. Cardenal, Senyors Bisbes, Abats, germans preveres, familiars i amics: Benvinguts a Montserrat, a aquesta Casa pairal presidida per la Mare de Déu, Patrona de Catalunya! L'Eucaristia que anem a començar serà una acció de gràcies a Déu que ens ha donat aquests tres germans grans, Carles Cardó, Lluís Carreras i Joan Baptista Manyà, que ens han mostrat un camí de fidelitat a Jesucrist, ben arrelats a la nostra terra, un camí de diàleg entre fe i cultura. Tots tres estimaren profundament Montserrat. És just que avui evoquem el seu record, units als peus de Santa Maria de Montserrat, com un impuls per ser fidels al combat de l'Evangeli.

Després se'ns fan presents els tres homenatjats per la seva paraula: *La Paraula cristiana, L'apostolat litúrgic, Els sacerdots intellectuals*, tres textos que són llegits per un tarragoní, un sabadellenc i un tortosí i que ens fan avinents les grans preocupacions de Cardó, Carreras i Manyà.

I comença la celebració de l'Eucaristia, presidida pel cardenal Narcís Jubany, en la qual llegim els textos que proposa el missal per a aquest dimarts d'advent i cantem els cants que havien estat triats pel P. Gregori Estrada: els nostres músics —Odiló Planàs, Ireneu Sagarra, Gregori Estrada, Albert Taulé i Domènec Cols— s'associen, així, a l'homenatge; i s'hi fa present, també, el cant gregorià a l'hora de l'ofertori. El Dr. Jubany hi pronuncia una bella homilia, que trobareu en una altra pàgina d'aquest quadern, com també les pregàries. I acabem amb el Virolai.

Acte acadèmic

Deu minuts de descans, dintre mateix de l'església, i comença el que el programa titula «Acte acadèmic». Pren la paraula el P. Miquel Batllori, i evoca, amb coneixement, realisme i saviesa, els tres sacerdots que homenatgem, els quals apareixen davant nostre, l'un darrera l'altre, amb les seves llums i amb algunes limitacions que ens els fan més pròxims i humans. El guió del seu parlament el recollim, també, al seu lloc. Així com el text que portava preparat, i amb el qual cloïa l'acte, el Dr. Ramon Torrella, arquebisbe de la metròpoli tarragonina, que només en llegí una part per mor de l'hora.

Quan ens pensàvem que s'havien acabat els actes del matí, resultà que no: l'escolania de Montserrat, dirigida pel P. Ireneu Sagarra, es vol afegir a l'homenatge cantant-nos la Salve, una bella Salve del nostre Pérez Moya. Un detall ben significatiu, que tots els assistents vam valorar i agrair. Eren les dues.

Dinar i sobretaula

I comença la processó fins al restaurant: després de les tres hores de l'estada a l'església, a la sortida ens sorprèn novament aquella corona de pedra i verd, que encercla un cel ben blau (com diria Maragall). Ja a la carretera, tenim el Llobregat als peus, al davant les muntanyes de l'altra banda, dominades per la Mola de Sant Llorenç, i al fons, a l'esquerra, el Pirineu nevat. Però no ens vaga gaire de deturar-nos a contemplar el paisatge: és questió de baixar al restaurant i fer-s'hi un lloc. I comença el dinar que és servit —i s'agraeix— sense fer-nos esperar. I que —pel que les cares manifesten— és del gust de la concurrència.

Acabat, i superades les inevitables dificultats tècniques —és a dir de megafonia— Mn. Joan Batlles, director del Centre d'Estudis Pastorals, diu unes paraules d'agraïment i introdueix els parlaments que seguiran.

Escoltem primerament tres poetes: Mn. Climent Forner, rector de Navàs, del bisbat de Solsona, Mn. Pere Ribot, enamorat del Montseny des de la seva rectoria de Riells, actualment al bisbat de Girona, i el degà de tots, Mn. Camil Geis, sabadellenc com el Dr. Carreras, que, avui, no actua com a poeta, tal com ell mateix explica.

Mn. Geis obre el pas als nostres ancians. D'acord amb la C.E.T. ha semblat que, a l'hora de la sobretaula, fóra bo escoltar

aquells dos bisbes que més de prop van conèixer els sacerdots homenatjats. Són el bisbe emèrit de Vic, Dr. Ramon Masnou, que ens llegeix uns fulls, que publiquem, i l'arquebisbe emèrit de Tarragona, Dr. Josep Pont i Gol. Amb l'estil planer i casolà que el caracteritza, ens evoca tota una època, que ell va viure —ben activament— d'infant, de jove i de jove capellà: «Vida Litúrgica», «en Patufet», els «Pomells de joventut», el Directori de Primo de Rivera, «La Paraula Cristiana», «El Bon Pastor», la Federació de joves cristians de Catalunya, la maltempsada... I la figura del Dr. Manyà, que va conèixer de ben a prop i sobre el qual ha volgut escriure'ns unes pàgines, que també publiquem.

Comiat

El temps ha anat passant i el dia —som als dies curts— ha anat esblaimant-se. ¿On és aquell sol del matí? Encara daura les neus que coronen les serralades que tanquen l'horitzó pel cantó del Nord. Aviat deixarà pas al vespre i a la nit. Ens diem adéu els uns als altres, encaixem i ens n'entornem a casa, cadascú seguint el seu camí. Contents. Amb un desig renovat de donar una resposta cristiana com van donar-la a la seva època —no fa pas tant, però en poc temps han passat tantes coses!— tota una pila de creients que ens han precedit, i dels quals hem homenatjat avui tres figures senyeres. Fidels com ells a l'Església i al nostre poble.

INVITACIÓ

És amb goig que el Centre d'Estudis Pastorals ha acollit l'encàrrec que li ha estat fet per la Conferència Episcopal Tarraconense d'organitzar aquest homenatge a tres sacerdots illustres, exponents insignes de tota una generació cristiana que va maldar per ser fidel a l'Església i a Catalunya. Tres homes d'Església, diversos per procedència —Valls, a l'Alt Camp; Sabadell, al Vallès Occidental; Gandesa, a Terra Alta— i per temperament, però fosos en un ideal comú —assegurar una presència cristiana rica i operant en el renaixement del nostre poble— i arrelats en una doble fidelitat incommovible: a Jesucrist, centre de la seva vida, i a Catalunya, en les alegries i les angoixes de la qual van participar ben activament.

Al seu darrera deixen una obra vasta: el Congrés Litúrgic de Montserrat (1915), l'*Eucologi* (1915), la *Sinopsi evangèlica* (1926), la versió catalana de la Bíblia (1928-1948: Fundació Bíblica Catalana), les revistes *Vida litúrgica* (1914-1933), *La Paraula cristiana* (1925-1936) i *El Bon Pastor* (1927-1936), escrits de prosa modèlica i de reflexió teològica profunda (com *La nit transparent* o els *Theologumena*), i tota una presència i una acció eficaç, per bé que de vegades amagada, com la col·laboració estreta amb el cardenal Vidal i Barraquer o la participació en la Federació de joves cristians de Catalunya (1931-1936).

Membres de la seva generació, van sofrir la desfeta de la guerra, que es va traduir en empresonament (Manyà), en exili (Cardó), o en un veritable exili interior (Carreras, Manyà). Per a tots tres, el 1936 va marcar l'eclipsi de l'actuació pública.

Sense la generació a la qual pertanyen la nostra Església no seria la que és. Són, amb la seva generació, una anella important de la nostra tradició. Ens relliguen als nostres orígens i són punt de referència per a la nostra identitat. En ells volem retre homenatge a una generació cristiana que va estar a l'altura del temps. El seu record ens interpel·la i estimula la nostra responsabilitat d'Església.

TEXTOS

LA PARAULA CRISTIANA

És amb una forta emoció i amb un pregon sentit de responsabilitat que comencem a fer sentir la nostra paraula, aspirant a ésser paraula cristiana, enmig del cor, cada jorn més divers i arremorat de la cultura catalana.

En aquest poble s'és parlat ja de tot. Totes les regions de la cultura o de l'activitat han estat més o menys explorades. Tota art i tota ciència hi ha tingut el seu centre, la seva publicació, o el seu mecenes. Vint-i-cinc anys, però, de no parlar gaire de religió, *perquè ens dividiria*, ja quasi han donat entenent a la gent nostra que la Religió és una cosa domèstica, sense vot ni veu en els grans problemes socials i polítics.

Això que podia ésser justificat quan érem un partit, ja no ho és avui que som un poble. Ara, doncs, ja podem parlar de Religió sense por de dividir-nos.

Altrament, quina tolerància seria aquella que en un poble adult imposés el silenci com a condició de mutual respecte?

Tolerem-nos personalment tal com som i obrant cadascú d'acord amb el seu esperit, i la tolerància tornarà de passiva en activa, única digna d'ésser admesa en els pobles civils.

La llei íntima que ha presidit la nostra Renaixença ha estat la del retorn als propis principis, única font de renovellament per a tot ésser. Això mateix és el que ens cal fer en les performances religioses del nostre temperament terral. Catalunya és cristiana de naixença. Augmentar aquesta influència del Cristianisme en el nostre tarannà individual i col·lectiu: heus aquí el nostre propòsit. Factors estranys, asprors de lluita, defectes propis, l'han afeblida en les darreres dècades. Un llarg silenci que responia a un criteri de prudència, però que ja comença a esdevenir endarrerit, ajudava a aquest enervament de l'esperit religiós. Unes dècades més d'abstenció, i en aquesta Catalunya nostra el Catolicisme no hauria estat més que un record abocat a l'oblit.

Una reconquesta endins és, doncs, el que volem fer. Per anar-hi avençant tractarem en aquestes planes totes les qüestions, de

qualsevol ordre que siguin, que es vagin plantejant a Catalunya, mirant-les sempre sota el punt de vista cristià. Aspirem a dir sobre cadascuna *la paraula cristiana*, aquella paraula, ço és, que diria el Crist, i amb el mateix to de cordialitat amb què el Mestre la diria.

No volem ni competències ni polèmiques agres. Una extensa i entranyable abraçada de germanor i de pau, mai no renyida amb la confessió i defensa de la pròpia fe, cal que ajunti tots els qui treballem per Catalunya, que només així podrà ésser tan plena i tan forta com la desitgen els nostres ensomnis i la demanen a Déu les nostres pregàries.

Carles Cardó

Pòrtic, «*La Paraula cristiana*», any I, n. 1, gener 1925 (fragments).

L'APOSTOLAT LITÚRGIC

Després d'una anyada del Congrés de Montserrat, ja podem parlar, sens neguit ni desengany, de la bona creixença que ha vingut a la nostra pietat amb la sembrada, aleshores espargida i amorosament fecundada pel rou constant de l'apostolat litúrgic.

La primera resultança del Congrés és una suavíssima, interior, *modificació de la ideologia espiritual*. Ha reeixit ja i ha pres son lloc principal aquesta antiga visió, que la vida cristiana és fonamentalment la vida litúrgica. Aquesta girada ha penetrat ben endins, i suaument va donant un nou caient a la predicació popular, i fecunditza de faisó meravellosa els mitjans pràctics de la catequesi. Els fidels, sobretot, se senten més orientats i cerquen llur formació espiritual amb preferència en les fonts autèntiques de la vida mateixa del culte catòlic. L'individualisme de la pietat comença ja a batre's en retirada per l'eficàcia d'aquesta nova posició de molts cristians, que foragita, com afebliment i misèria espiritual, la pietat independent.

La divulgació dels llibres litúrgics és estat l'altra immediata eficàcia del Congrés de Montserrat. Aquesta bella resultança, cada dia en creixença, és de transcendència singular. Quan els fidels s'hagin avesat a seguir el cicle de l'any eclesiàstic amb el missal a les mans, i es sentin dins la vivor roent de les paraules inflamades de veritat i caritat, que formen la bella estructura de les Misses, una renovació substancial de la pietat en vindrà tota sola, i la dessabor de les vanes parleries se'ls fondrà a la boca, ungida

de la frescor divinal de la vera pregària de l'Església de Crist.

La participació activa dels fidels en els misteris sagrats i en l'oració pública i solemne de l'Església és la deu primera i indispensable de l'esperit cristià, ha dit Pius X. I la lenta però segura realització d'aquest principi en la pràctica de la vida cristiana és estat el millor fruit del Congrés de Montserrat.

I d'aquest renovellament de pietat collectiva, altra eficàcia es va sentint; i és *una major simplicitat i fortalesa de la mateixa pietat individual*. La vida litúrgica du a la comprensió més fonda dels misteris divins; la presència de Jesucrist es fa més viva i corprenedora. Sens la vida litúrgica, poc a poc s'esmorteix la visió de les supremes veritats cristianes, la devoció s'enfarfega, i la mateixa vida interior es fa ombrosa i complicada, cercant-se aleshores, amb llamineries sentimentals i menjoteries al gust de cada ú, la substitució del pa nutritiu de la vera pietat. Altrament succeeix en els fidels que es donen a la vida litúrgica. Es troben més centrats en llur esperit com més participen en la pietat collectiva; envigoreixen com més se simplifica llur vida interior; i al depurar-se en ells la devoció, fent-se més clara, més objectiva, es troben que llur pietat se'ls fa encara més personal que abans.

Ens cal ara perservar fins que sia espontània i universal en nostre poble la realitat de la vida litúrgica, esperant l'hora que cessi l'apostolat, per haver-se convertit en una normal actuació del nostre ministeri, tal com ell deu ésser.

Lluís Carreras
«*Vida Cristiana*», any II, n. 17, agost 1916 (fragments).

ELS SACERDOTS INTELLECTUALS

La generació passada produí a Catalunya no sols poetes i polítics, sinó també tot un estol de sacerdots intellectuals que farien honor a qualsevol literatura cristiana. Noms? Carreras, Cardó, Bellpuig, Llovera, els homes de l'antic Foment de pietat catalana, com el P. Casanovas, montserratins com el P. Ubach i finalment, i en lloc ben destacat, els caputxins catalans amb l'esperit del P. Miquel d'Esplugues. Aquests i altres ben dignes d'esment, al redós espiritual de Verdaguer i del bisbe Torras i sota la influència, un xic llunyana però eficaç, de Balmes, formen un equip sacerdotal que els catòlics catalans hem de venerar i agrair com una garantia eficaç amb què la divina Providència s'associa al renaixe-

ment del nostre esperit i de la nostra cultura.

D'aquell equip sacerdotal, ja gairebé no en queda cap individu. La mort se'ls ha endut i ... —encara pitjor!— la injustícia humana voldria tacar llur record, o almenys ofegar llur presència espiritual en els joves catòlics de la nostra terra. I jo, des de les darreries de la vida, sento l'obligació de defensar el bon nom dels meus amics i mestres, i la glòria del sacerdoci català, que fou l'ideal de llurs activitats i ho és també del darrer de tots ells, l'autor d'aquest llibre. A vosaltres, doncs, sacerdots intellectuals catalans de la generació passada, a vosaltres declino tot l'honor dels meus amics i deixebles. Vosaltres sou ben dignes de glorificació.

Joan Bpta. Manyà
«*Les meves confessions*», 1965, ed. Publicaciones de l'Abadía de Montserrat, 1983, p. 22.

IMITAR EL SEU TREMP, EL SEU ESPERIT, EL SEU TREBALL

DR. NARCÍS JUBANY

De totes les diòcesis de Catalunya hem pujat a Montserrat per homenatjar tres homes preclars de la nostra Església, tres preveres que van saber fer del seu sacerdoci un servei apassionat a la fe del nostre poble, una fe ben arrelada en el país i en les comunitats diocesanes. Per això, perquè «Catalunya és cristiana de naixença» (Cardó), el servei d'aquells sacerdots va ser-ho també a la terra catalana i a la cultura del país; això sí, un servei fet sempre des del compromís de la fe i d'una fidelitat total a l'Evangeli. Tres preveres que d'una manera singular van experimentar en la pròpia carn la incomprensió, el bandejament i el silenci ominós imposat pels qui, en ells i en altres persones com ells, feien tots els possibles per arrencar del nostre poble la seva identitat.

¡Com pren tot el seu relleu de signe el fet de pujar al cim d'aquesta muntanya que es dreça al cor mateix de Catalunya! Ens apleguem entorn de l'altar per celebrar el misteri pasqual de la mort i la resurrecció de Jesús, el qui ha vençut definitivament sobre la mort i el pecat i ens crida tots a seguir el seu camí d'alliberament i de construcció de la nostra personalitat total, per damunt les misèries del pecat del món.

Avui donem gràcies al Pare pel do del seu Fill, el Salvador de tots. També pel do que ha significat per a tots els cristians de Catalunya la vida i el treball d'aquests tres homes d'Església. S'anomenaven Carles Cardó, Lluís Carreras i Joan B. Manyà. La nostra acció de gràcies ha de ser també un tribut d'admiració: en ells hi descobrim també aquell estol de sacerdots intel·lectuals —diocesans i religiosos— «que farien honor a qualsevol literatura cristiana» (Manyà). Volem també manifestar ara i aquí el desig d'aprofundir en el coneixement de la vida i l'obra d'aquells eclesiàstics i de la història de l'Església i de la Catalunya que ells van viure, van estimar i van servir. Tant de bo que sigui possible en

tots nosaltres la realitat d'un ferm propòsit d'imitar el seu tremp, el seu esperit, el seu treball al servei del poble de Déu que peregrina a Catalunya.

No em toca a mi —ni aquest és el moment que escau— fer un estudi acurat de la biografia i de l'obra dels esmentats preveres. Només voldria remarcar algunes de les característiques de la seva personalitat i de la seva trajectòria, que constitueixen unes grans lliçons que tots convindria que aprenguéssim.

Homes d'Església

Els nostres sacerdots homenatjats no sols foren eclesiàstics, sinó profundament *homes d'Església*. Forjats tots tres en famílies cristianes, van saber ser cristians que vivien la seva fe en el compromís de la comunió eclesial. Una comunió no gens fàcil, ni llavors ni ara; però ells la mantingueren sempre viva en el seu esperit i en tota la seva actuació amb una tenacitat verament exemplar. Foren fidels a l'Església de Jesucrist; fidels al poble de Déu; fidels també als pastors del poble creient. Així, es preocuparen per la formació pastoral dels sacerdots, dotant-los de publicacions que els ajudessin constantment a viure d'una manera profunda i rica el seu ministeri i a exercir-lo amb entusiasme i amb eficàcia. Els interessà, en els preveres sobretot, «la modificació de la seva ideologia espiritual», fent-la més litúrgica (Carreras). Foren fidels al suprem magisteri de l'Església en els temps difícils que els tocà de viure; en aquest punt, hom pot sintetitzar la seva fidelitat en un mot que, en ells, fou com una mena d'identificació eclesial: la romanitat. Aquest esperit sempre alerta, actiu, manifestà una obediència guanyada i viscuda, d'una banda, en l'ascesi de la seva vida sacerdotal; i de l'altra crítica, quan s'esqueia, dintre d'un marc constructiu. Això posava en evidència la maduresa de la seva personalitat i al mateix temps la força i la puresa del seu amor a l'Església: un amor apassionat, que els va mantenir sempre oberts als grans corrents del pensament teològic, filosòfic, social, cultural i polític, així com també als grans moviments d'acció van fer possible que a casa nostra l'Església s'encarrilés pels capastoral del seu temps. Ells i altres homes com ells són els que mins de la renovació teològica, bíblica, litúrgica i de les accions pastorals més encarnades i compromeses amb la realitat que els tocava viure, en un afany d'evangelitzar la modernitat. Sembla que un llarg silenci havia enervat l'esperit religiós del nostre poble. Per això, clamava Cardó l'any 1925, «unes dècades més d'abs-

tenció i en aquesta Catalunya nostra el catolicisme no hauria estat més que un record abocat a l'oblit». Havien afavorit aquell procés «factors estranys, asprors de lluita, defectes propis».

Homes del país

L'ésser cristià i eclesial dels nostres preveres se sustentava en la seva realitat de catalans. Foren *homes del país;* la fe en Jesucrist féu batejar la seva catalanitat. Originaris de comarques ben diverses —de l'Alt Camp, del Vallès Occidental i de la Terra Alta— portaven al cor la saba de la Catalunya entera —la Vella i la Nova—. Per això en ells es donava la síntesi de tradició i modernitat que els feia viure la seva encarnació a Catalunya. Foren tres catalans que visqueren amb apassionament lúcid tota la marxa i la lluita sòcio-político-cultural del seu país. Foren veritables mestres del ser i del viure en català, com una premissa inqüestionable per a ser universals de debò. Com la seva «eclesialitat», també el seu catalanisme va ser insubornable. Oberts sempre als signes dels temps i a les realitats que el poble vivia i patia, es mantingueren fidels a l'esperit de Catalunya i als compromisos amb les arrels del seu poble. Ells saberen, quan les circumstàncies dels temps ho imposaren, què volia dir l'empresonament, l'exili, l'isolament, l'estranyament, l'ostracisme: eren la prova de la fidelitat al país que els donà la llengua i la cultura i que configurà la seva personalitat. Els seus noms han de ser proclamats ben alt en el marc de la història recent de Catalunya; la seva obra no pot ser ignorada per ningú que vulgui estar al corrent de les vicissituds de la cultura catalana d'aquest segle.

Homes de cultura i d'estudi

La tercera característica que voldria remarcar en la vida dels doctors Cardó, Carreras i Manyà, és la condició d'*homes de cultura i d'estudi.* El servei al país i a l'Església els portà certament a l'acció, però alimentada constantment per l'estudi i per un gran amor a la cultura. En aquesta hora que vivim, l'exemple de l'estudi metòdic, profund, constant d'aquests tres homes, cal que sigui imitat, amb el compromís que això demana, per tots els nostres eclesiàstics. Avui, com en el seu temps, a casa nostra s'és parlat ja de tot. Però sembla, com aleshores, que el cristianisme «és una cosa domèstica, sense veu ni vot en els grans problemes

socials i polítics» del país (Cardó). Per això cal que, com una premissa indispensable, els sacerdots dediquin més hores a l'estudi, a la lectura reflexiva, a la meditació de les realitats que viu el nostre món. Som massa inclinats desgraciadament a la improvisació; això ens porta a la superficialitat i a creure que partim constantment del no res. No pot haver-hi una acció pastoral ben feta si no és acompanyada de l'estudi de la Sagrada Escriptura, de la teologia, de la tradició, del magisteri de l'Església, de la història i de la realitat sòcio-cultural en la qual es debat la nostra gent. El prevere convé que dediqui temps a l'estudi i que ho faci com una professió del respecte que li mereixen les persones i els dons de Déu que porta a les mans i dels quals ha de ser un distribuïdor intelligent, capaç de discernir la importància del do i la necessitat i la capacitat de recepció que manifesta qui l'ha de rebre.

Tots —bisbes i preveres— hem d'esforçar-nos per aconseguir un bagatge tan complet com sigui possible de coneixements, mantinguts sempre d'una manera ben estructurada i actualitzada en el nostre pensament, que siguin el motor i la il·luminació de la nostra acció pastoral. I això sols serà possible si som homes d'estudi. Mai no insistirem prou en aquest punt. Sobretot de cara als sacerdots joves i als nostres alumnes dels Seminaris i de la Facultat de Teologia. Convé que la formació d'aquests darrers sigui sòlida. Al costat de l'oració, «experiència de Déu» —que segons la recomanació de Jesús ha de ser constant—, cal posar-hi l'estudi, que també ha de ser permanent. Només així es farà possible una presència positiva de l'Església en la cultura moderna: preveres i laics ben impregnats en el coneixement de la fe de l'Església podran augmentar «la influència del cristianisme en el nostre taranná individual i col·lectiu». Que ens hi esperoni el record d'aquests tres eclesiàstics que avui commemorem!

Homes provats pel sofriment i la lluita

Finalment, hi ha una característica que es dóna en la vida d'aquests tres eclesiàstics i que convé remarcar degudament. Van ser *homes trempats en la fornal del sofriment i forjats en l'enclusa de la lluita.* La seva vida no fou gens fàcil. Les dificultats els vingueren de tots costats; fins i tot d'alguns membres de la mateixa Església que ells serviren amb fidelitat i amb amor. Es toparen amb el misteri del mal, que fa acte de presència en tots els racons de la vida i de l'experiència humana. També van saber sofrir: amb fermesa i amb humilitat. I es mantigueren ferms fins

al final, sense abandonar mai ni la lluita, ni el compromís de la seva fidelitat a Déu, a l'Església, a Catalunya i als germans. El record d'aquests tres incansables lluitadors ens ha d'alliçonar a tots; no sols per ajudar-nos a ser valents i forts com ells, sinó també perquè cadascú de nosaltres, en l'exercici de la responsabilitat que li ha estat encomanada, s'esforci en el possible per evitar el sofriment dels altres. Ja n'hi ha prou de mal en el món: procurem no augmentar-lo amb el nostre pecat, amb la nostra incomprensió, amb el nostre orgull, amb els nostres tancaments i egoismes curts de visió. La tasca de construir cada dia la comunió eclesial és prou feixuga i difícil: fem-la més lleugera amb la pràctica de la justícia i de la caritat més exquisida, que sempre serà expressió privilegiada de la fe que professem i prediquem!

Quan ens topem amb la prova, vingui d'on vingui i es digui com vulgui, mantinguem-nos ferms al nostre lloc, sense claudicar ni abandonar la lluita, amb la mirada fixa en el nostre Mestre i Salvador, que assumí la creu com a manifestació de l'amor al Pare i als germans. Davant les proves que els sortiren al pas, els nostres tres sacerdots avui recordats van saber evidenciar la seva fortalesa i la seva fidelitat a Déu i a l'Església, exercint un mestratge altíssim que mantingué en el seu mateix esperit d'enteresa moltes persones que es deixaren prendre pel seu exemple i prengueren en les mans la torxa que els deixaren.

Mantinguem viu el seu esperit

En celebrar el centenari del seu naixement, vull posar ben enlaire, en el lloc que correspon, el nom i l'exemple dels doctors Cardó, Carreras i Manyà. L'Església que peregrina a Catalunya es gloria de comptar-los entre els seus més egregis preveres, i els presenta com exemple de fidelitat al ministeri sacerdotal, exercit amb lucidesa, amb realisme, amb valentia i amb un gran amor al Poble de Déu. Tant de bo que tots —sobretot bisbes i preveres— ens esforcéssim a seguir el seu exemple i a mantenir ben viu l'esperit que els animà a mantenir-se ferms en el servei del compromís evangelitzador dels homes i dels pobles de la Catalunya del nostre temps.

Que ressoni sempre en els nostres cors la paraula esperançada de Crist —proclamada en l'Evangeli— que ens diu, mostrant-nos els homes i dones de la nostra terra: «el vostre Pare del cel no vol que es perdi ni un de sol d'aquests, per petit que sigui» (Mt 18,14). Hem de cercar infatigablement i amb deler les ovelles es-

garriades: una per una si és necessari. Però també és indispensable que fem cas de l'advertiment que hem escoltat del llibre d'Isaïes: «Tu que portes bones noves a Jerusalem, alça ben fort el teu crit, alça'l ben fort, no tinguis por! Digues a les viles de Judà: «aquí teniu el vostre Déu» (Is 40,9). Això avui és tant més necessari quan, com passava en temps de Cardó, «totes les regions de la cultura i de l'activitat han estat més o menys explorades —escrivia—; tota art i tota ciència hi han tingut ja el seu centre, la seva publicació o el seu mecenes».

El cristianisme no pot restar marginat en el futur de Catalunya. A nosaltres ens toca complir el precepte evangèlic: «Vosaltres sou la llum del món... Ningú no encén una llàntia i la posa sota un atuell, sinó sobre el portallànties i fa llum a tots els qui són a la casa» (Mt 5,14-15).

Que la Mare de Déu de Montserrat ens hi ajudi.

Així sia.

PREGÀRIA DELS FIDELS

Agermanats en una mateixa fe i sentint-nos membres de l'Església de Déu que pelegrina a Catalunya, presentem al Pare la nostra pregària confiada.

Per l'Església universal, estesa d'orient a occident:
Que sigui fidel a donar testimoni de Jesucrist en cada un dels pobles i dels grups humans, preguem el Senyor.

Pels bisbes de les diòcesis catalanes:
Que condueixin les nostres esglésies per camins de fraternitat i col·laboració al servei del poble català, preguem el Senyor.

Per l'Església de Catalunya:
Que, alliçonada pels qui ens han precedit, sàpiga trobar en la celebració de l'eucaristia el centre i el nodriment de tota la vida cristiana;
Que no cessi de fer ressonar una paraula cristiana en el cor dels problemes, les lluites, les esperances i els sofriments del nostre poble;
Que hi floreixi la vida intel·lectual, que hi hagi sempre creients presents en el món de la ciència i de la cultura, i preveres al servei de les comunitats, preguem el Senyor.

Pels responsables del govern de Catalunya:
Que tinguin coratge, lucidesa i encert per promoure el redreçament del nostre poble; que siguin especialment sensibles a les necessitats de tots els qui sofreixen, preguem el Senyor.

Per tot el poble català:
Que superem els nostres defectes; que no ens deixem arrossegar pel desànim ni el consumisme; que vencem els perills de divisió que ens amenacen; que siguem solidaris amb els pobres, els aturats, els malalts i els marginats de tota mena, preguem el Senyor.

Pels qui participem en aquesta eucaristia i aquesta jornada d'homenatge:

Que, encoratjats i alliçonats pels exemples d'aquells que ens han precedit, ens sentim estimulats a una fidelitat renovada a Jesucrist i al poble català, preguem el Senyor.

Déu i Pare nostre, mireu-nos reunits als peus de la nostra patrona la Mare de Déu de Montserrat. Som bisbes, capellans, religiosos i laics de tot Catalunya. Concediu-nos, per la seva intercessió, la plenitud dels vostres dons. Us ho demanem per Jesucrist, Senyor Nostre.

MANYÀ, CARDÓ I CARRERAS DINTRE LA CULTURA RELIGIOSA DEL SEU TEMPS

GUIÓ PER A UN PARLAMENT

MIQUEL BATLLORI

La diada sacerdotal d'avui ens evoca les altres assemblees com aquesta que es feien en diferents indrets de Catalunya els anys vints, com a intercanvi d'experiències i de projectes, i els anys trentes, com a afirmació de catolicitat els moments en què començava ja de qüestionar-se la social-cristiandat.

Aquelles diades d'abans solien ésser patrocinades pel cardenal Vidal i Barraquer com a metropolità de tot Catalunya, i promogudes pel pare Josep M. Pijoan. El seu nom i el del pare Ignasi Casanovas, recordat en les pàgines del doctor Manyà que acaben d'ésser llegides, representen els de dos homes que, per estar inserits en un orde religiós, no deixaven mai de connectar amb l'Església catalana i amb les esglésies locals de Catalunya. No cal dir com comparteixo aquesta actitud anti-sectària, donant al nom de secta la significació irònica que li atorgava Erasme.

Dues remarques, encara: que, després de les anteriors i més qualificades intervencions en aquesta diada, totes de caire estrictament eclesial, la meva intentarà de projectar les tres grans figures, de les quals commemorem el centenari, dintre el marc de la cultura religiosa catalana de llur temps; i que no em proposo de dedicar-los un treball de caire erudit, sinó simplement un parlament commemoratiu —del qual aquestes pàgines són només un guió.

Tres preveres noucentistes?

Aquests dies, a la premsa, s'ha repetit sovint que es tracta de tres preveres noucentistes.

Jo em permetria, tanmateix, de matisar una mica aqueixa expressió.

Són, certament, tres intellectuals, l'activitat dels quals coincideix, cronològicament, amb el període del noucentisme, del primer al quart decenni del present segle, en xifres arrodonides.

Són, a més a més, tres clergues que, en el marc de la cultura religiosa, ja no encaixen en els paradigmes de la Renaixença, aquells que, en l'àmbit eclesial, Torras i Bages allargassà fins al 1916; i tres escriptors que, dintre el marc de la cultura catalana, empren ja una llengua més correcta i més normalitzada —més actual, podríem dir, en un cert sentit.

Però llur llenguatge mental resta encara força ancorat en la Renaixença vuitcentista de Torras i Bages: el mateix tomisme ultrancer en el doctor Manyà; la dependència, en Cardó, de l'estètica torrasiana en allò que tenia de més aferrada a sant Tomàs, i molt menys de la paral·lela vinculació del bisbe de Vic amb Plató i àdhuc amb Goethe; una constant enyorança, en el doctor Carreras, del nacional-catolicisme català de *La tradició catalana* —en la seva primera part sobretot—, tant els anys de la República, que havia vingut a contestar-la, com ja al temps del triomfant nacional-catolicisme espanyol.

I si llur llengua, la de tots tres, era ja perfectament normalitzada, llur estil era més acostat al de l'apologètica catòlica del Vuit-cents, que no pas al dels escriptors catalans contemporanis. Amb una única excepció: la prosa lluminosa i transparent de Carles Cardó.

D'antuvi, no em poso en el terreny de l'erudició, però tampoc en el de l'apologètica, tot i la profunda simpatia i admiració que sento envers tots tres.

I. JOAN BPTA. MANYÀ, UN TEÒLEG

El qui em resta més allunyat, i no pas tan sols del del punt de vista purament geogràfic, és el doctor Joan-Baptista Manyà i Alcoverro.

Manyà fou, abans de tot, un teòleg, un dels pocs teòlegs catalans contemporanis amb una certa originalitat. I jo, abans del concili, solia dir que, afortunadament, no era teòleg; i, després del Vaticà, que dissortadament no ho sóc. Semblaria, doncs, no ésser la persona apropiada per a parlar-vos d'un teòleg, d'un home que fou sempre, essencialment, un teòleg.

Prou que conreà també la història local, i la història nacional

catalana —però en el seu estudi sobre sant Vicenç Ferrer a Casp i a Perpinyà, més que el problema polític i jurídic, l'interessa el problema teològic del cisma.

També els seus escrits més literaris —alguna vegada, en vers— tocaven essencialment temes religiosos, i àdhuc teològics.

La seva primera obra que vaig conèixer, *El talent* —i vulgueu perdonar-me el to personal i de recordances, que prendré en tot aquest parlament—, empalma amb la línia balmesiana de conjuminar filosofia tradicional i psicologia moderna, però se'n dissocia pel fet de continuar fent servir la filosofia d'«ancilla theologiae», de serventa de la ciència de Déu; car s'hi veu ben palesament que el seu interès primari no era pas la filosofia i la psicologia del coneixement, sinó llur relació amb el ventall de temes teològics que desenvoluparà en els tofuts volums dels seus *Theologumena*.

A notar, encara, que si bé els cinc darrers «theologumena» versaran sobre temes estrictament relacionats amb Déu, sense cap relació immediata amb l'home, els dos primers en canvi —sens dubte com a obra primària i predilecta d'un sacerdot que exercia de prevere en el sentit més global del mot— toquen dues qüestions alhora teològiques i humanes, pastorals doncs: els intrincats problemes de la llibertat i de la salvació; teològico-filosòfic aquell, teològico-humà aquest.

Subtilesa teològica

Manyà havia freqüentat la Universitat Gregoriana de Roma, juntament amb Carles Cardó, en uns decennis que es caracteritzaven pel reviscolament del tomisme pur tant en teologia com en filosofia, com una arma defensiva contra el modernisme teològic, i conseqüentment abocat a les més refinades subtileses escolàstiques: exemple paradigmàtic en aquests tres aspectes era llur mestre i professor, el jesuïta francès Louis Billot, el teòleg predilecte de Pius Xè.

Aquelles tres línies de pensament, i aquest darrer mestratge, es reflectiran íntegrament, bé que no exclusivament, en tota l'obra teològica del doctor Manyà, i en especial en els *Theologumena* I i II, que em semblen els més característics de tota la sèrie.

En el primer, *De Deo cooperante*, replanteja el problema de la llibertat partint no de la ciència mèdia molinista —doctrina oficial de la Gregoriana—, sinó d'un concurs previ semblant al dels tomistes bañezians, però no immediat sinó mediat, mitjan-

çant una moció divinal i psicològica ensems: doble manifestació de la seva originalitat elucubradora, en la línia més moderna de cercar una superació a la vella antinòmia entre tomistes i molinistes —només que, per alguns crítics, com per Stufler, de la Universitat d'Innsbruck, també aqueixa moció mediata de Manyà vindria a anihilar la llibertat humana.

El problema de la llibertat de l'home, per a un teòleg, està íntimament relacionat amb el de la salvació de l'ànima, tema al qual Manyà dedicà els seus *Theologumena* II, *De ratione peccati poenam aeternam inducentem*. No és que eviti la locució *peccatum mortale* per purisme llatí, sinó per purisme teològic; per ell, la condemnació no prové pròpiament del pecat comès en vida, sinó de la contumàcia en el pecat, car l'ànima del morent, segons Manyà, com a separada ja del cos, passa del coneixement imaginatiu al coneixement sense imatges —un coneixement, doncs, que duu a una coneixença més exacta de la gravetat del pecat, i conseqüentment de la seva detestació.

Crítics de diferents escoles coincideixen a remarcar que les subtileses de Manyà no ataquen per res els dogmes; dubten només que entrin, com ell insistia, en la doctrina i el pensament de sant Tomàs.

Actitud oberta

Per a un sacerdot que, si només un temps pogué ensenyar la teologia —en fou separat per raons extra-teològiques—, sempre l'exercí en la seva vida pastoral, la personal convicció i les seguretats alienes l'emmenaren, àdhuc abans del concili, ja el 1957, a participar a tothom les seves actituds revisionistes, publicant en català les seves tan subtils i tan pràctiques teories en el llibretó *Enllà de la mort*, amb el subtítol aclaridor: *Teologia de l'infern i del cel*; una teologia segons la qual, en expressió d'un crític poc benvolent, només es condemnarien els beneits, val a dir, els nicis.

Ja és ben curiós que, partint tots dos del tomisme ultrancer i de l'antimodernisme, Billot i Manyà seguissin camins tan discordants. Aquell, entestat en els dogmes dretans de l'*Action française*, fins a ésser desposseït de la porpra cardenalícia per Pius XIè. Aquest, amb iguals subtilitats dialèctiques dintre el dogma més estricte —ambdues qualitats li reconeixia a plaer el pare Sauras, del dominicà Estudi general de València—, advocant sempre per la renovació de la teologia (*Per una nova teologia?*, es demanava el 1966), arribà al postconcili sense cap por davant *La crisi teològica*

(1971). En aquest punt, Manyà se separava vistentment de l'actitud negativa que en qualque punt central del Vaticà II adoptà un altre important teòleg especulatiu de Catalunya, el pare Bartomeu M. Xiberta, en contrast amb la constant apertura teològica del seu mestre De La Taille.

Notador, respecte a aquella actitud preconciliar i proconciliar, el record d'un dels deixebles de Manyà en l'aula de religió de l'Institut de segon ensenyament a Tortosa, segons el qual el concili trobà els seus alumnes ben preparats per a acceptar-ne i assimilar-ne les noves actituds i els renovats ensenyaments.

Remarquem finalment que ni les elucubracions teològiques ni les activitats pastorals no separaren mai el doctor Joan-Baptista Manyà de la fidelitat a la seva pàtria catalana, a la seva llengua i a la seva cultura. Tots aquests elements apareixen indestriables en les seves confessions del 1965, reeditades pòstumament just l'any passat (1983).

Aquestes ajudaran a perpetuar el bon record d'un dels nostres teòlegs més preclars, tradicional i renovador tot alhora.

II. CARLES CARDÓ, EN EL RECORD

Un finíssim estilista en prosa

Manyà —ja ho he dit— era un escriptor correcte, però no un estilista. Carles Cardó i Sanjuan, en canvi, fou, i continua essent-ho, un dels prosistes catalans més refinats i expressius del tercer i quart decennis del segle.

En la línia de fidelitat als records personals, que he pres d'antuvi com a guia per a aquest parlament en la casa pairal de tots els catalans, el temple de Montserrat, voldria evocar la meva doble lectura enriquidora d'alguns escrits de Carles Cardó: durant els estudis universitaris, a mesura que apareixien damunt la premsa periòdica o a *La paraula cristiana*; ja jesuïta, i exiliat al Piemont, en els dos admirables reculls d'aquells anys mateixos: *El diàleg interior*, del 1934, i *La nit transparent* de l'any següent —llavors, ja ploma en mà, per a notar-ne i anotar-ne els encerts, davant la por que l'exili geogràfic no es convertís en un més tràgic exili lingüístic.

Mentre llegia, o rellegia, aquelles pàgines a Avigliana, prop de Torí, no hauria pas pogut sospitar que allà mateix, l'estiu del 36,

l'havia de conèixer personalment, quan pogué fugir a Itàlia, escapant de la gran i trista foguera de Barcelona, amb papers preparats per a un monjo d'aquest monestir, que també pogué salvar-se. Ell i el doctor Ramon Roquer trobaren aixopluc a Torí, emparats pels pares de Pier Giorgio Frassati, la biografia italiana del qual ell havia intentat de fer traduir en la nostra llengua. Cardó hi pogué residir fins que el govern feixista, coneixedor de la poca simpatia envers aquell règim que sempre havia palesat, l'obligà a refugiar-se a Suïssa.

Dels nostres primers contactes a Avigliana, ja en vaig parlar a la *Miscel·lània Carles Cardó* del 1962, tot presentant-lo paradoxalment com a *intel·lectual antiintel·lectual*. No caldrà insistir-hi ara. Però sí que voldria remarcar que la seva incomprensió de la poesia moderna, allà del tot documentada, i la seva teologia en vers que són *El càntic nou* (1951) i l'indatat *Salm de la mort*, són la prova més fefaent que Cardó no fou un noucentista total, sinó un finíssim estilista en prosa, l'època del noucentisme.

La «Histoire spirituelle»

Vull recordar, encara, que en una visita que Cardó i Roquer ens feren a Avigliana, l'estiu mateix del 36, vaig notar dues coses que no se m'han pas oblidat: l'entusiasme amb què exaltava el braó del poble lluitant a la plaça de Catalunya, entre els cavalls agonitzants, en defensa de la llibertat, i, alhora, el desencís que aquell mateix poble gastés tot d'una les seves forces a assassinar sense treva els seus suposats enemics, els sacerdots i els religiosos. Pensant, llavors, en veu alta, afegia: —D'ara endavant, els bisbes ja no hauran de dur creu i anell de pedres precioses, sinó dos bastons i un filferro—. I tot sovint, quan m'encreuo amb bisbes que duen al dit el senzill anell que els regalà Pau VI en record del concili, em ve a la memòria aquella colpidora frase del doctor Cardó.

Amb una correspondència epistolar saltuària però força amical arribàrem al 1946, data de la seva *Histoire spirituelle des Espagnes*. Recordo la tristesa que em féu l'article d'un frare falangista damunt la premsa de Madrid, que era una total i global rebentada, tot i confessar ingènuament que no havia llegit el llibre, però que li bastaven el nom de l'autor i el plural *les Espanyes* per a fer-se perfectament càrrec del seu contingut. Quan l'obra sortí en francès i corria d'amagat per Barcelona, els judicis foren discordants: els historiadors d'ofici el consideraven massa simplista

i ideològic; els nostàlgics del pre-franquisme se l'empassaven d'un glop. Parlant-ne amb l'autor a Montreux, a la vora del llac Leman o de Ginebra, i comentant aquells contraposats comentaris, li vaig remarcar dues coses al seu favor —ho recordo pla bé, i no voldria pecar d'immodèstia si afegeixo que l'una i l'altra han estat objecte, aquests darrers anys, independentment del llibre de Cardó, de diferents estudis històrics de vàlua—: la doble tradició, la reaccionària i la democràtica, de l'Espanya del Vuit-cents i del Nou-cents; i la revisió històrica que calia fer de la situació cultural d'Espanya els quatre primers decennis del segle.

La qüestió social

No tothom acceptà completament, malgrat els seus clarividents encerts, la crítica roent de les eleccions del febrer de 1936, l'editorial de *La paraula cristiana* titulat *La moral de la derrota.* És ben sabut que algun democristià de Catalunya manifestà que no podia compartir-ne el plantejament. D'altres no en compartim el to massa bataller. Però, després de revisar i de rellegir les anàlisis que llavors —entre el febrer i el juliol del 36— es feren d'aquelles eleccions que capgiraren de fet, bé que no immediatament, la història de Catalunya i de tot Espanya, haig de reconèixer que aquella de Cardó és una de les dues o tres anàlisis més lúcides que es publicaren abans de la guerra civil des del camp que llavors en deien de la dreta catòlica.

Ens tornàrem a trobar a Roma, amb ocasió del pelegrinatge que per l'any sant de 1950 organitzà el monestir de Montserrat sota la guia de l'abat Escarré. Ens hi trobàrem, per parlar, diferents vegades i en diversos indrets. Un dia —em sembla recordar que era a l'Institut històric on resideixo normalment des del 1947—, em recontà l'ovació que li feren els joves d'aquella peregrinació, drets dempeus, quan mossèn Pere Ribot els digué: —Silenci, que entra el doctor Cardó—, i en conclogué que el seu lloc de testimoniatge era l'exili de Suïssa. Després, canvià d'idea; i no li n'hem pas de fer cap retret. S'enyorava, i tornà a Barcelona, per morir entre nosaltres.

De tots tres sacerdots modèlics que avui commemorem, Cardó fou el qui sentí més vivament i el qui acusà amb més braó el problema social, tan aguditzat des de la depressió mundial del 1929, i les injustícies socials. En la seva pensa, la represa —no la restauració— religiosa i política de Catalunya i d'Espanya havia de començar per una renovació de valors. Poques anècdotes més

categòriques que la que em recontà ell mateix durant la meva llarga estada a Suïssa l'estiu de 1948, a propòsit d'un àpat al qual Don Joan de Borbó havia invitat un aristòcrata, un general i a ell mateix per a parlar del present i del futur d'Espanya. Quan l'amfitrió, de sobretaula, li preguntà qui creia que eren els seus enemics, ell saltà: —¿Que quiénes son o quiénes somos? Porque mientras vuestra majestad se fíe de los curas, de los militares y de los nobles, no vuelva a España, que no hace ninguna falta.

Potser l'expressió real no fou tan contundent com la que ell em referí textualment en castellà, i que no he pogut oblidar. Però certament reflecteix de ple la seva idea central de les dues tradicions de les Espanyes. Res no hi fa que sigui una simplificació ideològica. Ja han vingut després, i seguiran venint, els veritables historiadors que en completin els fets i n'analitzin les causes.

III. LLUÍS CARRERAS, L'HOME OMNIPRESENT

Del tercer dels sacerdots avui homenatjats, Lluís Carreras i Mas, el pare Josep Massot i Muntaner d'aquesta abadia de Montserrat ha pogut dir, en els seus estudis fonamentals sobre la història religiosa de la Catalunya contemporània, que era un home omnipresent. El seu nom i la seva persona resten sempre entrelligats amb la renovació religiosa, litúrgica i bíblica de la primera meitat del nostre segle.

El doctor Carreras i altres dos preveres intellectuals, el musicòleg mossèn Higini Anglès i l'historiador de l'art i liturgista mossèn Manuel Trens, constituïen, en llur pis del carrer de Pau Claris prop de la plaça d'Urquinaona, «la trinitat augusta», com qualcú va dir encertadament; car formaven una tríade d'altíssima representació religiosa, intellectual i ciutadana, els anys esperançats i inquietadors alhora de la Segona República. Ni serà balder recordar que, al pis de sota, visqué gran part de la seva vida, i hi morí en plena guerra civil, l'alt historiador i filòleg, d'una generació anterior, Antoni Rubió i Lluch.

Un intellectual abocat a l'acció

Carreras, com Manyà i Cardó, fou escriptor també. Però amb un doble matís: fou escriptor igualment; però fou moltes més coses, i també escriptor.

Per importants que siguin el seu *Eucologi* del 1915 —l'any mateix del Congrés litúrgic de Montserrat—, i la seva *Setmana santa* del 1923, i la seva intervenció en l'endegament de la Fundació bíblica catalana, i la seva col·laboració en revistes i periòdics de Catalunya i en *La civiltà cattolica* de Roma, Carreras fou un intel·lectual inclinat i abocat a l'oratòria i a l'acció. Àdhuc si mai arribava a bon fi la publicació de les seves *Obres completes*, no seran aquestes, sinó la seva actuació intel·lectual i religiosa, allò que caracteritzarà —i caracteritzà— la seva personalitat.

Precisament perquè era un intel·lectual compromès en la vida del país, ens n'interessa igualment el pensament i l'acció, les obres i la biografia. Els seus escrits —més que no pas obres, parlant estrictament— segueixen interessant quasi només en funció de les seves activitats religioses i ciutadanes; tenen un sentit i una vàlua històriques, sense que això vulgui dir que ja hagin fet el seu temps, sinó que tenen un valor de testimoniatge perenne, per damunt del contrast que hom pugui notar-hi entre la seva llengua tan perfecta i el seu estil infladament vuitcentista i marcadament clerical, tan diferent de l'estil noucentista de Cardó.

Carreras invocà sempre com a mestres dos personatges ben diferents: Torras i Bages, i Sardà i Salvany, ambdós ben coneguts personalment.

Del primer es considerà sempre deixeble —i fou una petita qüestió a propòsit de la traducció castellana de les pastorals d'aquell allò que el separà de l'amistat i de la col·laboració amb el pare Ignasi Casanovas, el qui havia esbossat magistralment *L'ideal del sacerdot* en la primera missa de mossèn Lluís.

De Sardà i Salvany es considerà sempre continuador, com a dirigent que fou de l'Acadèmia Catòlica de Sabadell: el citava amb respecte, però llurs actituds político-religioses eren massa divergents perquè puguem parlar d'un veritable mestratge, tot i l'arrelament de l'un i l'altre en la tradició cristiana de Catalunya. Més diré, els veritables deixebles de Sardà i Salvany, els afiliats i aferrats a les actituds integristes, seran els més aferrissats adversaris del doctor Carreras els anys que actuà com a consiliari de la Confederació catalana d'ensenyament lliure i com a secretari político-religiós del cardenal Vidal i Barraquer durant la Segona República.

Només hom podrà comprendre la significació veritable del seu llibre *Grandeza religiosa de España*, publicat a Tolosa del Llenguadoc en plena guerra civil, l'any 1938, si tindrà ben presents tots els treballs i els entusiasmes que havia posat, en la línia del cardenal Vidal i Barraquer, per a impedir la guerra i per a des-

cartar el pesombre de la greu persecució que se'n seguiria. La por d'un consegüent exili geogràfic, també present, degué ésser un motiu prou secundari de la seva redacció i impressió, en comparació amb el pes del fracàs personal que aquella nova situació de Catalunya i de tot Espanya representava i comportava —i també amb la pena i la vergonya de tot el que s'havia esdevingut després del 18 de juliol de 1936.

Una figura que se m'ha anat engrandint

L'obra escrita de Manyà i de Cardó podrà ésser l'objecte de nous estudis i de nous aprofundiments. Però l'obra personal del doctor Lluís Carreras demana i demanarà noves recerques biogràfiques. Amb Víctor Manuel Arbeloa n'hem aportat documents cabdals, extrets de l'arxiu Vidal i Barraquer i del seu propi, i en continuarem oferint d'altres encara, provinents també del de l'Ambaixada espanyola prop de la Santa Seu.

El que ja n'hem publicat, anotat i elaborat fins ara basta —em sembla— per a completar la idea que abans se'n tenia, i per a poder presentar-lo a tot el clergat i a tots els catòlics conscients de Catalunya —no em plau l'expressió de catòlics militants— com a un model i un exemple de col·laboració callada i eficaç amb les nostres jerarquies d'Església, a favor del bé més universal de l'Església i de tot el País.

I per a acabar amb el mateix to amical i personal que he mantingut fins ara, us diré que cada vegada que m'he endinsat més en la recerca i en l'estudi dels aspectes religiosos de la República, la figura del doctor Carreras se m'ha anat engrandint. I sé que la mateixa cosa ha esdevingut a d'altres lectors i estudiosos dels sis volums fins ara publicats de l'*Arxiu Vidal i Barraquer* sobre *Església i Estat durant la Segona República Espanyola.*

Per això m'ha sabut sempre tant de greu no haver-nos pogut conèixer i tractar personalment; més encara havent jo estat tan bon amic dels seus dos vells companys, Anglès i Trens. La darrera vegada que vaig veure, i identificar, el doctor Lluís fou el 1950, a un marxapeu de l'estació tiburtina de Roma, des d'on estava a punt de marxar el pelegrinatge montserratí que us deia. Cinc anys més tard, em telefonà un dia mossèn Manuel Trens si podia dinar amb ell l'endemà, perquè el doctor Carreras tenia ganes de parlar llargament amb mi. Vaig suposar que desitjava conversar sobre la seva amistat primera i el trencament posterior amb el pare Casanovas, del qual jo havia esbossat la biografia i comentat i pu-

blicat els escrits d'estètica. Malauradament, aquell endemà havia de partir cap a Roma, i ho deixàrem per a la vinent visita meva a Barcelona. Quan vaig retornar-hi, als pocs mesos, Lluís Carreras havia ja traspassat a la vida novella i definitiva.

Llavors ho vaig sentir doblement. Ara, se'm renova la recança cada vegada que escorcollo i llegeixo els seus papers.

IV. CLOENDA. TRES HOMES PRESENTS I EXEMPLARS

L'acte d'avui, ací a Montserrat, té, em penso, dues característiques respecte als anteriors aplecs sacerdotals que evocava al començament.

És l'homenatge de tota l'Església catalana a tres personatges que, per llur diferent i dispersa provinença, representen en certa manera totes les esglésies locals de Catalunya: Carreras, nascut i radicat a la diòcesi de Barcelona; Cardó, oriünd de l'arquebisbat de Tarragona i incardinat a Barcelona; Manyà, nascut i arrelat al bisbat de Tortosa —la diòcesi que llavors s'estenia al sud de la Franja catalana d'Aragó i al nord de la terra valenciana.

D'una altra banda, tots tres foren dels primers a adonar-se, ja el 1931, que Catalunya perdia l'estatut de cristiandat que encara tenia la Catalunya torrasiana, i començava d'ésser, àdhuc institucionalment, una Catalunya pluralista, en la qual l'Església havia de maldar per a mantenir i defensar una llibertat religiosa i civil en un ordre polític on ja no era possible de fer prevaler els drets eclesiàstics com a privilegis estatals. Cap persona reflexiva no podrà deixar de percebre que llavors s'iniciava el corrent d'un nou tipus de societat, que quaranta anys de nacional-catolicisme espanyol ha pogut a penes frenar, però no pas deturar. Per això tots tres ens són ara tan presents i exemplars.

No tractem, doncs, d'evocar un temps històric ja passat, sinó d'excitar la memòria col·lectiva d'un món que ens és encara ben present, que il·lumina encara la nostra actualitat eclesial, i que pot orientar en les circumstàncies presents de pluralisme religiós i polític i de secularitat institucional. Car és a partir d'aquesta consciència eclesial col·lectiva que podrem cooperar tots nosaltres —cadascú des del lloc que ocupa en el servei de l'Església ecumènica, i en la missió que exerceix dintre la pròpia església local— a la tasca comuna d'enfortir i d'assegurar més i més la consciència cristiana de Catalunya dintre un món cada vegada més secularitzat.

UNA FITA EN LA HISTÒRIA DE L'ESGLÉSIA CATALANA

DR. RAMON TORRELLA

Estimats germans en l'episcopat, estimats abats de Montserrat, Poblet i Solius, estimats monjos del Monestir de Montserrat, estimats tots, germans i germanes, en Jesucrist.

Les meves primeres paraules són de felicitació i agraïment al Pare Batllori, S. I., per haver acceptat parlar-nos de tres preclars sacerdots catalans que avui homenatgem amb motiu del centenari del seu naixement.

Aquesta cloenda vol ser un breu resum dels trets característics dels tres sacerdots catalans, a fi que aquesta commemoració ens estimuli a imitar la seva exemplaritat.

Carles Cardó

El Dr. Carles Cardó, nascut a Valls, de família humil i de soca pagesa, fou un home d'un posat més aviat ferreny i adust, i de poques paraules. Tingué, en canvi, una ploma fàcil, que, sense exagerar, podríem titllar de la més ben trempada, en el camp de la prosa, de tots els eclesiàstics del seu temps.

Gran llatinista, és el traductor de l'*Obra Completa* de Sèneca a la Bernat Metge. Fou, també, un bon coneixedor de la Bíblia, la qual cosa el féu col·laborador primerenc de la Fundació Bíblica Catalana, que li deu versions de llibres de l'Antic i el Nou Testament, i sobretot la dels Salms, autèntica creació de veritable qualitat poètica (1948).

Sacerdot exemplar, caldrà que s'exiliï arran de la sagnant persecució religiosa, a Itàlia, primer, i després a Suïssa, on estarà en íntim contacte amb el cardenal Vidal i Barraquer. Català també de cos sencer, es negarà en rodó a transigir amb la Dictadura, cosa

que allargarà el seu exili, durant el qual va fer costat al Cardenal, fins al seu definitiu retorn, ja ferit de mort, el 1954.

Impressiona la seva profunda cultura. Si no fou un especialista, si no fou, parlant amb propietat, ni un teòleg sistemàtic, com ho era el Dr. Manyà, ni un liturgista, com el Dr. Carreras, tingué quelcom de tot això en l'admirable riquesa de la seva personalitat humana i sacerdotal. Home d'Església i gran català, pioner de l'apostolat de la Paraula i del romanisme litúrgic, si Catalunya, si Montserrat, foren l'avançada del moviment litúrgic, es deu en bona part a ell. Fou ponent de la secció de *Gregorianisme i popularització litúrgica* al 1r. Congrés de Montserrat del 1915.

Fou un home d'una sola peça, i, per tant, potser incòmode de vegades, però cal admirar-lo per la seva clara visió del que calia fer en tants camps de la investigació i de la vulgarització de l'apostolat dins l'Església, pel seu treball incansable d'apologeta i d'apòstol de la paraula escrita com també per la seva perseverant catalanitat.

Lluís Carreras

El Dr. Lluís Carreras, quan tot just havia cantat missa (27 de desembre de 1909), en una enquesta pública que li feren, va escriure aquests mots definitoris del destí sacerdotal de la seva vida: «El Catolicisme no és estrany a cap de les manifestacions i activitats de l'esperit de la vida contemporània». I, més endavant, precisava: «El sacerdot ha de transfondre l'alè de l'esperit renovador».

Hem de subratllar una característica fonamental de la seva personalitat. No va escriure molts llibres, però sí, molts articles. Quan escrivia semblava que tenia presents aquells cristians que estaven al seu entorn en les obres apostòliques que dirigia. Per això els seus escrits tenen l'expressivitat i la força d'una paraula viva. Sempre visqué «ancorat», unit sacerdotalment, als nuclis vius de militants cristians i amb els seus escrits responia a la problemàtica apostòlica, social i cívica.

Essent un capellà ben jove, emprengué, des de «Reseña Eclesiástica», i continuà, des de «Vida Cristiana», la *restauració litúrgica* de l'Església Catalana, perquè era el secretari actiu «d'apostolat popular» dins l'Associació d'Eclesiàstics, fundada llavors pel cardenal Casañas, i cercava com a finalitat la «restauració de la pietat del poble». Més tard, a la dècada de la solidificació del nacionalisme català durant la Mancomunitat, essent Consiliari Di-

rector de la Lliga Espiritual de Nostra Senyora de Montserrat va escriure els seus articles sòcio-polítics més orientadors, perquè, segons la finalitat de la institució creada pel Dr. Torras i Bages, havia de «salvaguardar l'esperit cristià i català» dels nombrosos socis de l'entitat.

El Dr. Carreras era el sacerdot que se sentia sempre responsable de la catequització de nombrosos grups de catòlics, sigui a la seva Acadèmia Catòlica, de Sabadell, de la qual fou tota la vida consiliari; o a la «Revista Popular», des d'on durant més de quinze anys va continuar, en llengua castellana, l'evangelització i la «Propaganda Catòlica» que havia començat el seu mestre Sardà i Salvany, quaranta anys abans.

Aquesta grandesa sacerdotal que avui homenatgem en el Dr. Carreras i que admirem a través dels seus escrits, va ésser una conseqüència directa d'una voluntària responsabilització ministerial, que missionalment havia acceptat dins organismes i revistes on ell exercia una direcció militant.

Joan Bpta. Manyà

El Dr. Joan Baptista Manyà. En el volum Miscel·lània Manyà, que es publicà l'any 1978, en el segon aniversari de la mort del Dr. Joan B. Manyà, hi llegim aquesta afirmació: «era un tipus psicològicament radical i profund en tres vessants ben definits: molt creient i molt sacerdot de l'Església; molt intel·lectual i professor qualificadíssim; molt català, amant de la pàtria sense polítiques de partit».

El Dr. Manyà sacrificà a ésser sacerdot els seus ideals de joventut. El seu sentit pastoral tingué ocasió de manifestar-se no sols fent de rector, de consiliari de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de la Cinta i de professor de religió molts anys, sinó també en un altre detall: al costat dels grans volums de *Theologumena*, escrivia sobre el mateix tema per a la gent: *La vida que passa, Enllà de la mort, l'Agonia de Jesús* i opuscles sobre la Mare de Déu pel mes de Maria.

La seva vida sacerdotal va tastar el desig i la il·lusió del sacrifici fins a donar la vida per la fe. Ho explica ell mateix en els records dels cinquanta anys de sacerdoci: «Els dies més emotius i també més feliços de la meva vida sacerdotal foren els de la persecució religiosa, de l'any 36 fins al 39 de la centúria. I que ningú no malpensi que ho dic insincerament, per ganes de fer literatura paradòxica. Parlo, amb el cor a la mà, d'una realitat viscuda i recordada

i... enyorada». I continua més endavant dient: «No sabria cloure aquesta confessió de records dels cinquanta anys passats sense comentar aquest aspecte especial de la meva vida que en aquells moments de persecució es dreçava ferm i eufòric dins la meva consciència: l'aspecte intellectual del sacerdoci... A un sacerdot intellectual la mort que més li escau és el martiri. És la mort més gloriosa i més profitosa, la més lògica i la més poètica».

Si volem mesurar la catalanitat del Dr. Manyà, trobarem un argument i un testimoniatge de primera qualitat en les seves confessions, quan explica «per què escric en català». N'hi haurà prou amb dues citacions: «Empro correntment la llengua catalana, primer com una imposició ètica i psíquica. És la llengua tradicional del nostre poble. Una tradició gloriosa no gens inferior a la d'altres pobles que se'n glorien eufòricament: una tradició cultural amb derivacions variades, ben peculiarment nostra, creada per l'esforç secular dels catalans i admirada de tots els qui la coneixen». I diu més endavant: «És, a més, la llengua materna el vehicle més apropiat del pensament. Els meus pares m'ensenyaren a parlar en català, i en català em parlaren sempre, i en català em digueren llurs darreres paraules de comiat, que encara porto gravades a l'ànima».

Fou, doncs, el Dr. Manyà un sacerdot català i intellectual de cap a peus.

Fidels a l'Església i a Catalunya

En tots tres, Carreras, Cardó i Manyà, existí, mentre visqueren, una unitat de treball evangelitzador, tant en les bases ideològiques cristianes, com en els procediments apostòlics. Oferiren a Catalunya, llavors històricament en renaixença, la defensa dels seus valors substancials d'identitat cristiana i catalana, una vigilància doctrinal alertada en els moments difícils i de contradicció que socialment i políticament travessà la vida religiosa del nostre poble, i ens llegaren una obra escrita on reflexivament els sacerdots poden trobar pautes beneficioses avui dia per a l'acció pastoral.

Tots tres tenien en comú la fidelitat a l'Església i la fidelitat a Catalunya.

Tots som conscients que l'homenatge que avui dediquem als tres illustres sacerdots catalans no és un acte acadèmic protocollari ni tampoc un simple record religiós del passat. El mateix fet de celebrar aquesta commemoració a Montserrat és una crida a viure el present i a mirar endavant amb la llum que l'exemplaritat

dels tres preveres projecta sobre el nostre sacerdoci i la nostra catalanitat. Sí, germans, és hora que desvetllem la nostra fe, la nostra fe activa i joiosa en el sacerdoci, per donar més embranzida al nostre servei pastoral a totes les comunitats cristianes que tenim encomanades.

És temps ben adient perquè el nostre amor a Catalunya sigui un amor abrandat amb l'exemple dels tres sacerdots catalans que homenatgem i de tants d'altres que ens han precedit. Si el moment històric ha canviat en tants aspectes, hi ha actualment un desvetllament de la consciència col·lectiva del nostre poble. Nosaltres, bisbes i preveres, com a pastors en les nostres esglésies de Catalunya, hem d'ajudar amb sentit humà i cristià al reforçament de la nostra identitat nacional. Hem de fer-ho amb fidelitat a les exigències de l'Evangeli i amb tot el respecte al pluralisme d'opcions polítiques que es dóna a casa nostra.

Els bisbes catalans ens sentim joiosos d'aquesta festa commemorativa que és a l'ensems tan sacerdotal i tan catalana, i, en nom dels meus germans en l'episcopat, em plau agrair a tots la vostra participació entusiasta i testimonial i expressar un particular agraïment al P. Abat de Montserrat, per la seva bona acollida, i al Centre d'Estudis Pastorals, per tot l'esforç reeixit de preparació i organització.

Aquesta diada commemorativa del Dr. Cardó, del Dr. Carreras i del Dr. Manyà marcarà una fita en la història de l'Església catalana, perquè la nostra fe en el sacerdoci i en l'amor a Catalunya en surtin reforçats i perquè l'esperança en el nostre poble, que entre tots anem construint, és una esperança més arrelada i més oberta a l'esdevenidor.

Que la Verge de Montserrat, Patrona de Catalunya, ens hi ajudi.

POEMES

FOTOGRAFIA ESPIRITUAL DEL DOCTOR CARLES CARDÓ

Clarivident i llest en el combat,
perfecte en l'idioma, en el voler,
aquest fou l'home, el gest, la seva fe
per la llum del seu món, per voluntat.

Fill de l'Alt Camp, saltà penyals i esculls.
Poeta del paisatge interior
conreà cada mot amb viu fervor
i es feia càntic a les mans i als ulls.

Treballà sense treva, fou un crit
amb la paraula verge —tot un món.
Un glatir d'esperança, alè pregon,
columna d'oli, foc de l'Esperit.

És l'home, el sacerdot. La veu, en ell,
fou el glavi de llum que obre el camí
del Cos de Crist, l'Església, el pa i vi
d'amor de les entranyes de l'Anyell.

Allò que fou resta per sempre. El pa
té el gust de la sofrença del moment,
però s'aixeca l'alba, xiula el vent.
Déu vetlla l'alegria del demà.

Pere Ribot

CANTIC D'ENYOR I D'ESPERANÇA

En ple desert, sota d'un sol que crema,
se'ns obren fonts d'enyor i d'esperança,
fonts vives que rebrollen de la Roca
perquè les tribus no morim de set.
Tornem de la derrota i de l'exili,
espellofats, esgalabrats, orbats,
ombres només dels combatents que fórem,
car els millors dels nostres són en glòria.
D'orfes no en som, hereus d'una nissaga
que curullà les sitges del país
per a nodrir de pa la fam dels segles.

Siguem qui eren. No són morts, que viuen
i lluiten en nosaltres i amb nosaltres
per a reconquerir el terrer dels pares.
Oh trinitat que avui ens acompanya,
Cardó, Carreras i Manyà! Columnes
de foc que fan la nit més transparent,
tendals que ens guarden de xardors mortals.

Siguem qui érem des de sempre, arrels
fidels que desafien tramuntanes
i que es renoven constantment de saba.
Venim de lluny i anem més lluny encara,
marcat el front per un designi altíssim.
Vam néixer a les contrades pirinenques,
bressats amb cants de monjos i al so de roncs clarins,
i hem establert la casa entre la vinya
i el fenollar, de cara al mar i al somni.
Des de Taüll ens miren fit a fit,
i aquell esguard ha penetrat la terra.
Des d'Organyà ressona nostra veu,
i és una veu potent de profecia.
Un vent de llibertat irresistible
ve de la cripta de sant Fructuós
on fou signada amb ales de gavina
la pau definitiva de l'aurora.

Siguem qui som. A impuls de l'Esperit,
tornats, d'apòstols, confessors i màrtirs,
juguem-s'ho tot a cada mot i cada

vegada que aixequem el pa i el vi
damunt l'altar fet trossos de la pàtria.
Poble amb el Poble i un sol Poble sempre!
Alcem el cap, que el blat peülla, tornen
els ametllers a desplegar banderes
i és un esclat la Rosa d'aquests cims.
Crismats de llum, baixem de la muntanya.

Climent Forner

Navàs-Montserrat, 11-XII-1984

ELS QUE HE TROBAT PEL CAMÍ

CAMIL GEIS

La Comissió executiva d'aquest triple homenatge als insignes sacerdots Cardó, Carreras i Manyà, en l'escaiença del centenari del seu naixement, ha volgut, a suggeriment del senyor Cardenal, que s'hi sentís la veu d'uns sacerdots poetes.

Perdoneu que, amb mi, no parli el poeta, que parli, per ell, el supervivent d'una època en la qual aquests tres sacerdots homenatjats van deixar tan fondes petjades en la cultura de la nostra terra, en el doble vessant de cívico-eclesial.

Amb la màxima brevetat que exigeix el temps de què puc disposar, donaré a conèixer uns fragments de sengles capítols que, a la memòria dels tres insignes sacerdots, tinc dedicats en el llibre, encara inèdit, «Els que he trobat pel camí», per on desfilen molts personatges, amb els quals m'ha escaigut de tenir molta o poca relació, una tercera part dels quals és integrada per «homes d'Església», alguns d'ells ben oblidats en Diccionaris biogràfics, malgrat llur notorietat en el camp de les arts i de les lletres.

Aquests tres sacerdots, avui homenatjats, coincidiren, per darrera vegada, en un acte luctuós: les exèquies del que precedí els altres dos en el traspàs a l'Eternitat: Mossèn Lluís Carreras.

La mort del Dr. Carreras s'escaigué en aquell període de temps que jo interinava la regència de la parròquia de Sant Feliu de Sabadell, per la, llavors recent, defunció del Rector, Mn. Josep Maria Vàzquez. Això va fer que jo presidís la Comunitat de Preveres en la litúrgia del seu enterrament.

La missa exequial fou celebrada per l'Abat de Montserrat.

Sí, hi eren tots tres, els sacerdots avui homenatjats: Carreras, difunt, de cos present; Manyà, pronunciant una docta i emotiva oració fúnebre; i Cardó, fent de Cap de Dol.

Finides les exèquies, vaig tenir avinentesa de departir particularment amb el Dr. Cardó, amb qui havia tingut relació ja abans de la guerra civil, singularment a la redacció de «La Paraula Cristiana». Considero interessant de referir una de les coses que m'explicà del seu llarg sojorn a Suïssa. Digué: «Allà vaig fer relació amb

el Comte de Barcelona i, a petició seva, naturalment, li vaig donar lliçons de català».

Era un temps que s'anava formant un corrent d'opinió a favor de la reintauració de la Monarquia en la persona de D. Joan de Borbón. Tant és així, que, en un ampli sector de lletres de Catalunya, es formà una comissió encarregada de recollir llibres catalans, signats per llurs autors, per a fer-ne ofrena al Comte de Barcelona, en l'avinentesa de les seves noces d'argent matrimonials. Li'n foren fets a mans uns de meus que acabaven de sortir de la impremta. Al cap de poc, D. Joan, molt gentilment, ens en féu arribar una acció de gràcies. «No sé si sabrà —em deia en la seva carta— que fui discípulo en catalán del Dr. Cardó (e. p. d.), durante mis años de residencia en Suiza y procuro no olvidar lo que con él aprendí». Vet aquí com, ben espontàniament, confirmava D. Joan el que m'havia dit, també espontàniament, el Dr. Cardó, el dia de l'enterrament del Dr. Carreras.

Perquè puguem fer-nos una idea de com el Comte havia estat sensible a aquella rebuda de llibres catalans, deia seguidament: «Entre los regalos, el día 12 del actual, con motivo de la celebración de las Bodas de Plata, los Sres. Guardans (ella, hija de D. Francisco Cambó) me han obsequiado con una obra de la Divina Comedia, traducida al catalán, que estoy leyendo con gran atención». (Es tractava de l'edició bibliòfil de la traducció en vers de Josep Maria de Sagarra.)

En esguard a la meva relació amb el Dr. Carreras, els que no ignorin que porto més de mig segle de ministeri sacerdotal i d'actuació artística a Sabadell no estranyaran si dic que la meva relació amb ell podria donar pasta per a un nodrit volum d'interessants vivències.

Ara voldria donar a conèixer —i així clouria la meva participació en aquest acte emotiu— una llarga lletra que m'adreçava l'any 1937, a França, on ambdós residíem en aquells moments. Separats per molts quilòmetres, no coincidírem mai enlloc, fins que, ja ben finida la guerra, ens poguérem retrobar a Sabadell.

Puginier, 28-VI-37
A Mn. Camil Geis
Molt estimat amic,
Gràcies de la gentilesa vostra de Sant Lluís...
Si en teniu de raó! Tants amics caiguts, tantes illusions perdudes! Guanyarem la guerra, però la pau, costarà molt de guanyalar-la. I certament, tot serà, de moment, canviat. Tot, persones, institucions, interessos, moviments, serà trasbalsat. Ens ha tocat

la prova més dura de la història, i a cadascú, personal i col·lectivament. Se'ns ha fos la terra sota els peus. La meva generació és la més sacrificada. Vint-i-cinc anys de treball esfondrat, tot saquejat i blanc de contradicció, si no d'ira i malvestat. Ens toca només viure la nostra mort, i ajudar a la vida naixent dels altres. Malgrat això, no em penedeixo ni retracto del que he estimat i fet. Davant la mort que un hom ha vist tan a prop, les coses es veuen clares. I he vist que la nostra generació, seguint els alts Mestres que ara seran blasmats de molts, va complir el seu deure i que les seves orientacions i actuacions eren justes i fructuoses. Sols que ja no en podrem veure la llunyana reviviscència, que tornarà al seu temps, reprenent amb eficàcia les noves modalitats que podran ésser més perfectes després de la catàstrofe i de les seves dolors llargues i dures. Per això sento una certa enveja dels qui, com vós, podreu treballar, amb fort dolor, però amb temps per veure fruitada. No us aclapareu, doncs, excessivament. Ens cal treballar en profunditat en la més pura espiritualitat; sacrificar de moment moltes coses, puix que la renovació ha d'ésser en l'essencial, perquè a l'essencial ha anat la revolució satànica; i llançar-se austerament a salvar el que es pugui i fer nova sembrada en l'amargor i l'esforç que llevaran de bell nou. Déu ens ha salvat la vida: no ho ha fet pas debades, i hem de correspondre amb el donum nostri *a la missió a què ens crida. A mi el que em dóna serenor i coratge és la fruitada de martiris i exemplaritats heroiques. La terra, la fe, la llengua, tot el bo de casa nostra s'ha portat bé i ha portat meravelles amb maina bona i exemplar. És el nou patrimoni de l'apostolat venidor. Les joventuts que havíem treballat s'han comportat admirablement. Tota aquesta força humana i sobrenatural no es pot perdre, és el nostre dret a la vida i l'ajut superior de la tasca venidora. Jo em deleixo per l'hora de poderme donar al culte dels nostres Màrtirs, que serà una alenada de vida i de noblesa amb la qual respirarem i ens aconsolarem dels sacrificis a fer. És l'hora de meditar i viure la lliçó evangèlica del martiri.* Si granum...

No ens quedem pas expectants, ni ens deixem torbar per imperfeccions greus que vindran a nostres oïdes. No hi ha altra opció en el combat present que cooperar a l'obra triomfant de la guerra contrarevolucionària i sobretot a la pau elevadora, en la qual tots hi hem de dur el treball i el sacrifici. Que m'agradaria poder-nos veure llargament! La penúria no permet viatges. Ajudeu fort els amics...

Vostre,

Lluís

Aquesta històrica lletra és extraordinàriament reveladora del seu estat d'esperit en aquells dies tan dissortats per a la vida de l'Església a casa nostra.

En aquesta carta, hi ha el personatge, tot ell, sense reserves mentals, tot ell i la seva circumstància, col·lectiu de circumstàncies.

Testimoniatge sacerdotal, d'elucubracions profètiques i de ressonances elegíaques.

TRES HOMES AL SERVEI DE LA COMUNITAT

DR. RAMON MASNOU

Amics: ens han encomanat, al Dr. Pont i a un servidor, de dir uns mots de sobretaula, en aquest dinar de germanor amb el qual es clou aquesta jornada sacerdotal d'homenatge als tres eximis preveres Carles Cardó, Lluís Carreras i Joan Baptista Manyà.

Ben segur que ens han designat a nosaltres dos per la raó senzilla de ser els més vells, perquè, per raó de l'edat, la nostra vida va poder ser més pròxima als anys durant els quals es van moure més els nostres homenatjats. Tot i així, pel que fa a un servidor, aquest càlcul falla, com sigui que la meva memòria es fa també molt vella i cada dia és més boirosa sobre les coses d'altres temps, potser com a efecte (o per analogia) de la boira baixa de la plana de Vic.

És per això que no sabria informar de cap fet important, ni donar cap opinió de la manera com ho veia aleshores ni esmentar cap anècdota. Al Dr. Manyà, només el vaig veure quan, ara fa pocs anys, els bisbes de la Tarraconense, que estàvem reunits a l'Ampolla, prop de Tortosa, vam fer-li una visita col·lectiva, a casa seva, en aquell seu recer pagesívol, voltat de llibres i més llibres. Amb el Dr. Carreras, vaig tenir ocasió de parlar-hi algunes vegades quan em van fer bisbe. Amb el Dr. Cardó, també vaig parlar-hi alguna vegada quan ell reposava o es refeia de la seva salut ja atrotinada, a Puig d'Olena. D'ell, en posseeixo una carta escrita a mà. Cap, però, d'aquests contactes no m'ha donat ocasió de fer comentaris ni judicis. I tot això ja era després de la guerra. D'abans de la guerra, només recordo haver escoltat alguna conferència del Dr. Cardó a Vic i el seu discurs a la jornada sacerdotal d'ací a Montserrat, la tardor de l'any 1931.

Per això només em limitaré a dir la meva impressió o el meu parer sobre les figures dels tres preveres modèlics que han rebut avui el nostre homenatge. Impressió que manifestaré de manera

diàfana, i ho faré, per a ser més breu, amb afirmacions numerades. I això serà la meva petita feina. La feina més llarga i bona la farà el Dr. Pont, que coneix bé el tema i ha estudiat els personatges, el seu temps i les seves circumstàncies. I això meu preneu-ho com a migrada introducció a les consideracions que farà ell. I ací teniu les afirmacions promeses.

1. Es pot dir que, en aquells anys durant els quals l'Església a Catalunya no estava pas mancada de problemes, el Senyor va enviar-li homes ben adequats de cara a les necessitats i al bé de la comunitat. Hi va haver una esplèndida florida de personalitats rellevants dintre la clerecia de casa nostra; però els qui més van destacar són els que avui homenatgem. Va ser aquell un temps pròdig en caps de brot, d'aquells que fan bona feina per al seu temps i que deixen bon rastre als qui han de venir després. Tots tres certament van treballar en més d'un camp, en la vinya del Senyor; però cadascun d'ells té la seva fesomia característica. Manyà, un teòleg d'altura; Cardó, un pensador profund i un estilista que era exprés per a orientar l'opinió cristiana de Catalunya i que il·luminava els problemes del seu temps; i Carreras, l'home dinàmic que tocava amb encert moltes tecles, especialment la del moviment litúrgic, i que, en els problemes complicats que covaven en les altures eclesials, gairebé sempre hi era, sense fressa ni vistositat, però sempre preparat, serè i eficaç per a ajudar l'Església a Catalunya. Gosaria dir que, en aquests tres homes, la Providència s'hi va lluir.

2. Els tres preveres que avui la clerecia catalana homenatja, van viure en un temps en el qual el mal no badava pas sinó que forfollava de valent; però a l'Església de Catalunya hi havia qui pensava i feia amb encert i prestigi i alhora es treballava amb una unió envejable d'idees i d'acció. En aquests aspectes, els nostres tres preveres van ser realment carismàtics i exemplars. Una exemplaritat ben digna de ser valorada, tinguda en compte i imitada.

3. Els nostres homenatjats van demostrar, prou i visiblement, que estimaven de debò l'Església. Mai no li van portar problemes ni aflicció; sempre van ensenyar als altres d'estimar-la. És aquest un tret lluminós que destaca en totes les notes biogràfiques, i que ara colpeix vivament.

4. Són exemplars també en el seu amor a Catalunya i no hi ha pas dubte que la cultura i l'espiritualitat catalanes els deuen no pas poc. Ben segur que, fins i tot fora dels ambients eclesials, hi ha hagut prou gent que s'ha delectat assaborint i aprofitant les proses delicioses del Dr. Cardó.

5. Els nostres tres preveres van distingir-se pel seu afecte als capellans. Aquests trobaven en els seus escrits el que els feia servei per al ministeri. Per això res no els mancava per al bon camí de la seva cultura, de la pastoral i de la seva vida íntima d'homes de Déu. Val a dir que els capellans també se n'adonaven, els llegien, els tenien confiança i ho agraïen.

6. Els tres preveres, cadascun amb la seva càrrega d'exemplaritat i amb el seu llegat espiritual d'escrits, mereixen exercir influx i mestratge sobre la gent d'ara. Els homes que fan època travessen generacions. Tanmateix, després de la tramontanada que ens ha somogut, aniria bé que els preveres de Catalunya —particularment aquells que no han conegut o que han oblidat aquelles figures venerables— girin els ulls enrera, sense prejudicis, i tastin i assaboreixin aquella riquesa espiritual nostrada que pot ajudar la nostra espiritualitat, la nostra cultura i els nostres comportaments.

Els nostres temps, tots ho sabem prou, no són fàcils i ens demanen molt. No és pas que ens faltin, gràcies a Déu, les clarors del mestratge autèntic de l'Església ni pensadors insignes que són sempre fidels a Crist, a l'Església i a la humanitat; però sembla que tampoc no ens faria cap nosa un passeig per la nostra història recent i intentar de conèixer a fons les persones i l'obra d'aquells sacerdots que, seguint les petjades del bisbe Torras i Bages, van saber tan bé de donar la resposta adequada als reptes del seu temps amb fidelitat colpidora. El seu record mereix ser reviscut. Que Déu faci que aquesta jornada d'homenatge dels bisbes i preveres catalans sigui talment una trucada a la porta de la vida de cada prevere a fi que l'exemplaritat i el mestratge dels preveres Cardó, Carreras i Manyà ens ajudin en els dies difícils que ens toca de viure. Així l'homenatge, a més de ser esplèndid, serà fecund.

TAULES CRONOLÒGIQUES

Any	*Dades biogràfiques*	*Context eclesial*	*Context civil i cultural*
1876		Josep M. Urquinaona, bisbe de Barcelona.	Constitució espanyola. Comença la Restauració (fins a 1929). Neix Francesc Cambó. Telèfon.
1877			J. Verdaguer, *L'Atlàntida.*
1878		Lleó XIII, papa.	
1879		Benet Vallmitjana, arquebisbe de Tarragona; Francisco Aznar, bisbe de Tortosa; Salvador Casañas, bisbe d'Urgell.	«Diari Català». Bombeta incandescent. Fundació del P.S.O.E. J. Verdaguer, *Idillis i cants místics,* amb un pròleg de Manuel Milà i Fontanals.
1880		El P. Antoni Vicent inicia els «Cercles d'Obrers» a Barcelona.	1r. Congrés Catalanista. Festes del mil·lenari de Montserrat.
1882		Josep Morgades, bisbe de Vic. Neix Cardijn.	Valentí Almirall funda el «Centre Català».
1883		Jaume Català, bisbe de Barcelona.	
1884	Cardó neix a Valls, el 5 de maig. Carreras neix a Sabadell, el 4 de maig. Manyà neix a Gandesa, el 30 d'octubre.	Fèlix Sardà i Salvany, *El liberalismo es pecado.*	Mor Manuel Milà i Fontanals. Neix Josep Carner. L'Ajuntament de Barcelona edita i distribueix 100.000 exemplars de l'«Oda a Barcelona», de Verdaguer.
1885			Mor Alfons XII. Regència de Maria Cristina. «Memorial de Greuges».
1886			Valentí Almirall, *Lo Catalisme.* J. Verdaguer, *Canigó.* Festes de la restauració de Ripoll.

Any	*Dades biogràfiques*	*Context eclesial*	*Context civil i cultural*
1887			Neix la «Lliga de Catalunya». Assassinat de Cánovas.
1888		Torras i Bages, *El clero en la vida social moderna.* Neixen Antoni Batlle i Higini Anglès.	
1889		Costa i Fornaguera, arquebisbe de Tarragona.	II Internacional, marxista.
1890			Primera exposició, a Barcelona, de Rusiñol, Casas i Clarasó. Grups obrers anarquitzants comencen l'acció directa.
1891		Encíclica *Rerum novarum.*	Fundació de l'Orfeó Català. Neix la «Unió Catalanista». Neix el setmanari «La Veu».
1892		Torras i Bages i Jaume Collell assisteixen a l'Assemblea de la Unió Catalanista a Manresa. Neix Manuel Trens.	Primera de les festes modernistes. Bases de Manresa. Torras i Bages, *La Tradició catalana.* Inici de la crisi financera a l'Estat espanyol.
1893		Assemblea dels «Cercles d'Obrers» a València.	Esclata la bomba del Liceu. Neix Carles Riba.
1894		Pere Rocamora, bisbe de Tortosa.	Neix Josep M. de Sagarra. A. Guimerà, *Maria Rosa.*
1895	Cardó comença el batxillerat als Escolapis de Valls. Carreras cursa estudis als Escolapis de Sabadell. Manyà ingressa al Seminari de Tortosa.		Prat de la Riba i Ramon Muntanyola, *Compendi de doctrina nacionalista.* J. Verdaguer, *En defensa pròpia* (1895-1897). Comença a publicar-se la «Revista Jurídica de Cataluña». Cinematografia.
1896			J. Verdaguer, *Flors del Calvari.*

Any	*Dades biogràfiques*	*Context eclesial*	*Context civil i cultural*
1897		Neix Guillem Rovirosa.	À. Guimerà, *Terra baixa.*
1898			Desfeta colonial espanyola. Apareix la revista «Cooperativa Catalana».
1899		Fundació de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat. Josep Morgades, bisbe de Barcelona; Josep Torras i Bages, bisbe de Vic.	«Tancament de caixes». Neixen les revistes «Pèl i Ploma» i «Quatre Gats» i el diari «La Veu de Catalunya». Es funda l'«Associació protectora de l'ensenyança catalana». Neix el Centre Nacional Català.
1900	Cardó ingressa al Seminari de Tarragona. Vocació de Carreras al sacerdoci. Inicia els estudis eclesiàstics com a extern, amb l'ajut del P. Francesc Sellarés, Sch. P.	Aparició del «Butlletí de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat». Pastoral del bisbe Morgades sobre el catecisme i la predicació en llengua catalana.	À. Guimerà, *La filla del mar.*
1901		Salvador Casañas, bisbe de Barcelona.	Fundació de la Lliga Regionalista. Ascensió de Lerroux. Raimon Casellas, *Els sots feréstecs.*
1902			Mor Verdaguer i el seu enterrament es converteix en una gran manifestació de masses. S. Rusiñol, *Els jocs florals de Canprosa.* Víctor Català, *Drames rurals.* Empresonament de Prat de la Riba. Jocs Florals a Sant Martí del Canigó, acollits pel bisbe Carselade, de Perpinyà. Majoria d'edat d'Alfons XIII.

Any	*Dades biogràfiques*	*Context eclesial*	*Context civil i cultural*
1903	Cardó comença estudis a la Universitat Gregoriana de Roma.	Pius X, papa.	J. Maragall, president de l'Ateneu Barcelonès, hi llegeix l'*Elogi de la paraula*. Marià Vayreda, *La punyalada*. Neixen els «Estudis Universitaris Catalans».
1904		Neix Damià Estela.	Per l'abril, Antoni Maura organitza la visita d'Alfons XIII a Barcelona. El mateix Maura hi és objecte d'un atemptat; el poble es llança al carrer a veure el Rei; Maragall publica els comentaris «De les reials jornades»; Francesc Cambó, regidor joveníssim, s'adreça al Rei. Escissió de la Lliga Regionalista i formació de l'Esquerra.
1905	Carreras entra al Seminari Conciliar de Barcelona, on cursa la teologia.	A França, separació Església-Estat.	Víctor Català, *Solitud*. J. Carner, *Primer llibre de sonets*. *La serra*, de Joan Alcover, premiada als Jocs Florals de Barcelona. A. Gaudí construeix la casa Batlló i la casa Milà. Assalt al «Cu-Cut» i «La Veu de Catalunya».
1906	Manyà comença estudis de Teologia dogmàtica i moral a la Universitat Gregoriana de Roma.		R. Casellas, *Les multituds*. M. Costa i Llobera, *Horaciones*. J. Carner, *Els fruits saborosos*. Xènius comença a publicar el «Glosari» a «La Veu de Catalunya». E. Prat de la Riba, *La Nacionalitat catalana*. Moviment de «Solidaritat Catalana». Creació de la Caixa Rural de l'Espluga de Francolí.

Any	*Dades biogràfiques*	*Context eclesial*	*Context civil i cultural*
1907	Carreras guanya dos premis en el concurs de ciències eclesiàstiques: *El Misticismo de Ramon Llull* i *La metafísica y la psicología de Ramon Llull.*	El P. Gabriel Palau funda «Acció Social Popular».	Prat de la Riba, president de la Diputació de Barcelona. Fundació de l'Institut d'Estudis Catalans.
1908	Cardó és ordenat sacerdot a Roma, el 16 de juliol, de mans del cardenal Merry del Val. El 2 d'agost celebra la primera misa a Valls.		Guerau de Liost, *La muntanya d'ametistes.* J. Carner tradueix *Les floretes de St. Francesc.* Inauguració del Palau de la Música Catalana, de L. Domènech i Muntaner.
1909	Cardó acaba els estudis a Roma (doctor en Teologia i Dret canònic, a la Gregoriana, i en Filosofia, a l'Acadèmia de St. Tomàs). Carreras és ordenat sacerdot a Barcelona de mans del bisbe Joan Laguarda. Celebra la primera missa solemne a l'església de St. Feliu de Sabadell, encara amb les marques de l'incendi sofert a la Setmana Tràgica. Hi assisteixen: El P. Ignasi Casanovas, que hi predica l'homilia, Mn. Sardà i Salvany, Mn. Frederic Clascar, el pintor Joan Llimona, que fa l'estampa recordatori, i el poeta Josep Carner, que li dedica uns versos. Manyà és ordenat sacerdot a Roma, el 18 de juliol, de mans de Merry del Val. Celebra la missa nova a Gandesa. Títol de doctor en Teologia. Comença	Joan Laguarda, bisbe de Barcelona. Torras i Bages, *La glòria del martiri.* Joan Maragall, *L'Església cremada* i *La ciutat del perdó.*	Vaga general i Setmana Tràgica. Caiguda del govern Maura.

Any	Dades biogràfiques	Context eclesial	Context civil i cultural
	la docència teològica al Seminari de Tortosa, que durarà fins al 1921.		
1910	Cardó actua de professor al Seminari de Tarragona. Col·labora al diari «La Cruz», amb el pseudònim de «Levissimus». Carreras és nomenat vicari de St. Esteve Sesrovires, però, per falta de salut, demana el relleu. Tradueix del francès *Formació moral i religiosa de les noies*, de Beaudenom. Col·labora a «Reseña Eclesiástica». Capellà del col·legi de la Sda. Família de Sabadell i després de Loreto, de Barcelona. Col·labora a «Revista Popular».	Ignasi Casanovas, *Apologètica de Balmes*.	«Ley del candado» sobre els ordes religiosos. J. M. López-Picó, *Turment-Froment*. J. Alcover, *Cap al tard*, Maragall, *Nausica*.
1911	Carreras escriu un article a «Catalunya Social» que proposa la fundació d'un institut d'estudis catòlics, i que té repercussió entre els joves intel·lectuals. Participa en el Congrés eucarístic de Madrid: *La himnología eucarística de Sto. Tomás de Aquino*.		A Barcelona, Congrés fundacional de la C.N.T. Mor Joan Maragall. E. d'Ors, *La ben plantada*.
1912	Cardó, amb el pseudònim de «A. Fogueralta», escriu a la revista «Pàtria», de Tarragona, un article evocant el de Maragall *L'Església cremada*. Carreras actua de corresponsal de la «Civiltà Cattolica». Professor de llatí al Seminari de Barcelona.	Antoni M. Marcet, abat de Montserrat.	Assassinat de Canalejas. A l'Espluga de Francolí, primer celler cooperatiu.

Any	*Dades biogràfiques*	*Context eclesial*	*Context civil i cultural*
1913	Carreras actua de secretari del I Congrés d'Art Cristià. Escriu a «Reseña Eclesiástica» sobre la I Setmana Litúrgica de Mont-César.	Antolín López Peláez, arquebisbe de Tarragona. Mn. Eudald Serra crea la Biblioteca «Foment de Pietat Catalana».	Normes ortogràfiques de l'I.E.C.
1914	Carreras treballa en la preparació del I Congrés Litúrgic de Montserrat. Fundació de la revista «Vida Cristiana».	Benet XV, papa. Enric Reig, bisbe de Barcelona.	Creació de la Mancomunitat de Catalunya: E. Prat de la Riba, president. Fundació de l'Escola del Bosc. Guerra europea i mundial (1914-1918). J. M. de Sagarra, *Primer llibre de poemes*. J. Carner, *Auques i ventalls* i *La paraula en el vent*.
1915	Carreras i Cardó participen en el I Congrés Litúrgic de Montserrat. Carreras, amb Mn. Frederic Clascar i Mn. Josep Tarré, publica l'*Eucologi*, fruit principal del Congrés; el Dr. Josep M. Llovera hi fa les versions dels himnes.	Congrés Litúrgic de Montserrat.	
1916	Cardó, amb motiu de la mort del Dr. Torras i Bages, escriu els articles *L'ungidor de la llengua catalana*, a «Pàtria», i *Del seu temperament intellectual*, a «Vida Cristiana». Carreras, amb motiu de la mort del bisbe Torras i Bages, escriu diversos articles a «Revista Popular». Succeeix a Sardà en la direcció d'aquesta revista i de l'Acadèmia Catòlica de Sabadell. Participa en la Setmana Litúrgica de Besalú.	Mor Torras i Bages. Es crea, jurídicament, el «Foment de Pietat Catalana».	Primera conjuntura revolucionària a l'Estat espanyol (1916-1920). Clementina Arderiu, *Cançons i elegies*.

Any	*Dades biogràfiques*	*Context eclesial*	*Context civil i cultural*
1917	Carreras participa en la Setmana Litúrgica de Banyoles. Treball: *L'eficàcia espiritual del cant*. Ajuda a ben morir el president Prat de la Riba (article a «Revista Popular»). Manyà és nomenat ecònom de St. Blai de Tortosa.	Es funda «Acció Popular».	Assemblea de Parlamentaris. Vaga general. Mor Prat de la Riba. J. Puig i Cadafalch, president de la Mancomunitat de Catalunya. La Lliga entra al govern de l'Estat. Revolució russa d'octubre, S. Rusiñol, *L'auca del senyor Esteve*.
1918	Cardó és nomenat canonge de la Seu de Barcelona i passa a viure en aquesta població. Consiliari de l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular per a la Dona. Carreras publica *Eucologi de la Mercè*. Professor de Litúrgia a l'Institut de Cultura per a la Dona. Manyà és nomenat canonge magistral de Tortosa.		Creació de l'Escola Montessori a Barcelona. Acabament de la guerra. Govern Maura-Cambó. Joan Alcover, *Poemes bíblics*.
1919	Cardó publica *Doctrina estètica del Dr. Torras i Bages*. Carreras redacta les conclusions de l'Assemblea de la Lliga espiritual de la Mare de Déu de Montserrat a favor de l'autonomia. Membre de la comissió preparatòria del Sínode diocesà. Catedràtic de Dret Natural i Història de la Filosofia al Seminari de Barcelona. Manyà funda la Lliga espiritual de la Mare de Déu de la Cinta, a Tortosa.	**Vidal i Barraquer, arquebisbe de Tarragona.** Fundació de la Confederació de **Sindicats** Catòlics.	Vaga de la Canadiense a Barcelona. Campanya pro Estatut d'autonomia. Tractat de Versalles. Societat de Nacions. C. Riba, *Estances* i primera versió de l'*Odissea*. J. Salvat-Papasseit, *Poemes en hondes hertzianes*. J. Ruyra, *La parada*.
1920		Ramon Guillamet, **bisbe de Barcelona.**	Aparició del pistolerisme a Barcelona i assassinat de F. Layret. Crisi del Banc de Bar-

Any	Dades biogràfiques	Context eclesial	Context civil i cultural
			celona. Independència d'Irlanda. J. Folguera, *Poesies*. J. Ruyra, *Pinya de Rosa*.
1921	Cardó actua de mantenidor dels Jocs Florals de Barcelona. Carreras fa el discurs inaugural del curs al Seminari: *El moralismo del Dante*. Catedràtic de Lògica i Metafísica al Seminari. Manyà és cessat de la docència al Seminari, per raons extraacadèmiques, juntament amb el seu amic Mn. Bellpuig.		Aplicació de la Llei de fugues. Assassinats incontrolats de patrons i obrers: vuitanta-cinc persones. Assassinat de Dato. Fundació del P.C.E. C. Soldevila, *Civilitzats, tanmateix*. Exits teatrals de J. M. de Sagarra.
1922	Cardó col·labora a «La Publicitat», amb el pseudònim de «R. Vespella». Carreras publica el *Cantoral de vespres*. Manyà practica exercicis espirituals a Montserrat, després d'haver estat cessat de la seva docència al Seminari.	Pius XI, papa. Encíclica *Ubi arcano*, sobre l'Acció Catòlica. Constitució de la «Fundació Bíblica Catalana». Confederació Internacional de Sindicats Cristians.	Escola del Mar. Conferència Nacional Catalana i fundació d'«Acció Catalana» amb el seu òrgan «La Publicitat». F. Macià funda «Estat Català». Mussolini ocupa el poder a Itàlia.
1923	Cardó comença a col·laborar a la Fundació Bernat Metge. Carreras publica *Setmana Santa*. Rep el nomenament pontifici de canonge xantre de la Seu de Barcelona.	Ignasi Casanovas crea la *Biblioteca Balmes*, a l'interior del Foment de pietat catalana.	Neix la Fundació «Bernat Metge». Grup Escolar Pere Vila. 1r. Congrés de la Unió de Rabassaires. Assassinat de Salvador Seguí. Fundació de la Unió Socialista de Catalunya. Directori Militar de Primo de Rivera i dissolució de la C.N.T. J. M. de Sagarra, *Cançons de rem i de vela*. V. Gassol, *Les tombes flamejants*.
1924	Cardó publica les versions de *De la ira* i de *De la brevetat de la vi-*		Fundació de Ràdio Barcelona. Mor Lenin i puja Stalin. Jocs Florals

Any	Dades biogràfiques	Context eclesial	Context civil i cultural
	da, de Sèneca (F.B.M.). És revocat a Carreras el nomenament de xantre després de l'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera. Anada a Roma amb el canonge Llovera. Tres mesos d'exili. Clausura de l'Acadèmia Catòlica per part del govern. Participació al Congrés Litúrgic de Malines (Bèlgica).		a Tolosa de Llenguadoc. J. Carner, *La inútil ofrena.*
1925	Cardó funda «La Paraula Cristiana». Versió de *Consolacions*, de Sèneca per a la Bernat Metge. Carreras publica una semblança del cardenal Mercier. Segona edició de l'*Eucologi.*	Fundació de la JOC. Neix «Analecta Sacra Tarraconensia». El P. Miquel d'Esplugues funda «Criterion». Ignasi Casanovas comença la publicació de *Obras completas* de Balmes (1925-1927) en 33 volums, al F.P.C.	Supressió de la Mancomunitat de Catalunya. Llei del descans dominical a Espanya. D. Sturzo crea el Secretariat dels partits demòcrata-cristians. J. Pla, *Coses vistes.*
1926	Versió de Cardó de *De la constància del savi*, de Sèneca.	Josep Miralles, bisbe de Barcelona. Félix Bilbao, bisbe de Tortosa. Comença la publicació de la *Biblia de Montserrat*, dirigida pel P. Bonaventura Ubach.	Aixecament de Prats de Molló. Desplaçament de la direcció catalanista de la Lliga al grup de Macià i Companys. M. de Montoliu, *Breviari crític.*
1927	Cardó funda «El Bon Pastor». Article *La justícia i la pau.* Carreras publica en català la *Sinopsi evangèlica* del P. Lagrange (F.B.C.), en col·laboració amb el canonge Llovera.		Batista i Roca funda «Minyons de Muntanya». Fundació de la F.A.I. A França es funda la Concentració d'Acció Antifeixista. J. V. Foix, *Gertrudis.*
1928	Cardó col·labora a la Fundació Bíblica Catalana: versió de *Gènesi* i *Exode.* Versió de *Lletres a Lucili* I, de Sèneca. Article comentant el llibre *El colectivismo y la ortodoxia católica*, de Mn. Àngel Carbonell.		Apareix el diari «El Matí». Guerau de Liost, *Sàtires.* M. Manent, *L'aire daurat.*

Any	*Dades biogràfiques*	*Context eclesial*	*Context civil i cultural*
1929	Cardó col·labora al nou diari «El Matí». Versió de *Levític, Nombres, Deuteronomi* i *Fets dels Apòstols* (F.B.C.). Versió de *Lletres a Lucili* II (F.B.M.). Carreras fa l'informe al nunci Tedeschini: *El problema de la llengua. El problema del clero,* ja a les acaballes de la Dictadura.	Tractat del Laterà. Creació de l'Estat del Vaticà. Visita canònica a l'Arquebisbat de Tarragona i Decrets anticatalans de les Congregacions romanes inspirats pel Directori militar.	Exposició Internacional de Barcelona. Caiguda del Directori Militar. Govern Berenguer. Esfondrament de la Borsa de Nova York.
1930	Cardó publica la versió de *Job, Proverbis* i *Eclesiastès* (F. B. C.). Versió de *Lletres a Lucili* III (F.B.M.). Articles *La gran vergonya,* en defensa de la militància obrerista de l'obrer cristià, i *Ordre?,* denunciant la falsificació que «la dreta» ha fet de la moral cristiana. Articles de Manyà sobre la història de Gandesa, a «El Llamp».	Manuel Irurita, bisbe de Barcelona. Fundació de la secció de Minyons de Muntanya de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat. Ignasi Casanovas comença la publicació de la *Biblioteca dels Exercicis Espirituals* (1930-1936).	Pacte de Sant Sebastià. Fundació del Bloc Obrer i Camperol. J. Serra Húnter, *Filosofia i cultura.* C. Riba, *Estances* (1r. i 2n. llibre).
1931	Cardó publica els articles *Dos sermons, I. Als rics* i *II. Als pobres,* com a denúncia al món catòlic perquè no avança cap a un cristianisme social i *El nucli de veritat del socialisme.* Versió de *Lletres a Lucili* III (F.B.M.). Carreras col·labora a «El Matí». Article *Déu guardi la República* (a «Cultura Cristiana»). Redacció del document lliurat per diverses entitats al President del Govern de Catalunya. És cridat a col·laborar amb el cardenal Vidal i Barraquer per a les	Encíclica *Quadragessimo anno.* Fundació de la Federació de Joves Cristians de Catalunya. Vidal i Barraquer visita el President Macià. Afer Segura. Vidal i Barraquer, president de la Conferència de metropolitans espanyols. Pastoral col·lectiva de l'episcopat espanyol, en què l'Església acull la República, per bé que de manera crítica.	Eleccions administratives d'abril i caiguda de la Monarquia. II República. Generalitat de Catalunya. Plebiscit pro Estatut d'autonomia. Crisi del Banc de Catalunya. Miquel Llor, *Laura a la ciutat dels Sants.* L. Villalonga, *Mort de Dama.*

Any	Dades biogràfiques	Context eclesial	Context civil i cultural
	relacions Església-Estat. Propostes d'esmena a la Constitució. Col·laboració en la redacció de la Pastoral Col·lectiva. Dotze articles a «El Matí»: *Entorn del problema constitucional religiós*. Participació a les Setmanes Litúrgiques de Mont-César.		
1932	Cardó publica articles de denúncia i refutació de l'ús de la violència com a salvaguarda de la fe i *El discurs que no s'ha fet*, en què, mentre les Constituents espanyoles discutien l'Estatut de Catalunya, ell hi defensa «el dret de Catalunya a l'autodeterminació». Col·laboracions al diari «La Veu de Catalunya». Versió de les *Cartes de Sant Pau* (F.B.C.). Col·laboració amb la Federació de Joves Cristians de Catalunya. Carreras publica la tercera edició de l'*Eucologi*. Continua la col·laboració amb el cardenal Vidal i Barraquer: el projecte de la llei de les confessions i congregacions religioses. Articles a «El Matí» sobre aquesta qüestió. Article *Votem l'Estatut*. Manyà comença, com a consiliari, el Moviment Fejocista a Tortosa.	Dissolució de la Companyia de Jesús. El P. Casanovas publica, en tres volums, ***Balmes. La seva vida, el seu temps, les seves obres***.	Pronunciament del general Sanjurjo. Les Corts aproven l'Estatut d'autonomia de Catalunya. J. M. de Sagarra, *Vida privada*, J. V. Foix, *KRTU*.
1933	Cardó publica la versió de *Dels beneficis* I, de Sèneca (F.B.M.). Article *Teoria de la catàstrofe prèvia*. Carreras col·labora en	Assemblea sacerdotal metropolitana a Tarragona. VII Setmana Social d'A.C. a Madrid. III Assemblea d'Acció Social Popular, a Vic.	Mor J. Bofill i Mates. Universitat Autònoma de Barcelona. Mor Francesc Macià. Lluís Companys, president de la Generalitat. A l'Es-

Any	Dades biogràfiques	Context eclesial	Context civil i cultural
	la redacció de la Pastoral col·lectiva sobre la Llei de les confessions i congregacions religioses i participa en la primera missa de campament, a Collsacabra. La revista «Opinió» qualifica «malèvolament» la trobada del cardenal Vidal amb altres bisbes de Catalunya en ocasió de l'esmentada missa, com «el Concili de Collsacabra», en el qual s'han «repartit» les seus vacants; així a Carreras se li «dóna» Barcelona, a Cardó, Urgell, a Llovera, Girona, i al P. Miquel d'Esplugues, Lleida. Gestions per a una distinció pontifícia que no suposi cura d'ànimes.	El Dr. Isidre Gomà, arquebisbe de Toledo. Rescripte de la Sta. Seu autoritzant als Minyons de Muntanya les misses de campanya.	tat espanyol, triomf electoral de les dretes i bienni negre. Hitler ocupa el poder a Alemanya.
1934	Cardó publica *Diàleg interior*, recull d'articles publicats a «El Matí». Article *El murcianisme*, a «La Veu de Catalunya», sobre l'acolliment dels immigats. Carreras celebra el XXVè. aniversari de la seva ordenació sacerdotal: ofrena del volum *Cultura cristiana*, aplec d'articles a la revista de l'Acadèmia Catòlica de Sabadell. Conversa amb el cardenal Pacelli de pas cap al Congrés Eucarístic de Buenos Aires.	Fundació de la Unió de Treballadors Cristians de Catalunya. El 6 d'octubre, algunes esglésies cremades i algun capellà assassinat. Mor el P. Miquel d'Esplugues.	Inquietud social i política. Llei de contractes de conreu. Revolució del 6 d'octubre. És suspès l'Estatut i empresonat el Govern de la Generalitat. Assassinat del Canceller d'Àustria Dollfus. J. V. Foix, *Revolució catalanista*. Pere Quart, *Les decapitacions*.
1935	Apareixen diferents articles de Cardó, a «El Bon Pastor»: *La solució pràctica d'un plet*		Fundació del P.O.U.M. Guerra d'Abisínia. Salvador Espriu, *Ariadna al laberint grotesc*. Eu-

Any	Dades biogràfiques	Context eclesial	Context civil i cultural
	teòric, Eduquem el sentit de la devoció, La metzina de l'acció catòlica. Versió d'*Isaïes* (F.B.C.). *La nit transparent,* aplec dels pòrtics de «La Paraula Cristiana». Carreras publica, a «El Matí», diferents articles sobre la Llei dels Scouts. Conferències a l'Acadèmia Catòlica de Sabadell sobre «Aspectes religiosos de la revisió constitucional». Manyà publica *El pensament i la imatge.*		geni D'Ors, *Gualba, la de mil veus.*
1936	Cardó publica l'article *La moral de la derrota* (abril). Després de la revolta, exili i anada a Itàlia, on fa de vicari en una parròquia obrera de Torí. Dificultats amb el feixisme de Mussolini. Carreras publica, a «El Matí», l'article *L'orientador,* sobre el Dr. Torras i Bages. Manyà publica *El talent* (vol. I), amb data del mes de juny, que no pot ser distribuït. És empresonat per la FAI de Tortosa, el 12 d'agost. Al cap de tres dies és alliberat per Estat Català i traslladat a Barcelona. És afusellat el seu amic Tomàs Bellpuig.	«El Matí» no publica l'article de Don Sturzo que aconsellava els cristians de Catalunya de votar el Front d'Esquerra. Església de la persecució i la clandestinitat. Salvació i exili del cardenal Vidal i Barraquer. Assassinat dels bisbes Irurita, de Barcelona, Huix, de Lleida i Borràs, auxiliar de Tarragona, i del P. Ignasi Casanovas. El P. Torrent actua com a Vicari General de Barcelona i manté el contacte amb la Sta. Seu. Des de Tarragona, el Dr. S. Rial es manté en contacte amb Vidal i Barraquer.	Victòria electoral del Front Popular i restabliment de l'Estatut (16 de febrer). Alçament militar (19 de juliol), guerra civil espanyola i persecució religiosa. Llei de col·lectivitzacions de la Generalitat. Fundació del P.S.U.C. Estatut i govern d'Euzkadi. J. V. Foix, *Sol i de dol.* Pere Quart, *Oda a Barcelona.*
1937	Exili de Carreras a França (a la Ramejona, prop de Tolosa), amb Mn. Manuel Trens. Manyà és empresonat pel S.I.M. el 20 de març i alliberat el 27 de maig.	Encícliques *Mit brennender Sorge,* contra el nacional-socialisme, i *Divini Redemptoris,* contra el comunisme. Pastoral col·lectiva dels bisbes espanyols a favor del «Movimiento	Fets de maig i assassinat d'Andreu Nin. Els tretze punts de Negrín reinstaurant la llibertat de culte. Unificació FET y de las JONS. Josep Sebastià Pons, *Cantilena.* Carles

Any	Dades biogràfiques	Context eclesial	Context civil i cultural
		nacional», que no signa el cardenal Vidal i Barraquer.	Riba, *Tres suites* i *Per comprendre*. Joan Vinyoli, *Primer desenllaç*. Picasso pinta *Gernika*.
1938	Cardó passa a residir a Suïssa (Lausana, Friburg). Carreras publica *La grandeza cristiana de España*, llibre traduït al francès, a l'italià i a l'anglès.	Gestions infructuoses per a restablir el culte públic a Catalunya, amb molta activitat del cardenal Vidal i Barraquer.	Bartomeu Rosselló-Pòrcel, *Imitació del foc*. Agustí Bartra, *Cant corporal*. Mor Rosselló-Pòrcel al Sanatori del Brull.
1939	Retorn de Carreras a Barcelona. Manyà és nomenat rector del Roser de Farreries (fins al 1944).	Pius XII, papa. Exaltació religiosa i misses de campanya. Miguel de los Santos Díaz de Gómara, administrador apostòlic de Barcelona. Vidal i Barraquer no pot tornar a Tarragona. És dissolta la Federació de Joves Cristians de Catalunya. «Bases para la reorganización de la Acción Católica Española».	Entrada dels «nacionals» a Tarragona i a Barcelona (gener), i a Girona (febrer). Final de la guerra civil (abril). Desfeta de Catalunya. Comença la II guerra mundial. Màrius Torres, *La ciutat llunyana* (que no serà publicat fins el 1947).
1940	Manyà comença la docència de religió a l'Institut de Batxillerat de Tortosa, activitat que exercirà fins al 1960.		Frente de Juventudes. C.N.S. Afusellament de Lluís Companys. Eix Alemanya - Itàlia - Japó. Epoca de clandestinitat de la cultura Catalana. Lectures de poesia domiciliàries.
1941	Cardó manté relació amb el cardenal Vidal i Barraquer. Carreras presenta una pro-memòria al nunci Cicognani a favor del retorn del cardenal Vidal i Barraquer. Informe a l'ambaixador Hayes dels EEUU sobre la situació espanyola, amb la condemna del	El P. Loew comença a treballar a Marsella. Fundació d'«Économie et Humanisme» a Lió. Aureli M. Escarré, abat coadjutor de Montserrat.	Alemanya contra l'URSS, EEUU contra Japó i Alemanya. A Mèxic, fundació del «Full català». J. Carner *Nabí* (editat a Buenos Aires).

Any	Dades biogràfiques	Context eclesial	Context civil i cultural
	nou règim, que judica totalitari. Suport als Minyons de Muntanya de Mn. Batlle.		
1942	Manyà publica *Meditaciones marianas en las ergástulas del S.I.M.*	Zacarías de Vizcarra, *Curso de Acción Católica.* Obertura del Seminari de la «Mission de France». Gregorio Modrego, bisbe de Barcelona.	Llei de Cooperatives: les cooperatives subordinades a la C.N.S. Carles Riba, *Elegies de Bierville* (publicades a Buenos Aires).
1943	Cardó assisteix a l'enterrament del cardenal Vidal i Barraquer a la cartoixa de la Valsainte.	Mor a l'exili el cardenal Vidal i Barraquer. Godin-Daniel, *La France, pays de mission?* Manuel Moll, bisbe de Tortosa.	
1944	Carreras treballa clandestinament en la reorganització de la Lliga Espiritual i de l'Acadèmia Catòlica. Participació en el Congrés Catequístic de Barcelona: *La himnología eucarística del Angélico y el genio romano de la liturgia.*	Manuel Arce Orchotorena, arquebisbe de Tarragona.	Desembarcament aliat a Normandia. Josep Palau-Fabre llança la revista «Poesia», semiclandestina, amb tiratge de 100 exemplars.
1945	Carreras intervé en l'organització de la Casa de Montserrat, sota l'empar de l'abat Escarré. Conseller del grup Torras i Bages (CC.MM.).		I bomba atòmica. Final de la II guerra mundial. Els maquís-anarquistes. ONU. Joan Sales funda, a Mèxic, els «Quaderns de l'exili». Centenari de Verdaguer i concurs literari de Folgueroles.
1946	Cardó publica, després de vèncer molts obstacles i moltes pressions, *Histoire spirituelle des Espagnes.* Carreras participa en la preparació de les festes de l'Entronització de la Mare de Déu de Montserrat.	Fundació de l'«HOAC». Aparició de la revista «Tú!». Primers equips de JOC de la postguerra, a Catalunya. Mort de l'abat Marcet. Fundació de la Confraria de la Mare de Déu de Montserrat, de Virtèlia.	I guerra indo-xinesa. Primers llibres en català de la postguerra. Salvador Espriu, *Cementiri de Sinera.* Clementina Arderiu, *Sempre i ara.* «Ariel, revista de les arts» (1946-1951).

Any	*Dades biogràfiques*	*Context eclesial*	*Context civil i cultural*
	Manyà publica *Theologumena* (vol. I).		
1947	Manyà publica *Theologumena* (vol. II).	Festes de l'entronització de la Mare de Déu de Montserrat: per primera vegada es parla públicament de reconciliació.	Referèndum i Llei de Successió. Màrius Torres, *Poesies* (editades a Mèxic). Mor Francesc Cambó.
1948	Cardó publica l'esplèndida versió de *Salms* (F.B.C.). Carreras publica la IV edició de l'*Eucologi*. I Cartell de premis del grup Torras i Bages, en homenatge al Dr. Carreras. Manyà publica *El talent* (vol. II).	Inici de «Conversaciones Internacionales Católicas» de St. Sebastià.	Bloqueig de Berlín. Estat d'Israel. Declaració dels Drets de l'Home. Comença el procés de descolonització. Salvador Espriu, *Primera història d'Esther*. Carles Riba, segona versió de *L'Odissea*. Marià Manent, *Montseny*. Joan Vinyoli, *De vida i somni*. Jordi Sarsanedas, *A trenc de sorra*.
1949	Carreras participa en el Congrés d'Acció Catòlica, amb conferències sobre «la participació dels seglars a la Sagrada Litúrgia». Conferències a la Casa de Montserrat sobre «la restauració de la Vigília Pasqual». Manyà participa a «Las conversaciones católicas internacionales de San Sebastián». Publicació de *L'agonia de Jesús. Meditacions cristològiques*.	A Randa, primer «Cursillo de Cristiandad». Benjamín de Arriba y Castro, arquebisbe de Tarragona.	OTAN. «Primera antologia poètica universitària». J. V. Foix, *Les irreals omegues*. Jordi Cots, *Fidelitat*. Albert Manent, *Hoste del vent*. S'inicien els concursos de poesia de Cantonigròs.
1950	Carreras treballa en l'edició del *Missal quotidià*. Juntament amb Cardó, participa a la peregrinació de Montserrat a Roma, amb motiu de l'Any Sant.	A França, fundació de l'ACO. Encíclica *Humani generis* i crisi de «la Nouvelle Théologie». El Sant Ofici prohibeix la col·laboració amb els comunistes. Any Sant.	Guerra de Corea, fins al 1953. Josep Sebastià Pons, *Conversa*. «II Antologia poètica universitària». Surt la revista «Ressò» (fins al 1952).

Any	*Dades biogràfiques*	*Context eclesial*	*Context civil i cultural*
1951	Cardó publica *El càntic nou,* llibre de poemes. Carreras intervé a favor dels universitaris que publicaven les revistes clandestines en català «Baloo», «Fòrum» i «Ictini». Manyà publica *Theologumena* (vol. III). Homilia a la catedral de Barcelona, en la celebració de St. Ramon de Penyafort.	Supressió definitiva del setmanari «Tú!». «Estudiants de Vic, 1951», antologia poètica amb lletra-pròleg de Carles Riba.	A Barcelona, vaga dels tramvies. Bomba H. Joan Triadú, *Antologia de la poesia catalana* (1900-1959). Comencen els premis catalans a la llibreria Catalònia.
1952	Carreras actua de president de la secció de Pastoral Litúrgica del Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona. Treball: *La eucaristía y la paz social.* Redacció del *votum* sobre el tríduum pasqual. Manyà és declarat fill adoptiu de Tortosa.	Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona. *Les Saints vont en enfer.*	Carles Riba, *Salvatge cor.* Salvador Espriu, *Les hores* i *Mr. Death.* Josep Palau-Fabre, *Poemes de l'alquimista.* «III Antologia poètica universitària».
1953	Cardó escriu *Meditació catalana,* que es difon multicopiada. Primer viatge a Barcelona i celebració a la parròquia obrera de Stes. Juliana i Semproniana, a la Verneda. Carreras fa el proemi a la segona edició del *Tratado de sociología cristiana,* de Josep M. Llovera. Manyà és nomenat ardiaca de la Seu de Tortosa. Fill predilecte de Gandesa.	Concordat entre la Sta. Seu i el govern espanyol.	Primers pactes amb els USA. Concordat entre la Sta. Seu i l'Estat espanyol. Ingrés a la UNESCO. Mort de Stalin. Guerra d'alliberació d'Argèlia, fins a 1962. Blai Bonet, *Cant espiritual.* J. V. Foix, *On he deixat les claus?* Joan Brossa, *Em va fer Joan Brossa.*
1954	Retorn de Cardó a Barcelona. Publicació de *L'Evangeli d'avui,* recull d'homilies. Manyà publica *Theolo-*	Esclaten les dificultats del Vaticà amb els capellans obrers francesos.	Bien-Dien-Phu. Argèlia. Submarí atòmic. Salvador Espriu, *El caminant i el mur.* J. M. de Sagarra, *Memòries.* Jor-

Any	Dades biogràfiques	Context eclesial	Context civil i cultural
	gumena (vol. IV) i *Per la pietat mariana.*		di Sarsanedas, *Mites.* Jaume Vicens Vives, *Notícia de Catalunya.*
1955	Cardó publica *Emmanuel,* llibre sobre Jesucrist. Mor Carreras a Barcelona, el 7 de març. Ell mateix, uns dies abans, havia fet l'homilia del seu Viàtic. Manyà publica *La vida que passa.*	Mor Mn. Antoni Batlle.	Pacte de Varsòvia. Ingrés a l'ONU. Salvador Espriu, *Final de laberint,* Josep Ferrater Mora, *Les formes de la vida catalana.* Joan Sales, *Incerta glòria.* J. V. Foix, *Del diari 1918.* Joan Vinyoli, *El callat.*
1956	Cardó publica la versió de *Qüestions naturals* I, de Sèneca (F.B.M.).	La JOC espanyola és reconeguda per la JOC internacional. D.D.E. a Barcelona i Vic.	Sublevació d'Hongria i Polònia. Crisi de Suez. Ascensió de Nikita Kruscov. XX Congrés del Partit comunista de la Unió Soviètica i revisió de l'estalinisme.
1957	Cardó publica la versió de *Qüestions naturals* II (F.B.M.). Manyà publica *Theologumena* (vol. V) i *Enllà de la mort.*	Fundació de l'Editorial Nova Terra.	Llançament del primer sputnik. Tractat de Roma: CEE. II guerra indo-xinesa. Corona literària oferta a la Mare de Déu de Montserrat. C. Riba, *Esbós de tres oratoris* i *Més els poemes.*
1958	El dia 12 de març, Cardó participa, amb els companys de promoció, a l'homenatge amb motiu de les noces d'or sacerdotals, al Seminari de Barcelona, amb l'assistència de l'arquebisbe de la diòcesi. El 24 de març, víctima d'una arteriosclerosi, lliura l'ànima a Déu.	Joan XIII, papa. Neix «Qüestions de Vida Cristiana». Fundació d'Editorial Estela.	Crisi del Líban. Explorer I. Vicent Andrés Estellés, *Donzell amarg.* Josep Pla, *Homenots.* Gaziel, *Tots els camins duen a Roma.*
1959	Edició de *La moral de la derrota i altres assaigs,* recull d'articles de Cardó a «La Paraula Cristiana», i de la	Fundació del «Centre d'Estudis Francesc Eximenis» a l'interior de la Lliga Espiritual.	Campanya contra el director de «La Vanguardia», Luis de Galinsoga, el qual ha de ser subs-

Any	*Dades biogràfiques*	*Context eclesial*	*Context civil i cultural*
	versió de *Qüestions naturals* III (F.B.M.).		tituït. Fidel Castro. Comença la segona època de «Serra d'Or». Pere Quart, *Vacances pagades*. Gaziel, *Castella endins*. Mor Carles Riba.
1960	Manyà publica *La teologia de Unamuno*.		Fets del Palau de la Música (maig): Nombroses detencions i tortures (p. ex. de Jordi Pujol). Independència del Congo i de les colònies franceses. J. V. Foix, *Onze Nadals i un Cap d'any*.
1961	Manyà és nomenat professor de Teologia al Seminari de Sogorb-Castelló, pel Dr. Pont i Gol.	Encíclica *Mater et magistra*. Gabriel M. Brasó, abat coadjutor de Montserrat. Apareix el *Nou Testament* popular de Montserrat.	Primer home a l'espai. Mur de Berlín. Intervenció nord-americana al Vietnam. Marià Manent, *La ciutat del temps*. Baltasar Porcel, *Solnegre*. Mor Josep M. de Sagarra.
1962	Manyà publica *Sant Vicent Ferrer a Casp i a Perpinyà*, *Notes d'història de Gandesa* i *Apologètica cristiana*.	Concili Vaticà II (1962-65). Constitució sobre la Sagrada Litúrgia.	Crisi de Cuba. Salvador Espriu, *La pell de brau*. Carles Riba, traducció de *Poemes de Kavafis*. Mercè Rodoreda, *La Plaça del diamant*. Joan Fuster, *Nosaltres, els valencians*. Narcís Oller, *Memòries literàries*.
1963		Encíclica *Pacem in terris*. Pau VI, papa. Declaracions de l'abat Escarré a «Le Monde».	Assassinat de Kennedy. La nova cançó. J. M. Castellet i J. Molas, *Poesia catalana del s. XX*. Salvador Espriu, *Llibre de Sinera*.
1964			J. M. de Sagarra, *La ruta blava* (pòstum).
1965	Manyà publica *Les meves confessions*.	Constitució pastoral «Gaudium et spes», sobre l'Església en el món d'avui. Acabament del concili Vaticà II. Car-	

Any	*Dades biogràfiques*	*Context eclesial*	*Context civil i cultural*
		dijn, creat cardenal. L'abat Escarré surt de Montserrat.	
1966	Manyà publica *Per una nova teologia.*	Marcelo González, bisbe coadjutor de Barcelona. Manifestació de capellans amb motiu de les tortures. Campanya «Volem bisbes catalans». Crisi de l'A.C. Cassià M. Just, abat coadjutor de Montserrat.	Satèl·lit a la lluna. Referèndum i Llei orgànica de l'Estat. «Caputxinada». Constitució del Sindicat democràtic d'estudiants de Barcelona al convent dels Caputxins de Sarrià. Josep Pla, *El quadern gris.*
1967		Marcelo González, arquebisbe titular de Barcelona. Encíclica *Populorum progressio.*	Guerra dels sis dies. Servei de Colònies de Vacances de les diòcesis catalanes. Marià Manent, *Com un núvol lleuger.* Maria Aurèlia Capmany, *Un lloc entre els morts.*
1968	Manyà predica a Cambrils en la missa del centenari del naixement del cardenal Vidal i Barraquer.	Mor l'abat Escarré. Creació de la Facultat de Teologia de Barcelona i del Centre d'Estudis Pastorals. Homenatge de l'Església de Catalunya a Vidal i Barraquer en el centenari del seu naixement i el vint-i-cinquè aniversari de la seva mort.	Revolució del «maig francès». Primavera de Praga i invasió de Txecoslovàquia per l'exèrcit soviètic. Assassinat de Martin Luther King. Mercat comú. Gabriel Ferrater, *Les dones i els dies.* Agustí Bartra, *Ecce homo.* X. Rubert de Ventós, *Teoria de la sensibilitat.* Terenci Moix, *La torre dels vicis capitals.*
1969		Misses-reunió, a Barcelona, amb motiu del procés de Burgos. Neix «Quaderns de Pastoral». Ricard M. Carles, bisbe de Tortosa. Mor Higini Anglès. Apareix la *Biblia* de Montserrat, en un sol volum.	Procés de Burgos. Execució de cinc militants polítics. Home a la lluna. J. V. Foix, *Els llums transparents.* Joan Oliver, *Troç de paper.* A. Rovira i Virgili, *Siluetes de catalans.*
1970	Manyà fa una conferència a la Facultat de	Josep Pont i Gol, arquebisbe de Tarragona;	Llei general d'Educació. J. V. Foix, *Darrer co-*

Any	*Dades biogràfiques*	*Context eclesial*	*Context civil i cultural*
	Teologia de Barcelona, secció de St. Pacià, sobre «Problemes candents de la Teologia actual». Professor de qüestions teològiques actuals al Seminari de Tortosa.	Joan Martí Alanis, bisbe d'Urgell.	*municat*. Joan Brossa, *Poesia rasa*. Pere Gimferrer, *Els miralls*. Joan Teixidor, *El retaule del flautista*. A. Cirici-Pellicer, *L'art català contemporani*. Mor Josep Carner.
1971		Narcís Jubany, arquebisbe de Barcelona. Assemblea conjunta de bisbes i capellans a tot l'Estat espanyol.	
1972		Mor el Dr. Gregorio Modrego.	
1973			Assassinat d'Allende.
1974	Manyà publica *Notes de Teologia eucarística* i *La Fontcalda. Notes folklòriques, teològiques i líriques*. És nomenat membre corresponent de l'IEC (Institut d'Estudis Catalans).		Portugal: revolució dels clavells.
1975	Els bisbes de la Tarraconense fan una visita col·lectiva a Manyà. Publicació de *Novena en honor de la Mare de Déu de Fontcalda*.		Mor el general Franco. Monarquia de Joan Carles. Inici del procés democràtic. Legalització dels partits polítics i les centrals sindicals. Fi de la guerra del Vietnam.
1976	Manyà mor a Tortosa, el 22 de desembre, als noranta-dos anys, i és soterrat a l'ermita de Fontcalda.	Neix la «Revista Catalana de Teologia». Mor Manuel Trens.	Referèndum que aprova la Constitució espanyola. Mor Mao Zedong. Marxa de la Llibertat. Aparició del diari «Avui».
1977	Acte solemne del Patronat a l'any de la mort de Manyà. Edició catalana de *Histoire spirituelle des Espagnes*, amb el títol original *Les dues tradi-*		Primeres eleccions legislatives a l'Estat espanyol. Gran manifestació de l'11 de setembre a Barcelona. Retorn del president Tarradellas i constitució

Any	*Dades biogràfiques*	*Context eclesial*	*Context civil i cultural*
	cions; s'hi incorpora la ***Meditació catalana.***		de la Generalitat provisional.
1978		Pel maig, trasllat de les despulles de Vidal i Barraquer a la seu de Tarragona.	Constitució democràtica.
1979			Referèndum d'aprovació de l'Estatut de Catalunya. Invasió d'Afganistan.
1980			Primeres eleccions al Parlament de Catalunya. Jordi Pujol, president de la Generalitat. Guerra Iran-Iraq. Sindicats lliures a Polònia.

Neix a Valls, capital de l'Alt Camp, i fa estudis al Seminari de Tarragona (1900) i a la Universitat Gregoriana de Roma 1903), on és ordenat de prevere (1908). Professor al Seminari de Tarragona (1910), comença a col·laborar en diaris i revistes i es manifesta aviat com a catalanista convençut, estilista elegant, apologeta intel·ligent i promotor dels moviments d'avantguarda cristiana. El 1918 es trasllada a Barcelona, d'on és canonge, i es converteix en un dels mentors dels cristians de Catalunya, sobretot a través de les dues revistes que crea, «La Paraula Cristiana» (1925) i «El Bon Pastor» (1927), i de les seves col·laboracions a la premsa, en particular a «La Veu de Catalunya» (1920) i «El Matí» (1929). És també col·laborador ben actiu de la Fundació Bernat Metge (1923) i la Fundació Bíblica Catalana (1928). Exiliat el 1936, fa de vicari en una parròquia obrera de Torí, fins que el 1938 s'ha de refugiar a Suïssa, on entra en contacte amb el cardenal Vidal i Barraquer (1941) i publica en francès «Histoire spirituelle des Espagnes» (1946). El 1955 retorna a Barcelona, on prepara la (re)edició de les seves obres i mor el 1958.

CARLES CARDÓ I SANJUAN

EL GRAN SERVEI DE CARLES CARDÓ

JOAN CARRERA I PLANAS

Poder evocar, d'un plegat, la memòria de tres preveres catalans del nostre segle de l'altura i de la significació de Carreras, Cardó i Manyà resulta reconfortant. Són noms que donen fe del treball esforçat i reeixit d'unes generacions que ens han fet un servei en el qual no pensem gaire ni, potser, hi pensaven expressament ells: el servei de dotar-nos d'un passat, d'un punt de partida, d'un principi de tradició.

Aquesta feina, la van iniciar ja les grans figures del segle passat. Impressiona, per exemple, pensar en el context cultural desolat en què Verdaguer inicià la seva obra de recreador de la llengua. Ni diccionaris, ni estudis històrics o literaris, ni versions catalanes de les grans obres universals, ni edicions assequibles de les autòctones, ni ortografia... O en l'esforç de Torras i Bages per refer un paisatge espiritual coherent, on aparegués aquella subtil comunió de fons que feia de Ramon de Penyafort, de Ramon Llull, de Vicent Ferrer, de Francesc Eiximenis, d'Ausiàs March i de Joan Lluís Vives, els exponents d'una mateixa cultura, *«les sumitats del pensament català, els cims majors de la gran serralada»*, per dir-ho amb les seves mateixes paraules.

En arribar el segle XX, amb els seus grans processos de transformació, el camí ja era obert, per al país i per a l'Església, però restava molta feina a fer encara. La pendent, i la que anava creant l'evolució d'una societat que no solament no s'aturava a esperar la recuperació del temps perdut, sinó que accelerava el seu ritme d'una manera abans mai no vista. Les generacions cristianes del nou-cents tenien davant seu una feinada immensa: iniciar un projecte d'Església catalana, mancomunada i contemporània a la seva societat. Això volia dir: sense abandonar el compromís patriòtic en la reconstrucció del país, discernir amb més precisió la missió de l'Església i aprendre a treballar en un context plural; promoure la reconstrucció del propi cos eclesial, dividit, abandonat a un pietisme distant de les fonts bíbliques i litúrgiques, amb una jerarquia poc lúcida, moralista i absorbida pels centres de poder;

obrir-se a les realitats derivades de la industrialització i la revolució social, cap a les quals no l'acostava el clima cultural de la Renaixença amb el qual s'havia identificat més. Un dels homes que més destacà, per dedicació, encert i eficàcia, en la cursa cap a aquestes metes, va ser Carles Cardó, al qual em refereixo en aquest article, sense oblidar, però, la inserció del seu treball en el de tota la seva generació.

Carles Cardó ha fet tres aportacions substancials a la nostra Església, que han restat, indubtablement, en la nostra consciència col·lectiva i que són a la rel d'evolucions més recents.

Una tasca i un tarannà fundacionals

De fet, l'estil fundacional és una característica de tot el treball cultural i polític de la Catalunya sorgida de la Renaixença. Fundar, crear, instituir, recuperar... ha estat la preocupació constant —represa després de cada nou contratemps— dels catalans conscients de la nostra època. En el terreny religiós —sense oblidar les figures precursores de Claret i Balmes— els primers esforços renaixentistes els duu a terme la generació de Torras i Bages, Morgades, Verdaguer i Collell. Però, a mesura que avança el nou segle, s'inicia un canvi profund. Maragall, el 1908, s'avança al cristianisme del futur en el seu memorable article «L'Església cremada».

Com ha observat Josep Benet, quan, el 1916, moria Torras i Bages, «la primera guerra cloïa, de fet, el segle XIX, a la vetlla, gairebé, de la revolució d'octubre que anava a obrir una nova època en la història, amb el triomf i la consolidació del comunisme en una sisena part del món». Aleshores, justament inicia el seu mestratge Carles Cardó. La seva preocupació no serà fer de l'Església, en certa manera, el centre del país, reivindicant el cristianisme com a base de l'autèntica tradició catalana, sinó més aviat assegurar una aportació eclesial, desinteressada i de la màxima qualitat possible, a la nova societat pluralista. Això demanarà la creació, a l'interior de l'Església, d'instruments de reflexió i d'acció.

Cardó s'uneix decididament al moviment litúrgic que es proposa d'envigorir una pràctica religiosa «declamatòria i lacrimògina», en expressió de mossèn Trens. «La litúrgia serà per a ell», diu el mateix Trens, «el gran derivatiu del seu inconformisme religiós». El primer congrés litúrgic de Montserrat, en el qual participa activament Cardó, funda, en realitat, un nou estil en el catolicisme català, que el farà, temps a venir, especialment receptiu a les reformes del Vaticà II.

Una altra gran activitat de Cardó, també de caire fundacional, té lloc en el camp del moviment bíblic. En ple segle XX, el catòlic català no disposava encara d'una Bíblia en la seva llengua renaixent... El neguit per emplenar aquest buit flagrant produí notables polèmiques. Finalment, la Fundació Bíblica Catalana aconseguí una edició que ja era gairebé completa en esclatar la guerra de 1936. Cardó hi aportà la versió de dotze llibres. No es tracta, encara, del treball acurat i crític, a partir de les llengües originals, que iniciarà, més lentament, el pare Ubach, amb la Bíblia montserratina. Però són versions serioses, en una llengua àgil i rica, que oferien amb dignitat un servei inajornable.

Dues revistes importants completen la imatge fundacional de Cardó: «La Paraula Cristiana» i «El Bon Pastor». Dues eines per al treball normal de l'Església catalana. En el pòrtic del primer número de «La Paraula Cristiana» —1929— declara: «*És amb una forta emoció i amb un sentit pregon de la responsabilitat que comencem a fer sentir la nostra paraula, aspirant a ésser paraula cristiana, enmig del cor, cada jorn més divers i arremorat, de la cultura catalana*». Hi parla de tolerància i de sinceritat: «*Toleremnos tal com som i obrant cadascú d'acord amb el seu esperit*», palesant així la seva voluntat d'entrar en el joc del pluralisme, sense reticències, i, al mateix temps, la seva confiança en la força i la capacitat de penetració de la paraula cristiana. Quan, el 1927, crea «El Bon Pastor», es proposa una finalitat clarament pastoral: «*Hem buscat un punt central, sòlid i ben situat, per orientar tot el que és profitós a la vida clerical, i ens ha semblat trobar-lo en el ministeri sacerdotal. Fem una revista ministerial; una revista que busqui tot el que pot ajudar eficaçment les tasques del sacerdot apostòlic*».

Una crida a la responsabilitat social

Una feblesa reconeguda del nostre catolicisme és la seva manca de dimensió social. Cardó s'adonà d'aquest tràgic mancament i s'esforçà per fer-ne sentir la responsabilitat a tothom. Encara jove, saludà joiosament l'aparició del ja esmentat gran article de Maragall: «*I que ens en fa de falta avui aquell cristianisme dolorós... que no volia que es tornessin a tancar amb la pompa i amb el ferro els temples, no destruïts sinó oberts pel foc i reconsagrats per la sang vessada*». La preocupació pels problemes socials de l'època apareix en els seus escrits contínuament. Davant el consumisme neixent: «*Produir el més possible al més baix preu possible*

o excitar el consumidor a comprar per mitjà d'una propaganda atabaladora». Davant el problema de l'atur: «*Els actuals trasbalsos bancaris i els tancaments de fàbriques van precipitant en la misèria milers de famílies innocents... l'espectre horrible de la fam entra en les seves llars*». Davant la immigració: «*Destruït el mite de la nacionalitat com un fet d'ordre racial fundat en la unitat de la sang, i establerta la nacionalitat com un fenomen cultural que pot afaiçonar perfectament els individus de les races més distintes, el que cal és reforçar la nostra potència assimiladora*».

Cardó denuncià tot l'egoisme, tota la injustícia latents en les desgràcies socials de l'època. Amb més força, i amb més dolor, denuncià la complicitat dels cristians en aquella situació, la manca d'un catolicisme social i el drama de l'obrer catòlic «*torturat pel tràgic esquinç de veure la seva fe religiosa i els seus interessos més primordials anant pràcticament en direccions contràries*».

Però no confià gens en les respostes sorgides de la revolució —ni tan solament de la francesa— o en les que preconitzava allò que ell anomenava indistintament l'anarquia, el socialisme o la secta. I no pas per oposició als seus continguts socials. Sempre en reconegué «*el nucli de veritat*»: «*Nosaltres gosaríem dir que al fons del socialisme i del cristianisme social batega una mateixa doctrina: que la riquesa no té una destinació individual sinó social*».

Però aquesta obertura ni procedia en ell —igual que en el cas d'Àngel Carbonell— de l'adopció d'ideologies revolucionàries, ni el duia a fer-los costat en les seves reivindicacions. Hauria volgut que aquestes sorgissin d'una interpretació social, oberta, humanista del cristianisme. La que ell considerava l'autèntica interpretació. Aleshores els cristians haurien estat els primers defensors d'una justícia social que, ancorada en la tradició, hauria restat lliure de connotacions estatistes, uniformadores i, ni cal dir-ho, antireligioses. Però no era així. I Cardó esdevenia profeta solitari d'una causa impossible...

Una actitud, la seva, diversa i distant de la que prendrien, ja en els nostres dies, molts cristians que farien seves les reivindicacions que considerarien justes, vinguessin d'on vinguessin, i s'hi comprometrien. Més distant, d'aquells cristians que no solament assumirien qualsevol reivindicació justa sinó que, a més, incorporarien continguts de la filosofia i de l'anàlisi marxistes.

Aquesta distància —compatible amb una profunda proximitat pel que fa a la generositat, a la sensibilitat davant el pobre, a l'esperit evangèlic— allunya alguns aspectes de l'obra de Cardó de la sensibilitat actual. Gosaria dir, però, que una mica menys avui que fa vint anys. Aquella seva crítica reiterada de «*el doctrina-*

risme que traspassa les pensades dels llibres de sistema a l'articulat de les lleis sense prèvia compulsació amb la realitat social, la inspiració estatista que cuida estrènyer cada dia més el cercle de ferro de la coacció del poder civil, abassegador, amb fums de creador, de tota la vida humana, l'uniforme que tuda l'espontaneïtat de la vida de les diverses contrades espanyoles, i per fi el menyspreu dels esforços previs que s'han fet en aquest mateix sentit (de progrés social), només que siguin informats d'una inspiració cristiana», com a elements negatius de la tradició socialista, ara se'ns fa més entenedora. Molts que avui invoquen la societat enfront de l'Estat s'hi reconeixerien. I, tal vegada, comencem a aprendre que —fracassos generacionals a part— allò d'esdevenir profetes solitaris d'una causa impossible ens arriba, un dia o un altre, a tots els predicadors de l'Evangeli.

Servei al país, en llibertat

Hi ha dues possibilitats per a l'Església que la història ha tingut bona cura de fer-nos aprendre: l'acció des del poder, o la proscripció, unida, no rarament, a la conspiració. Una bona part dels catòlics d'Espanya, durant la segona República, se sentiren en aquesta segona condició i emprengueren una campanya de mobilització per recuperar la primera. Des de la banda contrària, el sectarisme antireligiós abonava la mateixa mentalitat.

Carles Cardó dedicà la seva vida a la construcció d'una Església que ni ambicionés el poder ni renunciés a servir els homes des de la llibertat. Però aquesta tercera possibilitat era atacada de totes bandes. Sorgí la sinistra teoria de «la catàstrofe prèvia», que volia dir, en realitat, conspiració contra la democràcia i establiment d'un Estat que restablís la religió... Així, a mesura que avançaven els anys trenta, s'anaven incubant els gèrmens del que s'anomenaria «la croada». Impressiona observar la insistència de Cardó en la denúncia d'aquest clima. L'abril de 1936 —tres mesos abans de la guerra— escriu tràgicament: «*Doncs bé. Sense cap por d'errar: o ve la rectificació o ve l'hecatombe*».

Tots sabem què va venir... El dia 2 d'agost del mateix any sortia per mar de Barcelona, foragitat per la persecució anarquista. Després continuaria l'exili sota un altre perseguidor: el nou Estat que, propiciat per aquell catolicisme partidari de la catàstrofe prèvia, suprimiria la democràcia i maldaria per esborrar la identitat de Catalunya. La tercera hipòtesi, la seva, no existia. El 1935 havia escrit: «*No començarem a anar bé fins que ens persuadim*

que l'estat actual de la religió, a casa nostra, més que de persecució és de restauració.» Podia adduir, en aquest sentit, tot el seu treball que he qualificat abans de fundacional. I el treball tan prometedor de tota la seva generació... Però res d'això no interessava...

Per això la persecució del nou Estat abastà també les obres pastorals i de cultura que feien el teixit d'aquell catolicisme català dels anys trenta que avançava, en democràcia, al pas de tot el catolicisme europeu. Les revistes, algunes fundades per Cardó com ha estat dit, i moltes institucions, no reaparegueren mai més. I no és això solament: mai, que se sàpiga, l'Església s'ha pronunciat contra aquella desaparició. Fou imposada? Fou consentida? Cardó acabà rebent acolliment a la seva diòcesi, però la seva obra no fou vindicada. De mica en mica —ajudant-hi l'evolució política— la Jerarquia ha tornat a donar fe de catalanitat i de voluntat de refer la continuïtat perduda. Però potser calia alguna explicació... Per això té importància que les figures de Cardó, Carreras i Manyà rebin públic homenatge de l'Església catalana, encapçalada pels seus bisbes, a Montserrat, en celebrar-se el centenari del seu naixement.

Carles Cardó no va poder veure el Vaticà II ni el retorn de la democràcia ni la restauració de la Generalitat. Però la seva vida i la seva obra són enterrades en els nostres fonaments. Avui tenim un segle d'Església catalana darrera nostre, que ell enriquí decididament. Ens ha fet el servei de dotar-nos d'un passat que podem, quan convé, contradir, precisament perquè el tenim. I això és important. Com ell mateix escrigué: *«Un poble no és el resultat dels individus que el formen ara, sinó de tots els que l'han format d'ençà que existeix. Cap d'ells no és ben mort».*

CARLES CARDÓ I LA CATEQUESI LITÚRGICA

ALEXANDRE MASOLIVER

Aquesta xerrada[1] és, sens dubte, una més entre les recordances adreçades a la inoblidable figura del gran vallenc, gegant de la cultura catalana de la primera meitat d'aquest segle, glòria de la nostra Església i caràcter sacerdotal d'una sola peça.

Perquè, realment, sembla que el Dr. Cardó fou de manera essencial sempre un sacerdot i ensems un home d'una sola peça.

La doble fidelitat, a Catalunya i a l'Església

Podem dir, amb veritat, que tota la seva vida fou marcada per la doble fidelitat mai no traïda als dos grans amors que en ell es feien un de sol: Catalunya i l'Església. És veritat que la frase (per altra banda mai no explícitament pronunciada ni escrita) «Catalunya serà cristiana o no serà», atribuïda al gran bisbe i gran català que fou el prelat de Vic Dr. Torras i Bages, si la prenem en el seu sentit més obvi, amaga una certa ambigüitat, i per això podem acceptar la sentència, prou dura, que hi pronuncia el P. Josep Massot, de Montserrat, quan afirma que Cardó, com els seus contemporanis, i potser, podríem dir, més marcadament que tots ells (i escriviu aquí els grans noms del P. Ignasi Casanovas, S.J., de Mn. Lluís Carreras, del P. Miquel d'Esplugues, O.F.M., Cap., de Mn. Frederic Clascar, de Mn. Àngel Carbonell, gonfaroner a casa nostra de la justícia social, dels grans teòlegs P. Bartomeu Xiberta, Carm., i Mn. Joan Baptista Manyà, etc.), fa sentir el fet sempre proclamat del seu discipulat respecte del bisbe

1. Conferència pronunciada a la trobada diocesana de sacerdots, a la Selva del Camp, el 22-X-1984.

Torras, en fomentar el moviment de renovació cristiana que promogué com a ideòleg en la unió quasi indestriable de catalanitat i romanitat, o adhesió a la Santa Seu, la qual cosa constitueix ensems la seva grandesa i la seva misèria.[2]

I el mateix P. Massot, tot titllant aquesta posició d'«un cert nacional-catolicisme», recorda com, arran de la mort del mateix bisbe Torras, escrivia Carles Cardó a «Reseña Eclesiástica»: «A Catalunya, nada i crescuda en el si de l'Església catòlica, el catolicisme és condició essencial de vida. Una Catalunya no cristiana no conservaria de l'antiga més que la posició geogràfica».[3]

Cal evidentment matisar molt, com per altra banda matisarà també Cardó, com nota, per exemple, Albert Manent, quan escriu: «participava dels ideals de cristiandat de la seva generació, però a partir del 1932 admeté el caràcter minoritari del cristianisme i condemnà les solucions de força».[4]

Sigui com sigui, és innegable que el Dr. Cardó fou sempre (amb una admirable fidelitat que li dóna el tremp d'un màrtir, que dóna testimoniatge de la seva fe posant-hi la vida com a penyora) a la vegada català i catalanista, nacionalista (això amb fortalesa increbantable) i catòlic, cristià i apòstol entusiasta del missatge evangèlic del Crist, amb la paraula i, sobretot —fent ús d'un do esplèndid amb què el cel el dotà—, amb la ploma. Podem preguntar-nos, si li suposem una coherència mínima: ¿pot hom ser català de veritat i no ser catalanista, o bé, cristià i sacerdot i no comprometre's d'una o altra manera en la proclamació de la Bona Nova del Crist?

El sacerdot

En efecte, si recorrem les pàgines de la bella Miscel·lània composta en honor seu,[5] veiem que hom subratlla arreu el seu caràcter fondament sacerdotal. Citem, únicament a tall d'exemple, l'a-

---

2. Vegeu Josep MASSOT I MUNTANER, Evolució de l'Església catalana durant el s. XX, dins RAGUER, ESTRADÉ, MASSOT, *La integració de les religioses a Catalunya*, «El gra de blat» 20, Montserrat 1977, p. 68.

3. Josep MASSOT I MUNTANER, *La vindicació cristiana del Regionalisme. Llegint «La tradició catalana»* a «Reseña Eclesiástica» tom VIII, 1916; i Josep MASSOT I MUNTANER, *L'Església catalana al s.* XX, Barcelona 1975, p. 120.

4. Vegeu Albert MANENT, article «Cardó i Sanjuan, Carles» a *Gran Enciclopèdia Catalana*, IV, p. 393.

5. *Miscel·lània Carles Cardó*, Ariel, Barcelona 1963.

portació de Fèlix Millet i Maristany (*Abans que tot sacerdot*, pp. 53-56), que subratlla la seva heroica defensa dels valors, dels principis en tota llur integritat, i la tan formosa del nostre estimat arquebisbe emèrit, Dr. Pont i Gol, llavors encara bisbe de Sogorb-Castelló (*La paraula sacerdotal del doctor Cardó*, pp. 97-115), el qual el fa amb raó «altaveu de la Paraula de Déu, a través de l'Església» i defineix amb encert el caràcter sacerdotal de la seva paraula per la font d'on raja, evidentment la Paraula de Déu escatida en particular de la Litúrgia de cada dia, pel seu acord amb la missió de l'Església que estima, pel missatge que escampa i àdhuc pel seu mateix to, al qual enmig i tot de la vehemència i la força que el caracteritzen no manca mai la unció sacerdotal.

L'estilista

Ultra aquest seu pregon i manifest esperit sacerdotal, que traspua de totes i cadascuna de les quasi innombrables pàgines que escriví, amb una fecúndia inesgotable (per això, escau a meravella aquest petit homenatge que li retem avui i aquí els sacerdots de la seva diòcesi), hi ha un altre tret que tothom es posa d'acord a reconèixer-li: Cardó mestre d'estil, meravellós estilista de la prosa (i àdhuc de la poesia) catalana. Do aquest que, paradoxalment, podríem dir que posseeix *a nativitate*, o, si voleu, adquirit a base d'una cervantina fam de llegir i llegir, passades però aquestes lectures pel garbell més exigent del seu bon gust innat.

Com passa sovint, això era la compensació providencial per la seva figura —ens diuen els qui tenen la sort d'haver-lo conegut personalment— físicament poc atraient, d'un tirat més aviat eixut i poc expressiu, fins i tot sorrut, com de soca pagesa, i més quan potser la timidesa natural feia que, d'antuvi, la seva paraula fos cantelluda, dura en el to, com feta a escaire (ben lluny, doncs, de les melliflu ïtats, que algú té per típicament eclesiàstiques, dels curials o els diplomàtics). Vegeu, per exemple, mossèn Manuel Trens, que parla de l'«explosiva personalitat», d'un «deix de garbera mal apilada», de «la seva fogositat verbal» o de «la pesantor de la seva figura desplomada»,[6] i el meu germà P. Agustí Altisent.[7]

---

6. Manuel TRENS, *Miscel·lània* esmentada, pp. 83-96.
7. Agustí ALTISENT, *Un eclesiàstic vallenc, a Fribourg* a Full Parroquial» núm. 1.407, 10-IV-1977.

I tant l'un com l'altre subratllen, en obert contrast, la noblesa del seu escriure, la «seva prosa catalana impecable» (Altisent): «el seu fort era la paraula» (Trens), «era un gran literat, un poeta...» (Trens). Però volem citar encara dos testimoniatges més significatius: el d'un sacerdot poeta, Mn. Camil Geis (un altre encara, Mn. Pere Ribot, li dedicarà un bellíssim sonet, on manté «el gust de pa de la teva paraula vers l'alta mar de Déu», on «més enllà de les ombres del dolor i del blasme, sorgeixes, fet paraula d'acer i entusiasme», p. 393), en la seva aportació *Cardó, estilista* (pp. 245-252), on diu que és «l'home que, fidel a uns principis i guiat pel seu talent i pel seu bon gust, ha arribat... a fer-se una manera d'escriure... modèlica», i en aquest sentit, «un mestre d'estil»; i el d'un lingüista, el professor Antoni M. Badia i Margarit,[8] qui ens fa notar que Cardó, amb la seva «prosa culta, precisa i elegant», de «gran estilista» que fou, va arribar a inventar termes nous amb una admirable connaturalitat amb el català usat per ell, ja es tractés tan tost del seu lèxic comunament tan dominat i precís, com culte i seleccionat, com a voltes i àdhuc sovint amb mots pintorescos de to afectiu bellament assolits.

I si, com digué el gran naturalista Buffon, «l'estil és l'home», ve't ací, doncs, l'home Cardó, l'eclesiàstic, l'escriptor, el català Cardó, per a mi el més sobresortint dels sacerdots-homes de lletres del nostre país, almenys en el camp de la prosa (dos altres preveres el superen com a poetes, el Mn. Cinto de la generació anterior i el mallorquí Costa i Llobera del «Pi de Formentor»), tot seguint la petjada dels seus dos més grans mestres, Balmes (de qui aprendria sobretot la prudència política i el ben escriure) i Torras i Bages (mestratge de la *Tradició catalana* i de l'arrelament eclesial en el poble), mestres fins al punt que això es pot dir d'un home en tot profundament original com fou sempre Cardó (ho discuteix, per exemple, àdhuc amb vehemència, Raimon Galí),[9] que caminà després pel seu compte a partir del bon influx rebut.

Una vasta cultura

Amb tot, és curiós i també important de constatar, per a conèixer realment el nostre personatge, que Cardó és tot el contrari

8. Antoni M. Badia i Margarit, *Mots nous en la traducció catalana dels «Salms»*, pp. 121-142.
9. Raimon Galí, *Recalada*, Barcelona 1984, p. 118.

d'un especialista, cosa que en un moment com el nostre, amb necessitat evident d'especialització, com a condició *sine que non* per a la profunditat, en tota ciència, no hi ha dubte que és un *handicap* seriós. Però que ve donat curiosament en el seu cas, em sembla, per la mateixa riquesa de la seva personalitat.

Ell que estimà a fons la Bíblia i lluità perquè la conegués cada dia millor el nostre clergat, ell que ens donà traduccions lingüísticament impecables com la dels Salms (a partir, però, no pas de l'hebreu, ans del llatí, pecat aquest de tota l'obra de la Fundació Bíblica Catalana, d'altra banda), no és pròpiament un biblista, com ho és a casa nostra, per exemple (dins la seva generació), el pare Ubach. Li mancava ultra el coneixement de les llengües semítiques i del grec bíblic, l'instrumental crític necessari.

Semblantment, ell que aprofundí meravellosament la intel·ligència de la Paraula de Déu, i estimà i propagà els Pares, ell que traduí, per exemple, tan bellament sant Lleó el Gran, no és tampoc realment un patròleg.

Més encara, ell que reflexionà tan seriosament i sàvia com pocs sobre les dades de la fe, no fou tampoc estrictament un teòleg, cosa de què es queixa, no sense una certa raó, Mn. Manyà, que veia en ell un frustrat Bossuet català[10] (tot i que jo, personalment —perdoneu-me— no hi veig en això una gran pèrdua...!). No fou encara en tot cas, és clar, un teòleg sistemàtic com, per cenyir-nos a la seva generació, el mateix Manyà o el P. Xiberta.

No fou tampoc un historiador (i pensem aquí, ni que siguin més joves que ell, en un Dr. Junyent o un Mn. Sanabre...) ni, deixeu-m'ho dir, tampoc un liturgista, almenys en el sentit ple de la paraula; ho diu, paradoxalment, Mn. Trens: «El Dr. Cardó no contribuí a la litúrgia amb cap seriós estudi històric ni teològic —ni historiador, doncs, ni teòric de la Litúrgia—, quan tantes possibilitats tenia per a fer-ho» (la mateixa lamentació d'en Manyà!). I continua: «Per a ell les rúbriques tenien un simple interès funcional» (tampoc, doncs, un rubricista ni un cerimonier —encara menys).[11] Liturgista fou primàriament el seu entranyable amic Mn. Lluís Carreras, mes hem de reconèixer que no ho fou Cardó, a no ser que vulguem retallar o minimitzar la seva figura.

---

10. Vegeu la *Miscel·lània* esmentada, pp. 49-51.

11. Manuel TRENS, «Liturgista de primera hora» a la *Miscel·lània* esmentada, pp. 83-86.

L'obra escrita

Què és, doncs, Cardó? A la vegada tot i res d'això. Per a mi, és molt més: un home al qual l'amplària de la cultura eclesial i ensems la urgència de la dedicació quotidiana a la premsa a què el destinava la penetració extraordinària del seu ull crític i l'obligava la fiblada de la cremant actualitat, no li permetien la dedicació de cambra d'estudi del científic en qualsevol dels camps de l'Església. En canvi, tenim la fonda cultura i la dedicació pastoral quotidiana, quasi diria de rector o de vicari, dels milers de pàgines dels seus articles a «La Cruz»[12], a «La Veu de Catalunya», per exemple de 1920 a 1936, o a «El Matí», de 1929 a 1931, entre els diaris; a tantes i tantes revistes, com ara, «Vida Cristiana», de 1915 a 1919, «Revista Popular», de 1918 a 1921, i sobretot evidentment, «El Bon Pastor», dirigida i fundada per ell, 1927-1936, i «La Paraula Cristiana», la revista catòlica sens dubte més important d'avantguerra, seva i ben seva: ell en fou el fundador i l'inspirador, per bé que, contra el que acostuma a dir-se, no el director, càrrec que correspon al gran periodista i gran cristià seglar Josep Maria Capdevila (1892-1972), que dirigí la revista des de la fundació, el 1925, fins al 1936, com també «El Matí», de 1929 a 1934.

Les seves primeres obres no són de fet essencialment sinó reculls d'articles: *El diàleg interior* (articles d'«El Matí»), 1934; *La nit transparent* (pòrtics de «La Paraula Cristiana»), 1935.

Del temps del seu exili ja i de la maduresa (hom madura, ai las, a cops!) són les seves obres més granades: l'*Histoire spirituelle des Espagnes* (París, 1946), que fins al 1977 no veurà edició catalana amb el nom de *Les dues tradicions*, i la seva formosa traducció dels *Salms*, amén del llibre de poemes *El càntic nou* (1951), i la seva obra ciclostilada *Meditació catalana* (1953), que va ser inclosa com a darrer capítol de *Les dues tradicions*. Per no citar les seves versions del *Vell i del Nou Testament* per a la Fundació Bíblica o de les *Obres completes de Sèneca* per a la Bernat Metge.

Del temps, en fi, del retorn, marcat ja per la mort, són els dos volums d'homilies, *L'Evangeli d'avui* (1954), bellament glossades en la *Miscel·lània* pel Dr. Pont, i de l'any següent és el seu *Emmanuel*, que ens dóna un tast, bé que curt, de les seves possibilitats de teòleg. Finalment, i ja pòstum, publicat com els anteriors per l'afectuosa dedicació de Joan Sales, un altre català com ell, i que,

---

12. Josep-P. VIRGILI SANROMÀ, *Tarragona i la seva Premsa, 1900-1980*, vol. I, Tarragona 1980, pp. 60-61.

com ell d'una peça, mai no transigí ni cantà la palinòdia, tenim *La moral de la derrota i altres assaigs* (de «La Paraula Cristiana» també) (1959, a l'any de la mort).

La vessant litúrgica

Si m'hagués tocat triar a mi, hagués escollit ara, per a cloure aquesta xerrada, de comentar l'*Histoire spirituelle*, el seu llibre mestre de profundització sòcio-política i cristiana, apassionada i justa ensems, exigent i mai no insultant. El més profund, diu amb raó Raimon Galí, que sobre Catalunya ha estat pensat i dit des de Torras i Bages i Prat de la Riba, amb la *Notícia de Catalunya*, posterior, de Vicens i Vives. O si no, encara, l'esbós cristològic de l'*Emmanuel*.

Se m'ha demanat, en canvi, i obeeixo, de parlar-vos ara un xic de la faceta litúrgica d'aquesta proteica personalitat eclesial que fou i és Carles Cardó, sacerdot, home d'Església, profeta, i no pas pròpiament liturgista.

I dins aquest camp, potser l'aportació més vistent i important és el ric *Homiliari* que ens proporciona de manera completa en els volums I i II d'«El Bon Pastor» (gener-juny i juliol-setembre de 1927), reprès després a *L'Evangeli d'avui*.

Voldria ressaltar només el comentari corresponent a l'Evangeli precisament d'ahir, el del tribut o la moneda del Cèsar (en el llibre de Cardó, i segons la distribució antiga, corresponent al diumenge XXII després de Pentecostès), on palesa la seva pregona modernitat. Cardó, de manera audaç, sorprenent d'antuvi, reconeix primer la necessitat d'obediència a l'autoritat establerta, i només en segon lloc la qüestió de la legitimitat d'aquesta autoritat (fóra massa fàcil negar-se a pagar pretextant la il·legitimitat de l'autoritat perceptora del tribut). Ah, però, a continuació diu com Jesus (que prescindeix del fet innegable que Roma no tenia pas un títol just de domini, posat que aquest domini sobre Israel es basava en un acte de força) ensenya després clarament, amb la seva frase emblemàtica, que si el Cèsar, l'autoritat, té dret a imposar tributs i dictar lleis, els jueus, corresponentment, tenien el deure de satisfer els tributs, el denari-moneda romana (no pas la xavalla de bronze que encara podien batre ells mateixos), i de complir les lleis, quan aquells, noteu-ho, eren equitatius, i aquestes, justes.[13]

---

13. Carles CARDÓ, *L'Evangeli d'avui*, pp. 303-304.

Encara, de la mateixa revista «El Bon Pastor», vull fer notar, com a signe típic d'aquella polidesa en la celebració que demanava sempre, *opportune et importune*, amb la santa exageració que defensa de vegades, en la línia de la renovació litúrgica que prepara el Concili a casa nostra de Pius X ençà, el seu article *La condicia* en l'endreç de les nostres esglésies (VI, octubre 1929); o *La Paraula de Déu* —ell fou sempre realment un apòstol de la paraula... (VIII, desembre 1930).

A la revista montserratina «Vida Cristiana», fa catequesi litúrgica d'altura en explicar la *Significació històrica, litúrgica i ascètica de la Septuagèsima* —el temps així anomenat de tres setmanes que precedia la Quaresma (I, n.3)— o l'*Alleluia* (IV, n.32) i, potser més significativament, amb la seva detinguda anàlisi de les peces tan riques de l'Advent, al seu *Literatura d'Advent* (II, n.10). Encara ens brindarà a les pàgines d'aquesta mateixa revista, per exemple, una, com a seva, d'allò més acurada versió de les homilies de sant Lleó per al temps litúrgic: Advent, Nadal, Quaresma, Passió (i Pasqua), de l'Ascensió a Pentecosta, Sant Pere i Sant Pau... (VII, núms. 54 a 60).

Cronista del Congrés litúrgic de Montserrat de 1915

I expressament deixo per al final allò que cronològicament calia posar potser al principi, com a pertanyent a la seva etapa tarragonina (d'una o altra manera la fidelitat a la seva pàtria nadiua i a l'Església local que el féu sacerdot, la demostrarà més tard fent costat com pocs al nostre cardenal exiliat): el que Mn. Cardó aportà al I Congrés Litúrgic de Montserrat, del 1915, que tingué en Mn. Carreras la seva ànima i el seu secretari general.

«Reseña Eclesiástica», revista pomposament subtitulada «Publicación mensual de la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado popular», publicada a Barcelona des del 1909, en el seu volum de 1915 (p. 497), tot parlant de la «Sección de Gregorianismo y popularización litúrgica» del Congrés, ens fa avinent que si la primera part, com és lògic, tingué el seu ponent en el savi musicòleg montserratí P. Gregori Sunyol, pare del gregorianisme a casa nostra, la segona, que es proposava de «*suscitar los medios de fomentar la formación litúrgica de los cristianos para alcanzar su máxima participación activa en los sagrados misterios y en la oración oficial de la Iglesia*» com també la «*preparación y sostenimiento del sentido litúrgico de los fieles*», tingué com a ponent el mateix Cardó, «*catedrático de la Universidad Pontificia*

de Tarragona. Este espléndido escritor», diu, *«el más esclarecido glosador de la obra del Congreso, por sus estudios aparecidos en el diario tarraconense «La Cruz», informó con sus notables peroraciones la orientación de esta Sección, por el sentido integral, la fuerza persuasiva y la solidez doctrinal con que presentó el ideal de la popularización litúrgica. Su labor fue de decisiva eficacia».*[14]

Subratllem-ho: eficàcia pel sentit integral, la força de persuasió i encara, i sobretot, la solidesa doctrinal amb què presentà l'apostolat litúrgic.

Efectivament, a «La Cruz» trobà la tribuna adient per a aquest apostolat. Així el diari tarragoní ens dóna la millor notícia del Congrés, que mai, per desgràcia, no arribà a publicar les seves actes, avui irremeiablement perdudes.

Sota el pseudònim sòlit i tan curiós per a un home ferreny i vehement com ell de «Levissimus», prepara el Congrés ja el 18 de juny amb un article titulat *Del Congreso litúrgico*, on, amb una *reductio ad absurdum*, fa una defensa dels suposats *«exagerados»* de la Litúrgia, entre els quals es compta, que defensen la solemnitat pura de la Litúrgia, (pura, perquè és senzilla en aparat extern), i plena, en canvi, de vitalitat interior. I acaba proclamant de manera oberta la seva palesa subjecció a l'autoritat del Summe Pontífex i dels bisbes, o dit d'una altra manera, l'eclesialitat i romanitat del moviment.

Encara i per segona vegada, sota el mateix pseudònim, el 29, amb el nom de *El Congreso de Montserrat. Un aspecto del movimiento litúrgico*, on tot defensant la utilitat del Congrés, ens diu que la Litúrgia és una escola cíclica i instructiva i la catequesi oficial de l'Església.

Ja en ple Congrés, i usant ara les sigles «C.C., pbro.», amb bona metodologia exposa les impressions generals que ha tret del Congrés, del 17 de juliol al 14 d'agost de 1915.

Comença subratllant-ne com a primera nota el *romanisme*, que no vacilla a assenyalar com la més sobresortint del Congrés, el qual no podia tenir un altre caire posat que la romanització i àdhuc l'evangelització del país començaren per Tarragona, la capital romana d'Hispània.

Té un altíssim interès el segon dels articles, que glossa, com a segona nota del Congrés, el fet que ho és de la *Província Eclesiàstica Tarraconense*, i diu amb audaç veritat: *«el renacimiento de la piedad litúrgica es en el fondo, si bien con enunciado distinto, el renacimiento de la provincia eclesiástica de Tarragona».*

---

14. «Reseña Eclesiástica», 1915, pp. 494-497.

El cos de la sèrie, però (no podia ser altrament), és el número tercer, sobre *Su labor científica*, on detalla totes les aportacions (també «Vida Cristiana», I, n.9, en Apèndix, dóna tot el *programa*, el *Reglament* del Congrés, i el *Qüestionari* de les tres seccions: d'Estudis Històrics, de ministeris sacerdotals, i de gregorianisme i popularització litúrgica, mitjançant dos articles (28 i 30 de juliol).

Continua amb l'article quart el tema de *La Música*, centrat en la secció tercera del Congrés (el gregorianisme), en el discurs sobre el cant popular dins l'església, de Lluís Millet, i en les execucions de la *schola cantorum* i l'escolania montserratines.

Un article cinquè es dedica a *L'Eucologi*, que defineix amb encert com el *llibre d'anar a missa* per antonomàsia (naturalment, per al seu temps).

L'article sisè, i darrer, sense firma, és el menys original, posat que es limita a copiar les conclusions oficials del Congrés. Aquestes estan resumides en la darrera Conclusió general, formulada amb paraules del Summe Pontífex Benet XV: es proposa «difondre entre els fidels l'exacte coneixement de la Litúrgia, infiltrar en llurs cors el sabor sagrat de les fórmules, dels ritus, del cant, amb els quals... reten a Déu llur culte, atraure'ls a la participació activa en els Sagrats Misteris i festes eclesiàstiques, per tal d'apropar novament el poble al sacerdot, tornar-lo a l'Església, fomentar llur pietat, vigoritzar-ne la fe i millorar-ne la vida».

Es tracta realment d'un programa exigent i ben actual encara, el de tota una vida de sacerdot entregat i fidel, entusiasta, com ho fou sens dubte el Dr. Carles Cardó.

Ha estat dit que la petitesa d'esperit i la incomprensió l'allunyaren de Tarragona, i que a Barcelona, d'ençà de l'obtenció de la seva canongia al cap i casal el 1918, trobà camp obert per al seu fecund apostolat. No sé si és ben veritat, posat que el qui era llavors pastor de la diòcesi tarragonina, el gran Don Antolín López Peláez, tan exemplarment arrelat a casa nostra i tan obert a tot el català, devia ajudar-lo sens dubte sempre. En tot cas nosaltres, bé que tard, sempre som a temps de seguir-ne l'exemple d'exigència en la formació bíblica i patrística, d'arrelament a la terra, d'entrega a la nostra tasca sacerdotal de ministres de la Paraula i dels sagraments, de transparència del Crist. Per sobre de tot, sens dubte aquest serà el Cardó que realment val la pena, el Cardó vallenc i tarragoní, el Cardó català universal, el Cardó sacerdot.

Neix a Sabadell, capital del Vallès Occidental, on inicia els estudis eclesiàstics com a alumne extern (1900), fins que ingressa al Seminari de Barcelona (1905), on és ordenat de prevere (1909). La seva missa nova, a Sabadell, és un esdeveniment: hi predica el P. I. Casanovas i hi assisteixen Sardà i Salvany, Frederic Clascar, Joan Llimona i Josep Carner. Corresponsal de la «Civiltà Cattolica (1912) i Secretari del I Congrés d'Art Cristià (1913), participa en la fundació de la revista «Vida Cristiana» (1914) i és l'ànima del I Congrés litúrgic de Montserrat (1915), que presideixen, amb el Nunci, tots els bisbes de Catalunya, i en el qual participen també activament els seus amics Higini Anglès, Antoni Batlle, Josep M. Llovera i Manuel Trens. És el principal autor de l'«Eucologi» (1915) i publica també «Setmana Santa» (1923) i la «Sinopsi evangèlica» del P. Lagrange (1927). A partir de 1916 succeeix Sardà i Salvany en la direcció de «Revista Popular» i a l'Acadèmia Catòlica de Sabadell. Home de sòlida formació i de vasta influència, desplega una gran activitat, sobretot com a articulista i conferenciant. Persona de confiança del cardenal Vidal i Barraquer durant la Dictadura i la República, té una activitat decisiva, per bé que sovint amagada. Exiliat a França (1937), publica «Grandeza Cristiana de España» (1938). Retornat a Barcelona el 1939, i desapareguda la seva projecció pública, continua actuant de conseller, i fent de consiliari de la Lliga espiritual de la Mare de Déu de Montserrat i de l'Acadèmia Catòlica de Sabadell, fins que mor el 1956.

LLUÍS CARRERAS I MAS

APORTACIONS DE LLUÍS CARRERAS A LA LLENGUA I A CATALUNYA

LLUÍS BONET I ARMENGOL

Situat en el seu temps, és evident que el doctor Lluís Carreras féu una aportació qualificada en el cultiu de la llengua catalana. I ho féu com a orador i escriptor. La facilitat de paraula no el privava com a molts oradors d'expressar-se per escrit. Emprà en tot moment un català culte, ampul·lós, tenint com a teló de fons, si val el mot, el llatí grandiloqüent. Quan parlava, impressionava l'auditori. Les frases s'entrellaçaven una darrera l'altra, amb ritme i curulles de qualificatius. El seu verb esdevenia fort, incisiu i esclatava vigorós en l'ànim dels oients. Diria que amorosia les paraules, com qui hi juga afablement, i les feia esclatar rotundes amb la seva veu greu. Així féu impacte als seus contemporanis.

Tres testimonis qualificats

Sobre aquesta manera, el canonge Cardó, tot fent una comparació amb el bisbe Torras i Bages, escriví:[1] «El Dr. Torras, segons confessió pròpia, feta a Mossèn Clascar, escrivia sempre inspirat; el Dr. Carreras també, però mentre el Bisbe procedia per condensació —nebuloses que es condensaven en estrelles—, el vostre compatrici procedia per expansió —estrelles que esclataven en meteors lluminosos—; l'eloqüència del Dr. Torras era una columna d'oli, la del Dr. Carreras una cascada». El poeta Josep Maria de Sagarra, que fou guardonat per primera vegada el 1913 en uns Jocs Florals on el doctor Carreras va ser membre del Jurat,[2] en feia

1. C. Cardó, *Semblança espiritual del doctor Lluís Carreras*, escrit llegit a l'Acadèmia Catòlica de Sabadell l'1-I-1956, a Obres L. Carreras, *Semblances*, vol. I, Barcelona 1960, pp. 126-129.
2. J. M. de Sagarra, *Memòries*, Barcelona 1964 (2a. ed.), p. 560.

aquesta semblança en el setmanari «Destino» (12-3-1955):[3] «*Fue elegante y profundo escritor de la mejor tradición, y habilísimo y muy personal expositor de ideas, tanto en la cátedra como en el dialogar reducido, en el que no desperdiciaba ocasión para regalar a los amigos y a los oyentes con su torrencial y bien construida oración, de retórico a la manera antigua y de vivísimo conversador con los poros abiertos a toda actualidad*». I Manuel Brunet, ilustre publicista, també a «Destino» (19-3-1955),[4] referint-se a l'*Eucologi* i a *Setmana Santa*: «*La traducción de las diversas partes de la misa o del ceremonial de Semana Santa es de una elegancia comparable a la majestad del latín. En la traducción del original, la flexibilidad y fidelidad del catalán del doctor Carreras es sencillamente deslumbrante. El latín de las oraciones del misal es una maravilla de precisión. Traducir elegantemente esas oraciones sin sacrificar ningún concepto es un ejercicio que exige no sólo el dominio del latín sino también un atildado buen gusto literario*».

L'Eucologi de 1915 i les seves edicions

Certament, l'aportació escrita més acurada de Lluís Carreras, la trobem en el camp de la litúrgia i sobretot en l'anomenat *Eucologi*, fruit saborós del Congrés Litúrgic de Montserrat (1915). Cal aturar-se a comparar les quatre edicions (1915, 1926, 1932 i 1948). Precisament per l'esperit de superació que el caracteritzava, hom veu en cada edició formes noves de dir sobre un mateix text original llatí. És cert que la primera edició fou obra conjunta amb Mn. Frederic Clascar i Mn. Josep Tarré: el primer, com a biblista, tingué cura sobretot dels textos de l'Escriptura. Però en la tercera i la quarta edició, i més aviat en aquesta darrera, Mn. Carreras hi féu la seva més genuïna aportació. Ell mateix ho diu de les epístoles de St. Pau, que ha revisat de nou. D'ell són les moltes introduccions als diumenges i festes i els comentaris a les lectures bíbliques, tot un tractat de litúrgia. Si val la comparació, les versions del Missal del Foment de Pietat no acabaren de reeixir en la mateixa qualitat. Mn. Antoni Batlle, en les misses dels campaments dels Minyons de Muntanya, ens feia llegir l'*Eucologi*; ell ho preferia.

---

3. J. M. DE SAGARRA, *Mosén Luis Carreras*, a «Destino», any XIX, núm. 918, p. 4, i a Obres L. CARRERAS, *Semblances*, vol. I, p. 57.

4. M. BRUNET, *El doctor Luis Carreras*, a «Destino», any XIX, núm. 919, p. 7, i a Obres L. CARRERAS, *Semblances*, vol. I, p. 70.

Les paraules que a continuació transcrivim, corresponents a la introducció de la quarta edició, serviran per a comprendre més directament la intencionalitat de l'autor i assaborir el seu estil: «La situació de la nostra literatura jovençana donà a l'*Eucologi* una sort no comuna. Per a fer-lo no bastà, com sol succeir arreu, de prendre versions de les Sagrades Escriptures bo i fetes i acreditades, que només cal transferir a l'edició del Missal. Per a l'*Eucologi* fou indispensable l'esforç major de la versió immediata i total dels textos bíblics, i a llur més afinat trasllat popular i ensems literari afavorí molt que hi prenguessin part sacerdots realitzadors del daler de portar al nostre bell catalanesc traducció de les divinals Escriptures, ben formats alhora en l'estudi i l'apostolat de la Sagrada Litúrgia (...) Les successives edicions de l'*Eucologi*, mai no simplement reeditades, testimoniegen ben clar l'avenç acomplert en aquest doble aspecte de la translació dels textos i del criteri exegètic i litúrgic que l'ha inspirada (...) Pertocant la translació dels textos inspirats pot dir-se que llur revisió i afinament en relació als originals i a l'expressió llatina de la paraula sagrada han estat depuradíssims. La fidelitat a les formes autèntiques dels hagiògrafs, contrastada amb llur utilització per l'Església en la seva llengua escripturística i litúrgica, comporta una ponderació severíssima, no fàcil de reconèixer pels qui no han maldat pacientment amb objectivitat textual i estilística a fondre's ells mateixos i esdevenir humils ministres de la Paraula davallada dels cels (...) Així mateix, en els altres textos escripturístics i eclesiàstics hem curat que l'esforç actual arreu del món per atènyer la bella harmonia de significació exacta i rítmica expressió es vegi igual en aquesta nova revisió, en la qual les fines claredats i la vivacíssima flexibilitat del català, ric de simplicitat i d'expressius matisos, fossin posades al servei de la incomparable llengua litúrgica, digna d'ésser tractada amb un respecte religiós i estètic que no s'acontenti de traslladar-ne vagament el sentit ni transcuri la seva excel·lència i eficàcia d'ésser la forma romana de l'*Ecclesia orans* i la perdurança de l'antic llatí patrístic, la llengua típica del Cristianisme amb què es formà el pensament i la consciència de la civilització europea».[5]

La Sinopsi evangèlica de 1927

Una altra aportació important és la *Sinopsi Evangèlica* (Barcelona, 1927), en col·laboració amb el canonge Josep M. Llovera, autor,

5. L. CARRERAS, *Eucologi*, Barcelona 1948, pp. IX-XI.

també, de les versions dels himnes litúrgics que es troben a l'*Eucologi* (un servidor encara els prefereix als que hom troba a la nova *Litúrgia de les hores* i al *Missal*). A la gran obra de la Fundació Bíblica Catalana, també el doctor Carreras hi posà la seva part i en fou un dels primers impulsors; més ben dit, ho fou de tot el moviment bíblic a Catalunya. Aquest volum de la *Sinopsi* li serví per a la tercera edició de l'*Eucologi*: «A fi d'atènyer la unitat literària de l'obra i la fidelitat estricta al text escripturístic i eclesiàstic, hem incorporat, en primer lloc, i adaptat a la Vulgata la nostra versió de la *Sinopsi Evangèlica*...».[6]

Els drets de Catalunya. Per l'autonomia (1919)

Voldria encara destacar l'acció, diríem, més política a favor de la llengua catalana i de Catalunya. Ens serviran els textos que segueixen, signats alguns d'ells i d'altres sense signar, però de la paternitat dels quals estem segurs. Precisament aquest fou un dels trets característics del doctor Carreras: ser present arreu, com a col·laborador necessari, i tanmateix quedant-se en l'anonimat.

Vegem, primer, algunes de les divuit conclusions[7] que redactà per a l'acte que la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat organitzà el 19 de gener de 1919 a favor de l'autonomia de Catalunya, i que foren llegides per Manuel Carrasco i Formiguera, que aleshores n'era el secretari: «La pàtria dels catalans és Catalunya, generadora del nostre ser social, providència secular del nostre esperit col·lectiu, que reviu en cadascú de nosaltres pel sol fet de naixença i en nosaltres s'actua per l'heretat del caràcter, la llengua i la tradició. Dintre la unitat més ampla dels grups de pobles ibèrics, Catalunya sorgeix diferenciada i definida fins a constituir una veritable nacionalitat...» (Concl. 5) «Indubtablement, la nostra pàtria és avui: a) una entitat natural reconeguda; b) una societat històrica maltractada; c) una nació renascuda cohibida. El deure natural i cristià de caritat de pàtria ens crida, doncs, a exigir el reconeixement de la seva personalitat natural...» (Concl. 6) «Sent la llengua catalana obra de Déu, reconeguda i beneïda per

6. L. CARRERAS, *Eucologi*, Barcelona 1932, p. X.

7. «Assemblea de la Lliga Espiritual de N.D. de Montserrat. Conclusions», fullet editat per la Lliga Espiritual, Barcelona 1919. Vegeu, també, en castellà a «Revista Popular» (26-I-1919), any LXIX, pp. 55-57, i H. RAGUER, *Divendres de Passió. Vida i Mort de Manuel Carrasco i Formiguera*, Barcelona 1984, pp. 98-100.

l'Església, ella és el medi natural i obligatori de l'oració i de la transmissió de la paraula divina per als fills de Catalunya...» (Concl. 7) «L'evangelització en llengua estranya és un costum detestable, perniciosíssim i destructor de la fe. L'evangelització en la llengua materna és fermança insubstituïble d'eficàcia apostòlica, robustesa i naturalitat de la vida cristiana...» (Concl. 8) «El principi fonamental de la pedagogia que estableix la necessitat de l'ensenyament en la llengua natural dels infants és encara de més urgent i vital aplicació a l'ensenyament de la doctrina i la moral cristiana, per tal com és funestíssima la pràctica contrària...» (Concl. 9) «Ferma en aquesta doctrina i respectant el dret dels no catalans a rebre llur formació espiritual en la llengua pròpia, l'Assemblea recomana a tots els catalans que exigeixin de les escoles el compliment d'aquells principis pedagògics i religiosos en l'ensenyament de llurs fills, i prega reverentment els Bisbes de Catalunya que acullin amb tota eficàcia aquest vot del seu poble cristià». (Concl. 10) «L'Assemblea, ben conscient de la clara harmonia entre el sentiment religiós i el patriòtic, laborant per la plenitud espiritual del nacionalisme català, esperant de l'alliberació de la nostra pàtria i de la restitució a son ser natural un pròxim esdevenidor d'esponerós cristianisme, resol sumar-se a la petició unànime de l'autonomia integral de Catalunya, afirmant així la consciència cristiana del nostre poble». (Concl. 13)

En aquesta ocasió escriví diversos articles a la «Revista Popular», que tenia una difusió molt àmplia a nivell de l'Estat, de cara a sensibilitzar i orientar l'opinió dels seus lectors. Vol demostrar que l'autonomia no és «separatisme» ni va contra la monarquia i l'exèrcit. Quan hom llegeix les posicions dels nostres polítics actuals s'adona que hi ha una pila de coincidències. Vegeu un fragment de l'article *El respeto de la realidad* (2-II-1919):[8] «*Urge tener avisados a nuestros lectores de que se está falsificando la realidad de Cataluña, tanto en su manifestación externa como en su espíritu íntimo. En determinadas publicaciones de muy general cotización hay marcado interés en crear un ambiente de hostilidad entre Cataluña y las más fundamentales instituciones de la sociedad española. Tal proceder es peligrosísimo y a todas luces injusto.*

8. L. CARRERAS, *El respeto a la realidad*, a «Revista Popular» any LXIX, p. 66. Altres articles també sobre el moment a «Revista Popular»: *La autonomía de Cataluña* (8-XII-1918) any LXVIII, pp. 354-355; *Eficacia póstuma* (26-I-1919) any LXIX, p. 50. Tots tres articles a Obres L. CARRERAS, *Articles apologètics socials i ascètics*, vol. III, Barcelona 1961, pp. 358-369.

En declaraciones públicas de los políticos más representativos y en la conciencia general de los catalanes se ha proclamado muy recio que el movimiento actual tiene dos únicas finalidades: la reivindicación de la autonomía, que se considera legítima para el desenvolvimiento espontáneo de nuestra región, y el mayor engrandecimiento de España, retornada a su estructura natural, que las oligarquías centralistas han deformado violentándola».

Informe privat al nunci Tedeschini (1929)

Un altre text interessant, fruit també de l'acció desinteressada de Mn. Carreras, és l'informe enviat a Mons. Tedeschini, nunci apostòlic davant el govern de Primo de Rivera, sobre l'ús del català, el gener de 1929.[9] El divideix en dues parts: I) *El problema de la lengua* i II) *El problema del clero.* L'informe, és clar, és una mostra de la col·laboració oferta a l'episcopat català, presidit per l'arquebisbe de Tarragona, el cardenal Vidal i Barraquer,[10] la qual seguí fins a la guerra civil. En transcrivim els següents fragments: «*La adopción de la lengua para la formación religiosa de los fieles de toda edad es un problema de eficacia espiritual, único punto de vista que no se puede sacrificar eclesiásticamente. Y bajo esta luz he ahí algunas consideraciones que no se deben desconocer ni despreciar: a) La predicación castellana queda todo exterior y artificial, propia ordinariamente de funciones pomposas y de simple atractivo verbal. Cuando es administrada por religiosos castellanos y apostólicos alcanza a lo más eficacias de instrucción espiritual; la emotividad y eficacia práctica son patrimonio de la lengua espontánea de los oyentes. Si por deber de sus cargos, principalmente en colegios, sacerdotes catalanes, por cultos que sean, han de predicar o catequizar en castellano, el esfuerzo de la traducción íntima dificulta la espontaneidad y dobla la dificultad de penetrar en las almas y hacerles todo el bien deseable. Y cuando la catequización castellana es ejercida por religiosas catalanas, siem-*

9. A.D.B. (Arxiu Diocesà de Barcelona), Arxiu L. CARRERAS, Carpeta núm. 37, any 1929, Informe demanat per Mons. Tedeschini, *El problema de la lengua. El problema del clero,* escrit mecanografiat, Barcelona 1929, pp. 24-25.

10. Vegeu R. MUNTANYOLA, *Vidal i Barraquer, cardenal de la pau,* Barcelona 1976, pp. 249, 322-23; J. MASSOT I MUNTANER, *Evolució de l'Església catalana al segle* XX dins *La integració de les religioses a Catalunya,* Barcelona 1977, p. 77.

pre menos formadas, la ineficacia es todavía más patente. Si además se tiene en cuenta el desplacer, reflexivo o instintivo, en que se hallan los fieles, obligados en muchos casos a recibir esta acción religiosa, no espontánea para su espíritu, tendremos otro factor de esterilidad. b) La predicación castellana, no surgiendo del hecho social viviente, tiene la doble inadaptación que resulta de predicadores no connaturalizados en el país ni compenetrados con el espíritu del pueblo, y de la íntima diversidad psicológica informadora de la mentalidad y del lenguaje. Quienes conozcan este aspecto el problema saben cuanto dista la sobriedad enérgica y el realismo razonador del verbo y del carácter catalán de la ampulosidad sonora y el sentimentalismo brillante con que se distingue la elocuencia castellana. Además la oratoria sagrada castellana, aislada de la convivencia social y para auditorios que conocen la lengua imperfectamente, tiene y ha de tener por necesidad un carácter retórico, que acaba de impedir la penetración cordial y la comprensión viva de los espíritus. c) La formación religiosa a base del castellano que se da en muchas Congregaciones docentes perjudica la profundidad y sinceridad de las creencias y prácticas cristianas, porque queda formularia en gran parte y engendra un dualismo perturbador entre la religiosidad y la vida íntima y social de los alumnos».

El recobrament de la pàtria (1931)

Com s'ha pogut veure, el text escollit fa referència a la predicació i a l'ensenyament. Tanmateix el document és amplíssim. Però m'ha semblat interessant presentar aquests punts. De fet, això que es va escriure l'any 29 diria que no es repetí durant els primers temps del franquisme. No he trobat en l'arxiu del doctor Carreras cap informe d'aquesta mena. En el que féu en defensa del cardenal Vidal i Barraquer no acabà d'entrar en la qüestió; tampoc en un altre «sobre l'estat general d'Espanya», fet a petició de l'ambaixador nord-americà Hayes, tot i que titlla el nou règim d'autoritari, totalitari i unificador.[11]

---

11. A.D.B. Arxiu L. CARRERAS, Carpeta núm. 39, any 1941, *Promemòria tramesa al nunci Cicognani sobre el Card. Vidal i Barraquer*, escrit mecanografiat, Barcelona 5-XII-1941. També escrit mecanografiat sobre l'estat general d'Espanya dirigit a l'ambaixador nord-americà Hayes, fet a petició d'aquest després d'una entrevista amb el Dr. Carreras a l'Hotel Ritz; no porta data. Vet aquí un resum del document: Valora

Un darrer text que em sembla bé d'afegir va ser escrit amb motiu de la festa de St. Jordi i de la Mare de Déu de Montserrat i publicat a «Cultura Cristiana», la revista de l'Acadèmia Catòlica de Sabadell, el 23 d'abril de 1931, tot just proclamada la República. Pot complementar aquell altre més difós, «Déu guardi la República»:[12]

«El patriotisme no és pas només un sentiment d'amor pairal, és sobretot una virtut activa i ardorosa per al bé social, un deure rígid d'estimar i servir la pàtria a fi de procurar-li tota la grandesa i perfecció possibles a la llum de Déu i sota l'imperi de la justícia. I pels cristians el patriotisme és una virtut religiosa que harmonitza i posa en moviment tots els deures civils a fi de realitzar ara el recobrament temporal i espiritual del poble català, i assegurar-ne després el seu normal i ordenat desplegament vers el punt més alt d'una vida plena d'esperit».

A favor d'unes revistes universitàries (1950-51)

El 1950-51 anaren sortint a la llum en els medis universitaris de Barcelona diverses revistes ciclostilades escrites en català. Em refereixo a «Baloo», publicada pels escoltes (colla Francesc Soliguer), «Fòrum», escrita per estudiants de la Facultat de Dret, «Ictini», a càrrec d'estudiants de l'Escola Industrial, i «Curial», per estudiants de la Facultat de Filosofia i Lletres. De fet eren clandestines: no havien demanat cap permís governatiu, ni calia fer-ho, per la negativa que es preveia, malgrat que el contingut de les re-

---

de manera negativa els governs de Primo de Rivera i de la República; denuncia l'acció destructora de les forces anarquistes i comunistes de la Revolució; defensa l'actuació de l'Església durant els dos règims i en la persecució, sobretot a Catalunya; justifica l'alçament de Franco pel suport obtingut; però, després, vista l'actuació del nou govern, tot respectant l'exèrcit, el titlla d'autoritari, totalitari i unificador, a causa de la Falange; protesta enèrgicament per l'exili del cardenal Vidal i Barraquer i de l'intervencionisme estatals en les manifestacions religioses; valora, tanmateix, la no beligerància en la guerra mundial; finalment es decanta perquè retorni la monarquia.

12. L. CARRERAS, *Sant Jordi i la Mare de Déu de Montserrat*, a «Cultura Cristiana», any VIII, núm. 17, pp. 65-67; *Déu guardi la República*, any VIII, núm. 16, pp. 61-62. Vegeu, també, J. MASSOT I MUNTANER, *L'Església catalana al segle* XX, Barcelona 1975, pp. 76-79; *Evolució de l'Església catalana durant el segle* XX dins *La integració de les religioses a Catalunya*, Barcelona 1977, pp. 79-80.

vistes no era pas directament polític; el que era polític era escriure en català. Perquè les revistes eren senzillament «tècniques», per dir-ho en una paraula. No duraren massa temps. La que tingué més vida fou «Baloo»; la més efímera, «Ictini», amb tres números. Un servidor es va encarregar de l'edició del darrer número.

La policia intervingué les publicacions, cridà a declarar (també em va tocar d'anar-hi) aquells que va saber que hi tenien alguna relació i finalment el governador civil de Barcelona multà cada revista amb 10.000 ptes. Com que directament o indirectament els autors o col·laboradors de les revistes eren membres del Grup Torras i Bages, del qual el doctor Carreras era conseller, a través d'ell es pogué pagar l'import de les sancions. El cert és que fa pocs dies, en examinar en el seu arxiu[13] la carpeta que fa referència a l'esmentat Grup, vaig trobar-hi, amb sorpresa, el resguard del paper de l'Estat amb què foren pagades les multes. Hi havia els oficis del govern civil multant l'editor Enric Reñé per les revistes clandestines —aquest era el delicte— «Baloo», «Fòrum» i «Ictini».

13. A.D.B., Arxiu L. Carreras, Carpeta núm. 33. Vegeu L. Bonet, *Personalitat del Dr. Carreras*, «Avui», 12-III-78; *El Dr. Carreras, ara*, «Avui», 7-III-80; *En homenatge al Dr. Carreras: seguint el fil de la seva vida*, «Qüestions de Vida Cristiana», 1984, núm. 122, pp. 95-105.

LLUÍS CARRERAS I LA SEVA APORTACIÓ A LA LLENGUA I CULTURA CATALANA

DOLORS VIÑAS, vda. TAULÉ

Ara, en el centenari del seu naixement, cal recordar el Dr. Carreras, que al llarg dels seus quaranta anys de sacerdoci fou una de les figures principals del nostre país.

Tots els sabadellencs que vàrem conèixer el Dr. Carreras, podríem escriure articles sobre aquest ilustre sacerdot que tant va influir en la vida sabadellenca del seu temps. No creiem que ningú en tingui l'exclusiva perquè se n'han publicat abastament articles sortits de plomes ben ilustres.

Fa pocs dies, en parlar els diaris del Centenari del seu naixement, hem trobat gent gran —fins i tot gent molt senzilla— que l'havien conegut i ens n'expliquen coses. A Sabadell, doncs, principalment els qui som «d'abans de la guerra», per dir-ho així, sabem qui era el Dr. Carreras.

El recordem en les seves interessants Conferències Quaresmals, en especial aquelles famoses en què el carrer de Sant Joan s'omplia d'autocars procedents de Barcelona i d'altres punts per sentir la seva veu àmplia i robusta. Robusta de so i robusta d'idees i de conceptes, ja que els seus coneixements eren universals, tant en l'ordre espiritual com en el polític o el social.

En aquest breu espai de què disposem és impossible traçar tota la grandària d'una figura a la qual, per estudiar-ne totes les facetes, caldrà que els historiadors dediquin moltes hores. El pare Massot ens deia que per estudiar bé l'obra de Carreras es necessitaria treballar-hi molts anys.

No hi fa res que de tant en tant se'n parli, i que cada u hi aporti el seu record. Sempre tindrem coses per explicar referents a una de les figures més rellevants que ha tingut la nostra Església, que forma part d'aquella «dinastia espiritual» dels Torras i Bages, Clascar, Collell, Cardó, Llovera, Manyà, Vidal i Barraquer, Miquel d'Esplugues, Sunyol, Marcet, etc.

La sòlida formació intellectual de Carreras es destaca ja tot

just ordenat sacerdot el 1909. La seva primera missa fou un esdeveniment sabadellenc, al qual assistiren personalitats de casa i de fora: el Dr. Sardà, el P. Sallarès, escolapi, que havia estat el seu mestre, el P. Ignasi Casanovas, el Sr. Martí i Calvell, que l'apadrinà, el Dr. Pla i Deniel, el Dr. Eudald Serra, el filòleg Àngel Sallent, el poeta Josep Carner, que li dedicà un sonet, el pintor Josep Llimona, el diputat Manuel Folguera i Duran, Mn. Antoni Navarro... Cantà la missa l'Orfeó de Sabadell. Les parets de l'església parroquial de Sant Feliu foren revestides de draperies vistoses per amagar, en el possible, els senyals de l'incendi de la Setmana Tràgica.

Ens trobem a començaments de segle. El 1906 s'havia celebrat el Primer Congrés de la Llengua Catalana; el 1907 s'havia fundat l'Institut d'Estudis Catalans. Molts treballs de Carreras (abastament ponderats pels seus biògrafs) eren escrits en castellà —tal com s'acostumava en aquella època—; ben aviat, però, ens manifesta la seva dedicació a la llengua catalana. En el pròleg de la seva traducció del llibre del canonge francès Beaudenom, sobre la formació moral i religiosa de les noies, ja es queixava de «la poca circulació que es concedeix a la nostra llengua en collegis i pensionats».

El I Congrés litúrgic de Montserrat

Fervent seguidor de les directrius jeràrquiques de Roma, Carreras té a la ment el *Motu propio* de Pius X, el 1903, i es proposa executar les orientacions pontifícies, precisament en uns moments en què el nostre poble té elements i objectius prou disposats per a emprendre-ho. La gestació d'aquest Congrés, la trobem en la Setmana Litúrgica de Mont-César i en els Congressos catòlics de Bèlgica, amb l'aprovació del cardenal Mercier. Altres antecedents serien el III Congrés Nacional de Música Sagrada, celebrat a Barcelona el 1912, animat pel P. Sunyol i el P. Anselm Ferrer i, finalment, el I Congrés d'Art Cristià, celebrat a Barcelona el 1913, i del qual Carreras fou secretari i gran propulsor: s'hi estudiaren els orígens i l'evolució de l'art cristià de les terres catalanes en totes les seves èpoques i manifestacions. La influència educadora d'aquest congrés serví d'aturador a la incúria en què es trobaven els nostres monuments, i fou motiu de la institució de diversos museus diocesans.

En aquest renaixement de la pietat litúrgica, ocupa el primer lloc el I Congrés Litúrgic de Montserrat de l'any 1915, el qual s'ha

de mencionar forçosament sempre que es parli del Dr. Carreras, que en fou l'organitzador, el secretari i l'ànima, que en portà tot el pes, fins als més mínims detalls.

D'acord amb l'abat Marcet, es fundà, per l'Advent de 1914, la revista «Vida Cristiana», publicada en català i molt ben impresa. L'Abadia la posà a disposició dels prelats del país com una tribuna útil des de la qual es podia propagar a la província tarraconense la litúrgia tal com ja es practicava a Solesmes i a altres abadies benedictines. «Vida Cristiana», en la qual durant els dotze anys de la seva publicació va col·laborar el bo i millor de la nostra clerecia secular i regular, fou l'òrgan eficaç d'aquell moviment litúrgic incipient a la nostra terra. Les seves pàgines serviren durant molts anys a Carreras —que llavors tenia molta influència a Montserrat— de marc adequat per a portar a cap la tasca de la renovació litúrgica a la nostra terra.

En el breu espai d'aquest article no ens és possible d'encabir-hi l'estudi minuciós que tenim fet de com van transcórrer els actes d'aquest Congrés, tots celebrats amb gran sumptuositat, al qual assistiren més de dos mil congressistes, i que fou presidit per una pila de cardenals, el nunci d'Espanya, tots els prelats de la Província Tarraconense i mig miler de sacerdots.

L'Eucologi

Com a fruit immediat del Congrés, cal ressaltar l'edició de l'*Eucologi*, que fou la publicació oficial que es repartí als congressistes. Aquesta primera edició, a càrrec de Mn. Clascar, Mn. Tarré i el Dr. Carreras, contenia la versió al català de totes les misses dels diumenges i les principals festivitats de l'any eclesiàstic, junt amb altres oracions. La seva estructura és completa, perquè tot el text llatí i català, a doble columna, va precedit de notes explicatives sobre la litúrgia de la Missa. En molt poc temps s'esgotà la primera edició i constituí un fort èxit, ja que donà un tomb a la religiositat del país. Acuradíssim d'estil i de traducció, no obstant un cert barroquisme mirat des d'avui, fou acceptat àvidament per la gent intel·lectual.

Ens deia un llibreter d'una llibreria religiosa que les persones que demanaven l'*Eucologi* no acceptaven pas cap altre llibre ni missal, ja que es tractava d'una determinada *élite* (valgui la paraula), intel·lectual, que preferia el seu estil a altres traduccions més prosaiques.

Al cap de dos anys sortí una nova edició corregida i molt aug-

mentada, en la qual es nota un canvi d'estil i de redacció en un català més actual. Mort Mn. Clascar, aquesta segona edició corregué a càrrec dels Drs. Tarré, Cardó i Carreras, que l'augmentà considerablement. Si bé els cants es recomanaven en llatí, les devocions individuals són totes traduïdes al català. Es donen instruccions per a la «pronúncia romana del llatí, signe de la unitat catòlica» i regles adients per a la pronunciació correcta. (Aquesta pronúncia romana del llatí —que tantes discussions ha portat a la resta de la península— encara avui no ha estat assimilada fora de Catalunya.)

Se succeïren dues edicions més, ja només en català i, una del 1933, que incorpora la versió de la *Sinopsi evangèlica*, feta damunt l'original grec establert pel P. Lagrange, un llibre que havia editat el 1927 amb la col·laboració del canonge Dr. Llovera, una obra mestra amb la qual s'inicià la «Fundació Bíblica Catalana», deguda al mecenatge de Francesc Cambó. La darrera edició de l'*Eucologi* sortí ja el 1948, també augmentada i ara ja firmada només pel Dr. Carreras. Les seves introduccions a cada capítol han donat origen a la crítica més eufòrica que hem llegit de tots els comentaristes: Manuel Brunet ens diu que llegint les oracions de l'Eucologi li feia l'efecte que estava escoltant el Dr. Carreras.

Articles i conferències

S'ha dit sobre el Dr. Carreras que és més important el que va dir i el que va fer que no el que va escriure. Això no obstant, a l'hora de recollir la seva obra, hi trobem més d'un centenar de conferències pronunciades, dos mil articles publicats en diversos diaris i revistes (gairebé totes les religioses i literàries del seu temps), una pila de traduccions al català, les seves col·laboracions a la «Veu de Catalunya», «La Publicitat», «El Matí», i sobretot els seus editorials de «Cultura Cristiana», dels quans se n'edità un recull que l'Acadèmia Catòlica de Sabadell li ofrenà amb motiu del XXVè. aniversari de la seva missa nova. Encapçala aquesta edició un pròleg del cardenal Vidal i Barraquer, que diu: «Personalitat forta, d'enteniment àgil i serè, de cor bondadós, de paraula fàcil, raonadora i precisa, sap insinuar-se i presentar les coses admirablement i fer-se seu àdhuc el mateix adversari».

Com deia Mn. Geis, ningú no pot regatejar el molt que deu a Mn. Lluís Carreras la cultura religiosa en llengua catalana. En la festa dels Orfeons de Catalunya de l'any 1917, en parlar de l'*Eficàcia espiritual del cant*, Carreras féu una exhortació als cantaires

de Catalunya, en la qual glossa les paraules de sant Agustí: «L'Església estesa per totes les nacions parla totes les llengües; teniu dret de considerar-vos participants del mateix do». I explicava com «el nostre poble ha rebut la transmissió del do sagrat de Pentecosta, el domini de la seva paraula pel cant sublim, que n'és la flama viva... Feia segles —diu— que Catalunya no cantava; el seu esperit minvava i la seva llengua s'esmortia... I vosaltres el retrobàreu. A vosaltres, cantaires de Catalunya, tant com la Pàtria, us estima l'Església.»

Tota la preparació que podem veure en els fidels del nostre temps, que tan amatents segueixen de prop la vida litúrgica segons el calendari romà i saben prendre part en els cants de la multitud, prové d'aquells dies de 1915 i de la genial visió i l'esforç titànic que hi esmerçà des d'aquella època el nostre Dr. Carreras.

Al llarg de les seves actuacions defensà sempre la llengua catalana a l'Església: cal recordar els seus articles a «La Veu de Catalunya» i a «El Matí», els seus editorials a «Cultura Cristiana» («Déu guardi la República», «Voteu l'Estatut», etc.) i el cèlebre informe que redactà al final de la dictadura de Primo de Rivera i que es va enviar a la Santa Seu el gener de 1929, en el qual es demanava també que es nomenessin bisbes del nostre país.

El seu estil, culte i elegant, demostra una gran formació humanística —grega i llatina—, un humanisme cristià, que dóna a la nostra llengua una gran riquesa de formes en la seva construcció literària. Això fa que els seus escrits, que es caracteritzen per la seva cadència —com la seva genial oratòria—, palesin una convicció segura del que calia dir i fer: que el poble participés en els actes litúrgics i ho fes estimant la seva llengua.

Neix a Gandesa, capital de Terra Alta i estudia al Seminari de Tortosa (1895) i a la Universitat Gregoriana de Roma (1906), on és amic de Carles Cardó i on rep l'ordenació de prevere (1909). Professor al Seminari de Tortosa (1909), n'és expulsat per les seves conviccions catalanistes (1921), juntament amb el seu amic Mn. T. Bellpuig, amb el qual havia fundat la «Lliga Espiritual de la Mare de Déu de la Cinta» (1919), que també ha de deixar d'actuar (1921). Manyà continua fidel, al llarg de la seva vida, a l'estudi de la teologia, de la qual fa nombroses publicacions, i a les conviccions catalanistes i es manté en relació, abans de la guerra, amb els centres renovadors del pensament i la pastoral de l'Església Catalana, com en donen testimoni les seves col·laboracions en nombroses revistes i la seva actuació de consiliari de la Federació de Joves Cristians de Catalunya. Detingut el mes d'agost de 1936 a Tortosa, és alliberat i traslladat a Barcelona, on és novament detingut pel SIM el 20 de març de 1938 i empresonat fins el 27 de maig. A partir de 1940 és professor de religió de l'Institut de Batxillerat de Tortosa i, en jubilar-se, el 1961, ha d'esperar, encara, fins al 1965 per a poder veure publicades, amb «imprimatur», «Les meves confessions». El 1961 el Dr. Josep Pont i Gol aconsegueix que faci classes al Seminari de Castelló i, finalment, el 1970 torna a fer classes al Seminari de Tortosa. Mor el 22 de desembre de 1976.

JOAN BPTA. MANYÀ I ALCOVERRO

MN. JOAN BPTA. MANYÀ, L'HOME FIDEL I COHERENT

DR. JOSEP PONT I GOL

Home fidel, sempre i sense defallir, al servei d'uns nobles valors que, com ideals concrets i constants, van informar la seva vida.

Home coherent, per haver sabut conduir assenyadament el seu servei a aquells ideals cap a una positiva i enriquidora confluència, configurant així la seva singular personalitat en una unitat harmònica i fecunda.

Ell mateix ens ho certifica l'any 1965 amb el llenguatge humil i sincer, amb què va escriure, ja molt gran, el llibre «Les meves confessions»: «Ara, de vell —diu— les reflexions de la maduresa espiritual i els records de l'experiència em fan reprendre velles posicions de sacerdot, d'intellectual i de català, amb un fervor una mica més serè, però tan sincer com en els dies de la joventut». I ho trobem escrit encara, i també tan concret, en altres llocs.

Els tres ideals —subratllem-ho bé— als quals va ser fidel sempre i que van configurar en fecunda coherència la seva singular personalitat responen, doncs, simplement al triple fet que ell és sacerdot, és home d'estudi, i és català. Aquests són els ideals «els quals —continua escrivint— he servit i vull continuar servint tots els dies de la meva vida». I cal precisar que d'aquests tres elements configuradors de la seva vida, el sacerdoci és, sense absorbir-ne cap dels altres dos, l'element aglutinador de tots, i el que especifica el to de la seva personalitat en una vida de singular coherència, que va ser llarga de noranta-dos anys. Si volguéssim donar-ne una definició, hauríem de dir, doncs, que Mn. Manyà és «un sacerdot intellectual català».

I. SACERDOT INTEL.LECTUAL

Mn. Manyà va ser un sacerdot intel·lectual. Va ser eminentment un home d'estudi. L'estudi, continuat, seriós i personal, va ser ja des dels primers anys de Seminari a Tortosa, on va ingressar el 1895, fins a l'últim de la seva vida, el seu treball principal i definidor.

Tarannà, formació, professor, estudiós

Cal, però, concretar més. El camp dels seus estudis va ser, de forma molt especialitzada, per no dir gairebé exclusiva, el de la filosofia i la teologia. I pormenoritzant encara més, cal dir que la característica de la seva filosofia i la seva teologia és un caràcter molt predominantment especulatiu. Opinava que en ell «potser operà una nativa tendència d'especulativisme».

Ell mateix ens conta que, essent encara estudiant dels primers cursos, ja li agradava discutir punts doctrinals amb seminaristes teòlegs del seu poble, i que ja des de jove, a falta de vegades de llibres per a consultar o de mestres avinents, es dedicava a estudiar per compte propi i a fer molt exercici de meditació filosòfica personal.

Els tres cursos que va passar a la Universitat Gregoriana de Roma (1906-1909), amb el guiatge mental d'aquells bons professors, li van ser de molt profit per a rebre doctrina i tenir bona base per a la reflexió personal i la discussió dialèctica, tan del seu gust. Eren els bons temps de la restauració escolàstica i el retorn a St. Tomàs, promoguts per Lleó XIII amb l'encíclica «Aeterni Patris» (1879). L'ambient duia a aprofundir en els coneixements heretats de St. Tomàs i dels grans escolàstics i a contrastar-los en controvèrsia, més que no pas a ampliar-los vers nous horitzons. Un estil ben apropiat al tarannà i a la preparació del jove teòleg Manyà.

Retornat a Tortosa el 1909, el fan professor de Teologia al Seminari diocesà. «Són, diu ell, els millors anys de la meva vida intellectual». Estava ben a punt per a fer estudis seriosos de teologia i filosofia, i revisar a fons el seu ideari en aquestes matèries. La responsabilitat de la càtedra, acceptada per ell amb il·lusió creixent, en va ser la gran ocasió. Foren dotze anys de treball apassionat, en els quals va quedar conformada la seva singular personalitat de pensador i escriptor. En endavant, els estudis teològics de l'escolàstica i el seu esperit independent, crític i de recerca, li seran consubstancials i els treballarà durant tota la vida.

Estudis sobre el talent

Tot aquest treball en la modalitat tan pròpia d'ell, de tipus principalment especulatiu i de pensar per compte propi, va exigir-li des de jove un esforç continuat per a governar eficaçment l'atenció mental.

D'aquest esforç interior, se'n va anar fent molt conscient, i ben aviat el va preocupar saber-ne el com i el perquè: és el camp dels seus estudis filosòfics sobre «El Talent», paral·lels als de Teologia, aspecte ben important i original de la personalitat del Dr. Manyà, «home d'estudi».

Ell confessa que aquesta qüestió va ser-li «una obsessió des de les primeries de la vida escolar»; que els estudis que va fer-ne, «són poats tot sovint de les fondàries conscients de la meva vida intel·lectual; són transferència escrita de les vicissituds que ha experimentat la meva intel·ligència en els darrers anys, les quals són el determinant principal de la modalitat del meu estil en els estudis teològics».

L'any 1921, va quedar lliure de la càtedra del Seminari en circumstàncies desagradables. Va aprofitar el contratemps de quedar-se sense feina per donar-se totalment a l'estudi: setze anys, fins a la guerra civil, en els quals l'atenció preferent del seu treball va ser la reflexió filosòfica sobre el talent. Les revistes catalanes de l'època, fèrtils per al país i per la nostra Església, en van ser constant altaveu.

A més, l'any 1935 publicava el llibre «El pensament i la imatge. Introducció filosòfica a la psicologia del talent», i l'any 1936, el primer volum de «El talent. Estudi psicològic». El segon, amb el mateix títol, va sortir després de la guerra, el 1948. En prometia un tercer, sobre l'aspecte pedagògic del talent, que ja no va arribar a publicar. Tota una doctrina sòlida sobre el que ell en deia «psicologia de la intel·ligència». Cal no oblidar que moltes de les seves elucubracions i propostes teològiques vénen plantejades i en part solucionades per les aportacions del camp de la psicologia.

Tota la seva teoria psico-pedagògica sobre el Talent, la va poder experimentar amplament i amb èxit a les aules de l'Institut de Tortosa. En va ser professor de religió, amb un prestigi enorme, des de després de la guerra fins a la jubilació (1940-1960). Les generacions que hi van passar continuaven tenint-lo, jubilat i tot, com a conseller i amic, i encara avui el recorden com el millor professor que han conegut.

Les publicacions teològiques

Les seves publicacions teològiques no van començar seriosament fins després de la guerra, i van durar fins vora el final de la seva vida. A més de molts i interessants articles i estudis en català, el darrer dels quals és «Notes de teologia eucarística», publicat a Tortosa el 1974, dos anys abans de morir, el cos de la seva teologia Mn. Manyà ens l'ha deixat en els cinc volums de «Theologumena», escrits en llatí des de l'any 1946 al 1957. No constitueixen pas un tractat sistemàtic i didàctic de Teologia, sinó que són una colla de monografies de les qüestions teològiques concretes que el van preocupar més durant la vida d'estudiós recercador. Cal subratllar que la major part són qüestions que vénen marcades per la seva relació amb les que procedeixen del camp de la psicologia de l'home, com és ara les referents a la llibertat i la seva dinàmica, i les que presenta la naturalesa humana en el Crist, Déu-Home. Alguns títols ho indiquen: «De Deo cooperante» (Sobre Déu coperador: Theologumena I), «De Christo beato, simulque patiente» (Sobre Crist, benaurat i pacient: Theologumena III), etc. És la conjunció entre teologia i psicologia en el pensament del Dr. Manyà. En el mateix sentit són també notables els llibres d'escatologia «La vida que passa» i «Enllà de la mort. Teologia del cel i de l'infern», i encara d'altres.

És en aquesta obra escrita, i principalment en els Theologumena, on Manyà, se'ns revela com un teòleg de tremp extraordinari, el primer, sens dubte, de la neo-escolàstica a Catalunya. És el Dr. Manyà, «home d'estudi», un «sacerdot intellectual».

II. SACERDOT CATALÀ

Aquest Mn. Manyà, «home d'estudi», és també i coherentment un sacerdot «català». Va ésser-ho i se'n va sentir sempre i amb totes les conseqüències. De vegades deia que era català per determinisme biològic, puix havia nascut a Gandesa i no en podia renegar; però que catalanista només ho era per obligació històrica, és a dir a causa de la història tan adversa que la nostra identitat col·lectiva ha hagut d'aguantar. I per això deia també que escrivia en català per imposició psíquica i ètica: psíquica per l'herència de la sang, i ètica per la força del deure.

Com ens ha passat a gairebé tothom de tantes generacions, el

seu procés d'amor per la llengua dels pares va sofrir un retard per l'impediment que ens ha suposat l'escola, de la qual ell —explica jocosament— ja n'havia «assimilat prou bé l'argot castellà», però que, en desvetllar-se-li la consciència, «obrà com el reactiu més eficaç». El primer contacte amb la literatura catalana el va tenir als 14 anys, en llegir els «Idillis» de Verdaguer. Ja no va escriure més en castellà, i convencia amics i coneguts perquè fessin com ell.

Els ideals de joventut

En aquest aspecte va ser definitiva la seva estada d'estudiant teòleg a Roma. Hi va trobar i hi va conèixer, casualment, el bisbe de Vic, Torras i Bages i la seva obra «La Tradició Catalana». Un seu biògraf diu encertadament que «aquest encontre i aquest llibre, ben païtt, foren una fita decisiva en l'estil de Manyà i especialment en la seva dèria de fer «Església en català».

Més encara: a Roma també hi va trobar d'estudiant el que després seria el prestigiós Dr. Carles Cardó. De seguida tots dos condeixebles i amics es van fer fills espirituals de Torras i Bages, el qual anava esdevenint, i ja era, el Mestre i «Patriarca» indiscutible. Els joves Cardó i Manyà, inquiets i illusionats, començaven a albirar un horitzó, per ells encara una mica incert, però ja atraient i lluminós: el d'una Catalunya que anava fent bon camí de retrobament lingüístic, cultural i polític, i que calia que el fes seguint les petjades de la seva tradició cristiana, per tal com, segons el solemne mot d'ordre atribuït al Mestre, «serà cristiana o no serà».

Cal, doncs, que continuï essent cristiana, altrament no serà la mateixa. I cal que ho sigui com a resultat d'una acció evangelitzadora constant, sincera, diàfana i en llibertat, i no pas d'unes pressions des del poder, com s'havia anat fent d'acord amb la secular tradició. Aquest programa és la traducció catalana de la doctrina renovadora del Papa Lleó XIII en el camp polític i social. Algú n'ha dit el sistema de «Cristiandat Cultural».

El Bisbe de Vic, Torras i Bages, n'havia estat el «profeta inspirat i anunciador». I Manyà i tants d'altres que en van començar d'aprendre la lliçó arreu de Catalunya, es disposaven i preparaven per a ésser-ne servidors i realitzadors. Després, amb l'experiència antireligiosa de la República, van descobrir que amples sectors del país ja no eren pràcticament cristians, i que s'imposava, doncs, al Poble de Déu una tasca evangelitzadora, de recristianització: una pastoral que avui en diríem de missió.

Aventures i desventures

Els dos joves teòlegs, ja preveres, van retornar a les seves diòcesis, Cardó a Tarragona i Manyà a Tortosa, i, professors als respectius Seminaris, van anar madurant ràpidament en la seva personalitat i incorporant-se a aquell moviment renovador. Cardó, traslladat després i definitivament a Barcelona el 1918, en va esdevenint el mestre per la ploma i el pensament. Manyà hi aportarà, sense defallir, la seva personalíssima i fecunda col·laboració de sacerdot coherent en l'estudi i la catalanitat. Romandrà, però sempre a Tortosa, i hi esdevindrà —en circumstàncies bones i en tantes d'adverses— «com la consciència catalana a Tortosa», segons frase incisiva d'un bon comentarista de la seva actuació.

Com una concreció operativa del seu programa de treball, Mn. Manyà va fundar, l'any 1919, «La Lliga espiritual de la Mare de Déu de la Cinta». És document important en la seva trajectòria la conferència inaugural de la Lliga, que va pronunciar ell mateix sobre el tema: «Necessitat d'orientar en sentit cristià el moviment religionalista. — Doctrina de Torras i Bages. — Actuació de la Lliga espiritual». Senzillament, es tracta d'una adaptació tortosina de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat, que Torras i Bages havia fundat el 1899 a Barcelona amb vista a «la total reconstitució espiritual i temporal del Poble Català».

En portaven la direcció Mn. Manyà i el seu gran amic, Mn. Tomàs Bellpuig, professor com ell al Seminari, company d'ideals, bon literat, traductor de St. Cebrià a la «Bernat Metge», i assassinat en la persecució de 1936. L'acció de la «Lliga» s'adreçà al jovent amb gran èxit, i s'eixamplà també molt positivament cap als pares dels nois. Però l'èxit no devia agradar a tothom. El segon any d'actuació es va congriar un ambient dens, contrari al contingut i a les maneres de ser i d'actuar de la Lliga; tant, que va provocar la baixa del Bisbe com a soci i la prudent autosuspensió de les activitats. Era l'any 1921.

També els dotze anys de presència de Mn. Manyà i de Mn. Bellpuig al Seminari havien fet efecte: eren dos professors fondament intel·lectuals, eficients i preocupats pels alumnes, i havien obert camins de renovació teològica i d'acció pastoral, i tots se sentien amics de la nostra llengua.

Tampoc no devia agradar a tothom. I va començar de córrer que al Seminari s'«enverinava els seminaristes amb perilloses innovacions doctrinals i inoportunes tendències catalanistes; es va provocar forta tensió i, per fi, Mn. Manyà, Mn. Bellpuig i dos sacerdots més van ésser-ne cessats a meitat de curs, el gener de 1921. Al cap

de dos mesos, el mes de març, es reblava el clau amb la suspensió de la «Lliga Espiritual», de què acabem de parlar.

La sotragada espiritual que va sofrir Mn. Manyà va ser molt profunda. Per asserenar-se se'n va a Montserrat a fer-hi exercicis. Postergat, però no amargat, perdona tothom; no vol tenir enemics; si servir els tres grans ideals irrenunciables de la seva vida ha de causar sempre lluites i malentesos, demana que el deixin en el lloc més ignorat de l'Església. Amb aquests i altres semblants conceptes d'humilitat i caritat va pregar aquells dies. Ens n'ha deixat un bell escrit en la seva «Pregària a la Mare de Déu».

En contacte amb les iniciatives renovadores

La seva constant estada a Tortosa, fins aleshores amb càrrecs i sempre amb problemes, no va apartar pas Mn. Manyà de participar en la tasca d'envigoriment de tota l'Església catalana. Tenia molt clar que calia «veure Catalunya com una unitat pastoral», de la qual Tortosa n'és part i no en pot restar absent.

Així, per exemple, va fer costat a Tortosa als «Pomells de Joventut», aquell moviment de gent jove d'esperit cristià, amb plena finalitat moral i patriòtica, nascut a l'ombra del popularíssim «En Patufet».

Després, als anys trenta, va ser-hi l'ànima de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, aquell ample moviment de recristianització de la joventut, «no polític, arrelat al país», fundat per Mn. Albert Bonet el 1931. Al grup tortosí de la FJC, d'uns cent cinquanta membres, Mn. Manyà hi dirigia els cercles d'estudi i Mn. Tomàs Bellpuig hi feia les lliçons de català.

I sempre, però sobretot des de l'any 1921, en què va quedar sense feina al Seminari, va mantenir contacte continuat amb les iniciatives renovadores dels qui des de Barcelona vetllaven per una adient i fecunda presència cristiana en el retrobament de Catalunya. Eren els seus amics: C. Cardó, Ll. Carreras, B. Ubach, Miquel d'Esplugues, I. Casanovas, etc. I era tot l'esplet de revistes, que fins al daltabaix de la guerra van marcar en signe de plenitud tota una època eclesial en expansió: «La Paraula Cristiana», «El Bon Pastor», «Criterion», «Estudis Franciscans», «Catalunya Social», «Analecta Sacra Tarraconensia», etc.; i centenars de llibres del Foment de Pietat, i les traduccions bíbliques, i... Instruments tots que van ser el continuat altaveu del pensament constructiu de Mn. Manyà.

La llarga nit

Després va venir la llarga postguerra, període fosc per a la cultura catalana. L'actitud de Mn. Manyà va ser sempre clara i constant. El propòsit de quin seria el seu comportament durant aquells anys ens consta en un escrit seu del 27 de gener de 1939 (remarquem-ne la data). Ve a dir que, ateses les excepcionals circumstàncies, usaria de la prudència per tal de no crear problemes sense més; «mai, però, escriu textualment, no m'avindré a res que importi una vilesa o traïció de la meva consciència de català, amant de la seva terra i de la seva llengua».

Durant cinc anys va ser encarregat de la parròquia de la barriada de Ferreries. Les seves homilies i la seva predicació en català tenien molta audiència, pel contingut i per la llengua. Van ser els anys que jo, per una coincidència de relacions quasi familiars, vaig començar d'anar alguna vegada a Tortosa, i d'establir una creixent amistat amb Mn. Manyà. Sóc, doncs, testimoni de com molta gent, els diumenges, travessava el pont de l'Ebre per anar a missa a Ferreries.

El seu mestratge va continuar, després, a la capella de la Mare de Déu de Montserrat, de la barriada forana de la «Simpàtica», prop de la seva «muntanya»: el modest xalet que, durant llargs anys i fins al final de la seva vida, va ésser-li recer de pregària i de continuat treball intellectual, i lloc de trobada per a molta gent que hi pujava a captar doctrina i consells. Des d'allí va tenir cura, fins que va morir, del culte de la capella de Montserrat. Més venerat cada dia, grups nombrosos de tota classes de gent feien cap assíduament a la seva missa, sempre en català. També en sóc testimoni: hi vaig anar més d'una vegada.

Des de 1951 vaig començar a servir la diòcesi de Sogorb. En les meves anades des del País Valencià cap a casa, Tortosa i la «muntanya» de Mn. Manyà eren sempre escala obligada. Recordo amb goig i agraïment les converses a l'ombra d'aquell garrofer de la seva muntanya. Més d'un cop em va ser llum per al meu ministeri episcopal.

Més aventures i desventures

Canviats els límits diocesans i creada la nova diòcesi de Sogorb-Castelló l'any 1961, Mn. Manyà va acceptar illusionat el meu oferiment, també illusionat, de venir a obrir, com a primer professor, la càtedra de Teologia del nou Seminari de Castelló. Aquell curs

va ser per a ell una experiència que el va rejovenir, i per als alumnes una experiència nova i positiva pel que fa a la manera d'entendre la formació intellectual del sacerdot. Encara ara en conserven un record inoblidable. Però aquest fet, que suposava una rehabilitació de Manyà, tampoc no va agradar a tothom, i els rumors, falsament acusatoris, sobre la causa de la no continuació d'aquell treball el curs següent el van colpir dolorosament.

Aquell mateix any 1961 els alumnes i professors de l'Institut de Tortosa projectaven un homenatge de comiat a Mn. Manyà, amb ocasió de la seva jubilació com a professor: patrocinar l'edició de «Les meves confessions», llibre que ell havia acabat d'escriure. Aquest bon propòsit es va arrossegar quatre anys sense poder realitzar-se: no es va aconseguir el permís per a l'edició fins l'any 1965; al llibre hi feia nosa el capítol tercer, «Per què escric en català», que ell mai no es va avenir a suprimir.

Són dos fets simultanis i dolorosos que van angoixar els vuitanta anys del Dr. Manyà. Ell va acusar el cop, però va saber superar-lo dignament. Ho va fer, substancialment, qualificant aquelles adversitats, a la llum de la pregària, com «afer de purificació sacerdotal»: n'és testimoni viu el seu sentit escrit «Oració del sacerdot perseguit», datat el 1963.

Finalment!

Finalment, i mercès en part al nou caire que van anar prenent les coses arreu del país en la dècada dels setanta, el camí dels noranta anys de Mn. Manyà, el sacerdot, l'intellectual, el català de sempre, va esdevenir, per a ell, camí d'ancianitat venerable i venerada, que va saber mantenir tothora amb esperit coherent i jove.

Com en els seus bons temps, va fer costat als primers passos de recuperació pública de la cultura catalana a Tortosa. En són testimoni les Festes Populars de Cultura Catalana «Pompeu Fabra», Òmnium Cultural, etc.... El 1970 és proclamat «Tortosí de l'any». El 1974, l'Institut d'Estudis Catalans el nomena membre corresponent, i li és concedida la Creu d'«Alfonso X el Sabio», etc...

El 1970, l'actual bisbe de Tortosa, Dr. Ricard M. Carles, el nomena professor dels cursets de Qüestions teològiques especials del Seminari: tot un gest simbòlic de reparació que s'havia fet esperar des de les lamentables incidències de l'any 1921. El Dr. Carles, que estimava i venerava Mn. Manyà, el sol qualificar, amb devot sentiment, com «el germà major de la diòcesi».

Com a significatiu colofó, l'any 1975, un abans de la seva mort,

va ser la nostra Conferència Episcopal Tarraconense en ple que va anar a Tortosa, a la «muntanya» de Mn. Manyà, per a retre al germà sacerdot i mestre merescut homenatge per «la seva fecunda tasca teològica i la seva constant actitud de fidel servei sacerdotal a l'Església». Com a record li vam fer obsequi d'un banderí que portava, brodat en seda sobre el fons de les quatre barres nacionals, l'escut oficial de la Conferència, la «Tau» venerable de «Tarraco».

Unes setmanes després el vaig visitar i vaig poder veure que conservava l'escut penjat reverentment a les tovalles del frontal de l'altar del seu oratori. Hi vaig veure tot un acte de fe en l'Església concreta i real que és al nostre país, com universalment és en tots. Em va emocionar. I emocionat vaig retreure el fet a l'homilia de les seves exèquies, el 23 de desembre de 1976, a la Catedral de Tortosa. Era el Dr. Manyà de sempre: home de Catalunya, un «sacerdot català».

Sacerdot, intel·lectual, català: tres grans ideals que van donar sentit específic a la vida de Mn. Manyà. Tres ideals que ell va servir i pels quals va sofrir amb una fidelitat il·lusionada i mai no traïda.

Un intel·lectual, sacerdot, que «vol subjugar els esperits a la fe de Jesucrist; establir i refermar conviccions com les que ell porta dins l'ànima».

Un català, sacerdot, que «vol treballar racionalment per al profit de les ànimes» i que per això mateix té «preferències decidides per la llengua catalana».

«Se sent, doncs, intel·lectual perquè és sacerdot» i «se sent català per imposicions d'apostolat sacerdotal»: tota una vida sacerdotal de singular coherència.

Aquest era Mn. Manyà, l'home fidel i coherent.,

4 VENTS

BARCELONA

L'estiu

L'estiu, a més de ser el temps de vacances, descans, cultura, viatges, etc., també és el temps, pastoralment parlant, de colònies i campaments per a infants i joves. Enguany han participat a les colònies del SCV (Servei de Colònies de Vacances) uns 9.000 infants, és a dir, un 7 % més que l'any passat. S'han organitzat 197 activitats (124 colònies, 45 campaments, 24 rutes, 3 casals d'estiu i un camp de treball). I això ha estat possible gràcies a l'esforç de 1.586 monitors. Cada centre d'esplai ha organitzat un promig de dues activitats, amb una mitjana de 45 infants. Aquest estiu els monitors han intentat aplicar el lema de JORESCO-84, «El monitor, testimoni de fe».

També diferents moviments de joventut han organitzat llurs campaments, setmanes de reflexió o exercicis, com és ara la JOBAC, que ha realitzat els campaments tradicionals de pas a segona etapa (aprofundiment de l'opció pels joves, per la classe obrera i per Jesucrist) i els de primera etapa, i que, a més, aquest estiu ha començat l'experiència

d'uns exercicis espirituals, en què han participat, amb un resultat molt positiu, uns 30 joves més grans de 19 anys. També podem recordar que tots els Agrupaments escoltes continuen utilitzant el campament com un dels puntals de la seva pedagogia per reconciliar el jove amb ell mateix, amb els altres i amb la natura.

L'estiu és també temps de jornades d'espiritualitat de preveres. Així, uns trenta capellans del Penedès i del Garraf es trobaren uns quants dies, dirigits pel P. Antoni M. Serramona, i les vicaries de les zones Nord-Est i Sud organitzaren uns exercicis, dirigits pel P. Josep M. Rambla. És temps de jornades de consiliaris, com les vuitenes de pastoral de joventut, que, amb l'assistència de 60 consiliaris de tot Catalunya, es feren enguany al santuari del Miracle per parlar de «La participació del jove creient al món i a l'Església», tot preparant l'Any internacional de la joventut. Potser alguns trobem a faltar en aquestes jornades una major presència quantitativa i qualitativa de consiliaris de moviments evangelitzadors.

Aquesta estació és també el temps de les famoses escoles d'estiu, que han sabut captar el gran encert que des de fa temps ha tingut Rosa Sensat amb els mestres, i que han anat proliferant. Pel juliol, va tenir lloc la IV Escola d'Estiu per a Catequistes organitzada pel SIC, en la qual van realitzar-se catorze cursets. El Dr. Jubany, a l'homilia feta a les Jornades, va reconèixer el treball del SIC i va fer referència als diversos nivells de la catequesi. En la jornada que va tenir lloc a Montserrat, després de dinar es va presentar, amb molt d'èxit, el «*Llibre vermell*», que és un intent d'exposar de manera ordenada el més fonamental de la catequesi i que servirà per a elaborar els diferents catecismes segons les edats. Es tracta del «Fons bàsic per als catecismes de les diòcesis catalanes».

El principi de curs: pas per les Delegacions diocesanes

El període que va de mitjan setembre fins a final d'octubre és cada any un temps de projectes, de llançaments, de retrobament de la gent, d'omplir els llocs i les hores per a recuperar el ritme dels grups.

Certament no podrem parlar de la gran riquesa de la totalitat de zones, arxiprestats, parròquies, moviments, grups, entitats, institucions, delegacions, etc., però podrem fer un breu repàs dels actes d'inici de curs.

Càritas. Es reprenen els cursos de l'Escola de Formació de Voluntaris, que amplia la seva difusió i realitza activitats a Barcelona, Terrassa i Sabadell. Tractaran de les funcions del voluntari en les diferents realitats socials, i es volen aprofundir, en un segon

curs, els àmbits específics a què Càritas continua dedicant una atenció prioritària: infància, vellesa, atur, disminuïts i malalts.

Economia. Durant els mesos d'octubre i novembre s'han realitzat les VII Sessions sobre economia diocesana per a explicar l'Operació Germanor i perfeccionar el sistema comptable, amb la possibilitat de fer-ho de manera descentralitzada allà on hi ha equips zonals d'economia. El 18 de novembre se celebrà la Diada de Germanor, la 3a. a Catalunya, que enguany s'ha estès a tot l'Estat espanyol. Amb motiu de la Diada, hom ha exposat a les tanques publicitàries d'arreu de l'Estat un cartell amb una campana i el text «*ahora te toca a ti*» (se suposa que vol dir: «pagar», i no: tocar la campana), i s'han divulgat uns espots publicitaris també molt discutits. A Catalunya s'ha editat un cartell propi i s'ha fet una roda de premsa entorn de la situació actual de l'economia de l'Església catalana (la Diada del 1983 va assolir força èxit: es recolliren 31 milions, un 32'55 % més que el 1982) i les previsions de futur. De cara a assolir que els cristians, en una línia de comunió amb tota la diòcesi, arribin a una economia suficient, autofinançada, transparent, solidària, signe de fe, esperança i estimació, es compta més amb els equips parroquials d'economia que no pas amb la publicitat. Així, a Catalunya es va desestimar el recurs de les «tanques», però, sense saber com, algú «ha tocat campanes» i han aparegut aquests cartells pels carrers de Barcelona, que alhora que mostren la nostra dependència exagerada de la Conferència Episcopal Espanyola, poden desprestigiar la bona campanya de Germanor que es fa aquí.

Ensenyament. La Delegació diocesana d'Ensenyament ha adreçat una carta als pares dels nens i nenes d'EGB, per explicar-los que, en matricular els fills, poden sol·licitar l'ensenyament de la religió, segons la legislació vigent. ¿Resta suficientment aclarit que una cosa és la catequesi de la comunitat cristiana i l'altra la classe de religió, a la nostra Església? Els pares poden comunicar a les parròquies o a la Delegació d'Ensenyament si han sol·licitat la classe de religió per als seus fills. Cal esmentar, també, que s'està a la segona fase del III Congrés de l'Escola Cristiana, que consisteix en l'anàlisi crítica del document «La nostra proposta educativa», i que es clou el 15 de desembre.

Marginació. El Secretariat de Pastoral de Marginació ha programat un curset, al CEP, per a donar una visió global i metòdica de la realitat de la marginació a Barcelona. Hi ha el projecte de fer-ne alguns de més especialitzats amb vista a formar joves que es dediquin a aquest món, d'acord amb la Delegació de Joventut. El Secretariat també ha projectat un recés trimestral i

una trobada amb la Unió d'Abats i Provincials i la URC, per reflexionar sobre la resposta que poden i han de donar els religiosos a la marginació. També s'està plantejant la sensibilització i la coordinació de les parròquies en aquest àmbit pastoral.

Catequesi. Amb 102 assistents, s'ha fet la Trobada 0 (Curset per a catequistes), que es vol continuar amb la 1 i la 2, de caire més monogràfic. Han tret nous materials: «Professió de fe» (un cartonet amb el Credo, destinat a les famílies cristianes), el Calendari d'Advent, per ajudar els infants a viure aquest temps litúrgic, un retallable amb les figures del pessebre i els cursos de formació de catequistes per correspondència («Forcat»).

Pastoral familiar. S'han editat les «Orientacions per a l'educació en l'amor i la sexualitat» i el llibret «Les relacions sexuals prematrimonials». Es continua potenciant la pastoral pre-matrimonial, s'ofereix ajuda als acollidors de promesos dels arxiprestats amb el suport del CPM (aquí també ens hem de condoldre de la mort del Sr. Miquel Tejero, membre de l'equip de pastoral pre-matrimonial). S'està estudiant la creació d'un Institut d'Estudis Familiars i d'un servei d'acolliment per a persones separades o divorciades, i l'increment del contacte amb les altres diòcesis de Catalunya.

Pastoral obrera. Parròquies Populars està debatent el tema interessant de «Pastoral popular per a una Parròquia popular», a partir d'un document elaborat per Mn. Francesc Segalés sobre els condicionaments del «Ser parròquia popular».

La Delegació, juntament amb la Coordinadora de Cristians en el Món Obrer, ha repetit el curset sobre pastoral obrera (enguany descentralitzat, a la Verneda i a Collblanc) i n'ha fet un d'aprofundiment, al CEP, per als qui el curs passat feren l'introductori.

El 12 d'octubre, com ja és tradicional, s'ha celebrat la XXXI jornada de l'ACO, sobre el tema «Resistim la crisi: obrim el futur», amb una ponència de Mn. Miquel Elhombre, que va ajudar els militants a reflexionar sobre les causes estructurals de la crisi econòmica, les seves conseqüències (divisió i crisi de la classe obrera i del moviment obrer) i la necessitat de donar esperança per part dels cristians (reforçar l'actitud militant, conversió a l'Evangeli, valorar les petites accions, no tolerar agressions a la dignitat i a la solidaritat dels treballadors, lluitar contra els sistemes legals i il·legals que oprimeixen la classe obrera, canviar les mentalitats, lluitar per la igualtat i la qualitat de vida, trencar l'individualisme i el consumisme obrint nous canals de solidaritat).

Pastoral universitària. Cal destacar la primera trobada de la coordinadora el 6 d'octubre, i la celebració eucarística de principi de curs del Moviment Cristià de

Professionals, que se centrà en el binomi conversió-compromís. Com ja és sabut, el Moviment aprovà un document programàtic i unes normes de funcionament.

Pastoral de joventut

Hi ha hagut renovació en l'equip de la delegació. Mn. Joaquim M. Cervera i la Sra. Francina Planas han acabat la seva gestió de tres anys, i hi han entrat la germana Assumpta Montserrat, de la Sda. Família d'Urgell, i el candidat al diaconat Lluís Nadal; hi continuen el P. Genís Samper i el P. Antoni M. Serramona, aquest com a delegat confirmat per tres anys.

La Delegació continua convocant les reunions del Consell Diocesà de moviments, els delegats territorials d'arxiprestat de joventut i, ara també, el col·lectiu de consiliaris que s'estructura en dues instàncies (una, en què es troben tots els consiliaris de joventut de Barcelona en unes jornades de reflexió i distribució de feines concretes: fitxes bíbliques per a joves, revisions de vida sobre la sexualitat, etc., i una altra, on es reuneixen els consiliaris-capellans).

Es visiten les zones i els moviments i es col·labora amb altres delegacions, com Ensenyament, Catequesi, Família, Escola Cristiana, Marginació, Càritas, el SCV i SIPAJ. S'ha participat a les reunions de delegats de joventut de Catalunya i s'han impulsat dues trobades, amb el Primat de la Tarraconense i el bisbe de Solsona i tots els delegats i consiliaris generals dels moviments, en què es tractà el paper dels delegats, dels moviments i dels bisbes i el tema «Per una lectura del món jove en uns temps nous» (document que inclou un estudi sobre els medis sòcio-culturals dels joves, una teologia pastoral que obri camins de complementarietat i acords entre els diferents moviments de joventut). Oh! ¿Per quan una plataforma serena, acordada, no «estructura-pesada» sinó força jove, dins l'Església, aglutinant plural que permeti arribar a tot tipus de jove, sense interferències ni dispersions, expressió de l'Església jove catalana, oferta renovadora per als joves que esperen i pont d'interrelació amb les altres plataformes parelles de les altres nacionalitats?

Per tal d'oferir un lloc de pregària, s'ha començat a endegar un cop al mes una pregària comunitària jove amb el Sr. Cardenal, a la catedral. L'Aplec de l'Esperit de Poblet 85 va tirant endavant, amb el lema de l'Any Internacional: «Participació, desenvolupament i pau», i aviat els grups, les parròquies i els moviments rebran la crida per a tots els joves més grans de setze anys.

El Departament de Joventut del CEP continua treballant, mes com que s'ha apuntat poca gent al curset per a animadors de grups

de joves, es publicaran les ponències del curset en un llibre (amb el material bàsic per a tot jove o adult que vulgui tirar endavant un grup de joves) i s'intentarà fer el curset descentralitzat per zones i arxiprestats, com en alguns casos s'ha fet amb una bona assistència (per exemple, a la zona 1.4 durant el primer trimestre del curs, amb més de quaranta assistents).

Referent als moviments de joves, podem destacar les següents notícies:

— *L'assemblea plenària d'HORA 3*, del 12 al 14 d'octubre, a Corbera de Llobregat, per marcar les prioritats i línies dels propers anys: aprovació eclesiàstica, formació d'animadors de grup, aprofundiment en la tasca educativa i evangelitzadora, autofinançament i organització de les zones.

— *El Moviment de Joves Cristians de Comarques* va celebrar les jornades de començament de curs a les comarques del Penedès i el Vallès amb un promig de seixanta joves assistents, alguns en etapa d'iniciació i altres en etapa de preparació com a iniciadors. La campanya d'aquest curs gira entorn de la presència i la participació dels joves en la vida del poble, i es desenvoluparà en els àmbits cultural, social, polític i del lleure, amb el lema «Ep! Vols ser-hi?», en la línia de l'Any internacional, i tal com s'expressa a «Farcell. Recull de material».

— *La* JOBAC ha fet les trobades de principi de curs per Federacions, amb el llançament del «Jutjar» de la Campanya iniciada el curs passat sobre els problemes dels joves de condició obrera dels 80. També han tingut lloc les trobades de consiliaris i d'iniciació de responsables, i d'aprofundiment de les opcions pels joves de segona etapa que no havien fet els campaments.

— *La* JOC ha publicat el quadern d'acció militant «La teva acció crea vida!», i el cartell «Som joves, volem la lluna!». Així continua la campanya, tot oferint aquest quadern que permet que cada jove hi escrigui la seva realitat (d'aturat, del seu barri o poble, de l'escola o el treball, etc.). S'hi inclou una enquesta d'acció, una planificació i una avaluació.

— *El* MUEC, de l'11 al 14 d'octubre, ha celebrat una assemblea general a Alella, per ressituar la tasca dels militants i la del moviment en l'actual context sòcio-polític i eclesial. Les prioritats declarades són: l'experiència de les opcions evangèliques, l'articulació dels diferents compromisos dels militants en un projecte global que els arreli més a la universitat i a l'escola, el servei a estudiants i la formació permanent dels seus membres.

— Els altres moviments continuen les trobades segons llurs opcions i estil. I finalment, voldria esmentar la mort de Mn. Pujadas, consiliari dels Encontres

de Promoció Juvenil, de la qual tots ens condolem, tot agraint-li els seus esforços per oferir als joves un itinerari cristià.

Altres coses

Completant aquest repàs de les Delegacions i dels Sectors funcionals, cal no oblidar els nostres capellans que treballen a l'Africa o a l'Amèrica Llatina, als quals la Delegació de Missions continua enviant informació (com a mostra, esmentem el «full groc» sobre les notícies de l'estiu, fet per Mn. Joan Sanmartí: Circular núm. 22); el «Full Informatiu» del bisbat també va recollint algunes de les cartes que ells envien. Justícia i Pau ha enviat a totes les parròquies un material molt ben fet i suggerent per a una «setmana o jornada per la pau a la parròquia», amb textos evangèlics, pregàries, tipus de celebracions, etc., molt útil. També ha participat en la constitució de la Taula catalana pel referèndum sobre l'OTAN i va col·laborar en l'organització de la Universitat de la Pau, de l'estiu, a Sant Cugat, amb la participació de més de 300 estudiants i 70 ponents, en la qual es va demanar als països desenvolupats que no augmentin el pressupost d'armament per a l'any 1985 i que facin públic aquest compromís a l'ONU davant els països pobres.

Aquest curs han començat 12 alumnes nous al Seminari major (actualment hi ha 58 seminaristes). Mn. Francesc Prieto ha estat nomenat superior del Seminari. La Facultat de Teologia, com ja és normal, va inaugurar el curs a principis d'octubre, i tot el que en depèn o hi està en relació (Institut de Teologia i Formació permanent, que enguany fa un Curs fonamental sobre Karl Rahner).

La URC ha posat en marxa el Centre de Vida Religiosa i Espiritualitat (CEVRE) per desenvolupar un programa sobre l'ésser religiós a finals del segle XX, l'eucaristia i la comunitat, a més de seminaris, debats i recessos.

Pas per les zones

Totes les zones han iniciat el curs i en podem destacar alguns esdeveniments, xerrades i debats sobre la Teologia de l'Alliberament (arxiprestats de les zones Nord-Est i de Barcelona-Sud, Sta. Coloma, etc.). Una moda? Una mostra que la gent llegeix més el diari del que ens pensem? Val la pena que la premsa i tot el debat entre el Vaticà i els teòlegs sudamericans hagin despertat en nosaltres quelcom latent; però potser el més important és que recollim el material pre-teològic i teològic que ja hem expressat en moltes trobades, revisions de vida, recessos i assemblees i el reelaborem a partir de la nostra realitat catalana i de la necessitat d'alliberament i d'«amorifica-

ció» per part del Senyor, no us sembla? L'Església va caminant en la dialèctica; gràcies Ratzinger, gràcies teòlegs llatino-americans.

També s'han fet cursets per a catequistes (arxiprestats de Poble Nou, Provençals, zona Sud, Terrassa, Mataró...); reunions i trobades dels Consells pastorals parroquials (zona Nord-Est) i dels Consells de zona (Terrassa, Vallès Oriental, zona Sud); reunions i trobades de capellans (zona Sud, Terrassa, Maresme), i altres accions més puntuals, com és ara una campanya sobre l'atur (Badalona) i Romeries a Montserrat (Terrassa, Sant Andreu-Sagrera-Bon Pastor).

I el bisbat, com està?

No cal dir que hi ha riquesa al nostre bisbat: moltes trobades, reunions, recessos, projectes, serveis de formació, etc., i que esperem que durant aquest curs totes aquestes potencialitats es posin de nou en joc i facin avancar en tots els nostres cristians la fe, l'esperança, l'amor, llur incidència com a ferment en la ciutadania, l'opció i, sobretot, llur comportament pràctic a favor dels més pobres, la comunió entre els membres de la diòcesi i amb els de les esglésies locals de tot el món (en especial les catalanes i aquelles amb què ens podem sentir amb més sintonia, per la seva vitalitat o perquè hi tenim ponts antics o actuals: Amèrica Llatina, Àfrica, etc.).

Com a intent d'oferir un lloc de trobada, reflexió i celebració i de contrarestar la dispersió i la manca d'expressió pública d'un estil esperançador de fer Església enmig dels pobres, ha sorgit la iniciativa del Fòrum «Home i Evangeli», que, malgrat algunes reticències de caire clericalista, està tirant endavant amb força, amb un ampli suport de moviments, grups, consells parroquials i arxiprestals, revistes i persones que tenen responsabilitat d'autoritat en la nostra Església. És una iniciativa que ha desvetllat interès a d'altres bisbats catalans i del País Valencià i que s'assembla a la que l'Associació de teòlegs fa temps que està desenvolupant a Madrid.

La democràcia, però, és difícil a l'Església. En començar el curs, molta gent ha quedat sorpresa perquè els vicaris episcopals nous, després d'una consulta (no pas votació), han estat confirmats per un any més. És veritat que cal fer els nomenaments potser no en bloc i sense precipitació en els canvis, i que cal la continuïtat en la línia pastoral del Consell Episcopal (en aquest sentit és positiu que això hagi provocat una nova manera, potser més racional i més propera a la realitat, de funcionar aquest Consell, tot unint les zones 2, 3, 4, 6, 9 i 10, pel seu caire eminentment obrer, i les zones 5, 7, 8, 11, 12, 13 i 14, pel seu caire més

comarcal-rural, tot deixant sola la 1, pel seu caire centre-urbà), però això no treu que l'escepticisme augmenti entre el clergat consultat i bona part del laïcat.

L'altra sorpresa ha estat la dissolució del Consell presbiteral per a constituir-ne un de nou (a primers de gener!) d'acord amb el nou Codi de Dret Canònic, cosa que ha posat de manifest una vegada més la nostra dependència de la Conferència Episcopal Espanyola, i per tant, la necessitat d'autonomia de la catalana. També s'ha evidenciat la complicació de la nostra diòcesi, quan a d'altres bisbats s'han escollit solucions més simples (a Menorca sols s'han fet uns petits canvis per adaptar-se a les normes del nou Codi, sense treure els membres elegits anteriorment). Finalment, s'han palesat de nou alguns inconvenients: la desproporcionalitat entre el nombre de capellans i el nombre d'habitants a les zones (hi ha zones on coincideixen la riquesa de capellans i la riquesa de les butxaques de la majoria de la població, i en d'altres coincideixen les dues pobreses); la desproporcionalitat entre el nombre de capellans que treballen en algun àmbit pastoral com el de la joventut, i el nombre de votants; i finalment, la desproporció entre el nombre de votants i el de votats (no hi ha una representativitat exacta). Llavors als cristians, se'ns fa bastant difícil defensar en els nivells de barri, d'entitats i polític, la representativitat al màxim de proporcional, perquè sigui la més adequada possible a la realitat de la població, quan a l'Església ni nosaltres mateixos ho complim. Potser tampoc no cal que «ens juguem els quartos» en aquesta qüestió del Consell Presbiteral, ja que són més importants els avenços pastorals que s'estan fent en la línia de l'Assemblea Diocesana, però són contrasignes que entre tots hauríem d'evitar.

El Document del Consell Pastoral diocesà sobre «La presència dels laics en l'Església i en el món», que ara es distribueix amb un qüestionari perquè es discuteixi i s'hi facin suggeriments, ha estat tractat en diferents instàncies del bisbat (la reunió d'arxiprestos, el mateix Consell Episcopal, etc.).

A les reunions sectorials del Consell Episcopal s'ha parlat de l'atenció als capellans (zona Centre), de les necessitats prioritàries a l'hora de construir o adquirir locals per a equipaments pastorals en els barris populars i de tenir-les en compte a l'hora de distribuir el Fons Comú Diocesà (zones obreres).

Finalment cal esmentar la preparació del Nadal, en el temps d'Advent, per mitjà de recessos, pregàries comunitàries, xerrades, celebracions de la reconciliació..., a parròquies, moviments i comunitats. Aquest cúmul d'activitats, engranatge de tradició i renovació, donarà al nostre bisbat es-

perança i fecunditat. Així ho desitgem.

Ah! I no us perdeu dues perles en la vostra lectura: l'auca que ha publicat Càritas Diocesana i un document sobre l'espiritualitat dels capellans obrers.

Joaquim Cervera

GIRONA: I ARA, LA NEU

L'any va començar amb temperatures polars: onze i dotze sota zero a la capital. Canonades rebentades, manca de corrent elèctric, manca d'aigua, insolidaritat ciutadana. Després van venir la neu i el glaç. Els quatre rius gelats, les carreteres i els carrers convertits en pistes de patinatge, més canonades rebentades, gent que acapara aliments, més insolidaritat ciutadana. Durant aquestes festes de Nadal, Cap d'Any i Reis es van recollir, a les comarques gironines, unes quantes tones d'aliments destinats a Etiòpia. La solidaritat va funcionar. Moltes institucions eclesiàstiques hi van col·laborar. Però, tot seguit, la petita insolidaritat de cada dia, manifestada a partir d'una simple ona de fred. Jo penso que la solidaritat, com la vida cristiana, no està feta únicament de grans gestos, sinó —sobretot— dels petits gestos de cada dia. A vegades, els cronistes ens desanimem. La naturalesa humana és mesquina. I hom veu l'Església sota el prisma de la seva humanitat, de la seva mesquinesa, que en res no la diferencia de tantes institucions humanes. Després, hom pensa en el designi salvador de Déu i s'adona que Ell va enviar el seu Fill per salvar, des de dins, aquesta humanitat mesquina. I hom troba consol.

Algunes noticietes de començament d'any

La primera, el flamant ordinador que ens han dut els Reis. El personal de Secretaria camina com infant amb sabates noves. Sí, senyor! Aixeco acta que, des de començaments d'aquest any 1985, el Bisbat de Girona disposa d'un ordinador. Tothom el pot visitar. Lluent, amb el seu teclat, amb la seva pantalla, amb el seu estri im-

pressor, el trobareu instal·lat a les oficines de Cúria. A Solsona certament que ens guanyen en disseny i acabat de les instal·lacions curials. Però a Girona no ens moquem amb mitja màniga, i tenim ordinador. Ara tothom fa càbales per endevinar per a què servirà l'andròmina. Alguns —els desconfiats perpetus— ja han començat a fer córrer que, dintre de poc, tots estarem fitxats. Tocaran un piuet i sortirà, de carrera, tota la vida i miracles de qualsevol de nosaltres. El comentari més sarcàstic de tots ha estat el d'un curial, que ja ho ha vist tot en la vida eclesiàstica: «En praxi pastoral encara som a l'edat de pedra... i ara instal·len un ordinador!». Jo penso que no n'hi ha per a tant. *Ni tanto ni tan calvo*, com diuen els nostres conciutadans de més enllà de l'Ebre. Un ordinador és una màquina i, com tota màquina, té una funció relativa. Sempre serem imprescindibles les persones. I la pastoral mira les persones i no les màquines. El factor humà és essencial. Ens haurem de continuar equivocant, haurem de continuar funcionant a partir dels nostres encerts i mesquineses. Només que, d'ara endavant, l'ordinador ens dirà —en una llengua estrangera— que ens hem equivocat. Però això ja ho sabíem, no necessitem pas una màquina que ens ho recordi. En tot cas, necessitaríem un ordinador que sabés mentir. I, d'aquests, encara no n'han fabricat.

La segona notícia és que, per decret del Bisbe de Girona, hom ha apujat l'estipendi de les misses. A partir d'ara els capellans podrem percebre la quantitat de tres-centes pessetes com a almoina de les misses manuals; i, si es tracta de misses gregorianes, llavors l'almoina puja a quatre-centes pessetes. Hom especula a veure si també ens apujaran el sou en la proporció de les misses. Aquestes han augmentat en un cinquanta per cent. Si el sou pugés en la mateixa proporció, a partir d'ara cobraríem seixanta mil pessetes mensuals; cosa que no estaria gens malament, però que encara no ens posaria al nivell de la majoria de les professions i oficis. Però tot això no són res més que especulacions sense gaire fonament. El que és real és la gratificació de Nadal. Tots els capellans gironins vam percebre la quantitat de quaranta mil pessetes com a estrenes (*aguinaldo*) nadalenc, cosa que va costar —segons càlculs de fiar— a la Diòcesi la respectable quantitat d'uns dotze milions. Esperem a veure què decideix el Consell Presbiteral.

I la tercera notícia és que el rector d'una vila gironina d'uns dos mil habitants s'ha vist, de sobte, amenaçat per una contestació popular. El bon home, amic d'accions un xic pintoresques —amb tota la bona fe del món—, va voler donar una sorpresa als feligresos, i va fer instal·lar uns altaveus al campanar perquè tothom pogués seguir la celebració de la missa dominical. Amb el que no comp-

tava és amb la reacció popular. Una comissió de veïns —cal pensar que no eren només els dormilegues— va anar a trobar el batlle i a aixecar acta de protesta contra el rector. No sé si l'acusació fou de pertorbació de l'ordre públic o de violació de la Constitució en l'apartat de la llibertat de consciència. El bon rectoret no comptava amb el pluralisme i l'ona secularitzadora que ens està envaint. El bon home va haver de baixar el volum de decibelis a fi que només ho sentissin els de dins. Algú comentava, i no sense raó: Si algú vol oir missa, que s'aixequi i vagi al temple i, si ho vol fer des de casa, ja té la televisió. El raonament és «en bàrbara» (vull dir que és evident i carregat de seny i de raó). Ara ja no som als anys quaranta (mal que pesi a molts). Ara ja no escauen aquelles solucions pastorals de prepotència i menyspreu de la llibertat de la persona, com aquesta anècdota real que us explico ara mateix. En un poble celebraven la Santa Missió. El rector va advertir als missioners que hi havia un descregut recalcitrant que estava malalt i que de cap manera no havia permès que el capellà entrés a casa seva. Els missioners van trobar la solució. Van instal·lar, al costat de la seva finestra, un potent altaveu. No havien passat ni quaranta-vuit hores que el desgraciat ja demanava, per amor de Déu, confessar i combregar.

La pastoral dels sagraments i altres pastorals

Tothom sap a bastament que la pastoral concreta dels sagraments és un dels trencacolls dels nostres pastors. A pesar dels esforços —molt meritoris i, fins i tot, eficaços— la gent continua demanant sagraments per motius molt diversos i pintorescos, sovint bastant allunyats d'una actitud clara de fe. Bateigs, casaments, comunions... A Girona no som excepció. És simptomàtic el cas del militant comunista que compareix davant del rector per demanar-li que accepti el seu fill a la primera comunió «perquè no m'emprenyi més» (i perdoneu l'expressió un xic crua, però real com la mateixa vida).

Acaben de sortir dues circulars dels Vicaris Generals sobre el baptisme i la primera comunió, i sobre el sagrament de la Confirmació. Pel que fa a la primera comunió, els Vicaris Generals disposen taxativament: «Els rectors o els responsables immediats dels infants que han de fer la primera comunió, els admetran a la recepció de l'Eucaristia després de la *comprovació prèvia i documental* (el subratllat és meu) que han rebut el sagrament del Baptisme.» Cal entendre que es «colaven» alguns no batejats. I també remarquen altres aspectes, com per exemple «l'austeritat en les despeses i en la festa familiar». Tot i que, en molts d'aquests altres aspectes no ens n'acabem de sor-

tir, perquè la gent va a la seva. Tothom recorda a Girona les trifulgues que va tenir el Dr. Jubany quan va voler imposar un vestit de primera comunió diferent del tradicional. Hi va haver enganxades de campionat amb els pares. I qui va pagar els plats trencats van ser els soferts rectors. La picaresca va trobar sistemes d'obviar la normativa diocesana, des d'emprar vestits de núvia de «*quita y pon*», fins a cercar llocs semiclandestins de celebració, en els quals el responsable no mirava tan prim.

Una normativa semblant és la que contempla la segona de les circulars dels Vicaris Generals, aquesta sobre el Sagrament de la Confirmació. Un dels punts calents de la pastoral d'aquest sagrament és l'edat dels confirmands. Els Vicaris Generals estableixen que «a la Diòcesi de Girona, l'edat dels confirmands serà a partir dels catorze anys». Hi ha una determinada tendència a Girona, mantinguda sobretot per capellans de l'Opus Dei, d'admetre a la Confirmació candidats més joves, en contra de l'opinió de la majoria dels rectors, que encara voldrien retardar-la més. Per això els Vicaris Generals, després d'establir els 14 anys com a edat mínima, afegeixen tot seguit que «es procurarà de seguir la tendència a diferir-la més, a fi d'aconseguir els avantatges que una major maduresa i estabilitat humanes dels confirmands comporten per assumir els compromisos de vida cristiana». Veurem què passarà. De moment, no hi ha hagut reaccions, almenys d'una manera pública i notòria. Les circulars dels Vicaris Generals són dos documents bonics: ben fets i pastoralment suggeridors (us remeto a la lectura del Butlletí de l'Església de Girona, de desembre del 84). Llàstima que, a l'hora de la veritat, els documents servevixen per a ben poc, i tothom fa el que pot i tira pel dret, perquè el que ens falla no són les idees, sinó la matèria prima, i la nostra incapacitat de donar-hi una forma substancial adequada als temps que vivim i a les exigències evangèliques. (Aquest paràgraf m'ha quedat rodó. Ho veieu com la filosofia tomista ha servit per a alguna cosa?).

I un fet divers sobre la pastoral de sagraments i similars. Les parròquies de la ciutat d'Olot (cal recordar que Olot és una ciutat carlina i conservadora) han fet aixecar el vesper amb una disposició pastoral sobre les esqueles de difunts. Han establert, de comú acord, que és millor —d'ara endavant— que no consti a les esqueles si els finats han rebut o no han rebut els sagraments. Amb aquesta mesura volen evitar una discriminació de persones i també el fet que hom pugui demanar els sagraments més per qüestions de rutina social o de prestigi que no pas per raons de fe. Hom comenta que hi ha hagut empipaments per part d'alguns parroquians d'Olot. D'altres diuen que els que més

s'han empipat han estat els de les funeràries. I ara que dic funeràries, potser algun dia caldrà parlar d'aquesta institució. En alguns llocs, han estat les funeràries les qui han marcat les pautes pastorals dels enterraments; i això no ens ha fet cap bé.

Ja fa uns anys, al començament del pontificat gironí del Bisbe Jaume, totes les parròquies de la ciutat de Girona (vull dir els rectors i els vicaris) van esmerçar llargues sessions per mirar de reformar la pastoral dels enterraments. Es tractava, simplement, de suprimir la missa indiscriminada als funerals. Però la digna assemblea no es va entendre, després de llarguíssims debats sobre el tema. Van arribar a una solució de compromís que tothom sabia, per endavant, que no duria enlloc. Van voler fer servir d'àrbitre el Bisbe, perquè ell decidís què calia fer. I el Bisbe, molt hàbilment i molt assenyadament, els va tornar la pilota; els va dir que ell refrendaria el que les parròquies decidissin. La cosa va quedar com abans, amb la natural satisfacció d'alguns rectors, sobretot d'algun pròxim a l'Opus Dei.

Més sobre el Centre Ecumènic de Platja d'Aro

A la Crònica apareguda al n. 84 de QUADERNS DE PASTORAL (octubre '84) us parlava del Centre Ecumènic de La Platja d'Aro i de la seva crisi. A hores d'ara ja puc dir que bona part d'aquesta crisi s'ha solucionat. Almenys això és el que apareix en una memòria d'activitats que el Centre Ecumènic acaba de trametre a les autoritats diocesanes i a la premsa local. Aquest estiu passat, el Centre ha funcionat sota la direcció d'un equip responsable, presidit pel rector de la parròquia, i compost per un frare belga, un capellà francès, un franciscà i un claretià, ambdós de Barcelona, i alguns membres de la Comunitat de Jesús, una Associació pietosa que té la seu a Banyoles. Les activitats d'estiu han estat: misses en diferents idiomes, una celebració comunitària de la penitència en francès, unes sessions de pregària comunitària, culte evangèlic a càrrec d'un pastor austríac, i culte ortodox, presidit per Monsenyor Alfonso García Palma, de l'Església Ortodoxa Apostòlica Antioquesa d'Espanya. (Per cert, he preguntat a persones coneixedores de la matèria qui és aquest monsenyor i no n'he tret l'aigua clara. Sembla que es va separar d'una altra església ortodoxa i va fundar una espècie d'església autònoma, de caire monofisita. Més o menys, això és el que he entrellucat. Si algú té dades més precises, li prego que m'ho acabi d'aclarir). Ultra aquestes activitats de culte també han treballat amb infants, joves i adults. Al capítol de valoració de les activitats, els mateixos responsables diuen —a l'informe— que eren conscients que calia dedicar-hi aquest any, molt de temps sen-

se recollir-ne fruits immediats. I diuen textualment: «L'estat del Centre, tant en les instal·lacions com en els serveis pastoral, era molt deficient.» Aquesta «notable» deficiència l'han solventada, per un costat, amb obres de millora per valor de 685.000 p.; i, pel que fa a les deficiències pastorals, cal suposar que les activitats ressenyades són la resposta. Subratllo aquest punt perquè hom hi pot veure encara un pòsit de la crisi que va sofrir el Centre Ecumènic. Recordo que aquesta crisi es va solventar després de les converses a tres bandes entre el Bisbat, la Parròquia de Platja d'Aro, i Casa Missió de Banyoles, entitat que havia cuidat l'animació del Centre, des de la seva fundació —en temps del Bisbe Jubany— fins a l'esclat de la crisi —setembre de 1983.

A mi m'agradaria molt que Casa Missió de Banyoles pogués exposar les seves raons en tot l'afer. Descarto el Bisbat, ja que m'imagino que ha servit d'àrbitre de la palestra. Per suposat que no dono credibilitat absoluta a les informacions que ressenyo, puix vénen només d'una part. Motiu de més per demanar que Casa Missió hi digui la seva. Crec que, en nom de QUADERNS DE PASTORAL, puc oferir les pàgines de la nostra revista per a aquesta funció.

També poso un interrogant cautelós sobre les preteses activitats ecumèniques del Centre; i més quan els mateixos responsables actuals diuen, d'una manera molt enigmàtica, a l'informe: «Un altre aspecte són les activitats ecumèniques. Aquest any s'han limitat a cedir el local als grups que s'hi han presentat, sense cap iniciativa per la nostra part. Constatem que hi ha possibilitats, i segurament val la pena, de dinamitzar tot aquest aspecte, tant pel que fa als contactes amb persones com a les activitats que es poden realitzar. Per avançar en aquest sentit cal, primerament, que les instàncies pertinents facin sentir el seu suport a aquesta línia de treball.» Per a qui va aquesta indirecta? Per al Bisbat? Per al Secretariat Diocesà d'Ecumenisme? Cal recordar que, al front del Secretariat d'Ecumenisme, hi ha el capellà diocesà Mn. Josep Puig, de Casa Missió de Banyoles, part interessada en la crisi. Jo comprenc que hi ha feines ingrates i poc brillants. Però —repeteixo— m'agradaria molt que hom donés una versió diferent dels fets. I també la presentació d'un programa concret d'ecumenisme. Això beneficiaria tothom.

Un altre problema de Platja d'Aro

Com a mínim, val a dir que el rector de Platja d'Aro, Mn. Pere Vila, a més de ser un bon amic, és un home que es presta a informar, cosa que no puc dir d'altres instàncies i persones de la diòcesi. M'ha fet arribar una memòria de la capella particular de S'Agaró, durant l'estiu 1984. Aquesta cape-

lla forma part d'una urbanització particular, al terme parroquial de la parròquia de Platja d'Aro. Aquesta urbanització, amb el seu restaurant La Gavina, és coneguda a bastament de tots els lectors. Així m'estalvio de donar més detalls d'ubicació. A la capella s'hi va celebrar culte durant molts anys i, fins i tot, alguns casaments d'aquells que surten als diaris. A la mort del propietari, el Sr. Ensesa, les coses es van complicar. Hi va haver problemes amb el Bisbat i amb la Parròquia. Hom va estar a punt de tancar la capella al culte públic. Finalment, es veu que es va arribar a una solució provisional de compromís. La Parròquia de Platja d'Aro es va encarregar d'assegurar el culte. L'informe de l'estiu passat ve signat pel P. Jaume Rigall, franciscà del convent de La Bisbal, el qual, juntament amb el rector, elP. Antoni Andrés, claretià, i el Sr. Josep Serra Tarré, sagristà, formaven l'equip responsable de la capella de S'Agaró. El P. Jaume Rigall —en carta a Mn. Pere Vila, inclosa a l'informe— diu, entre altres coses: «El primer diumenge que hi vaig anar, la capella em va fer la impressió d'una casa abandonada: trossos d'esparreguera i flors seques per la sagristia; i la pols que ho envaïa tot.» I més endavant, parlant de la participació al culte, diu: «Cal remarcar que la gent "assisteix a missa" ja que la participació dels fidels a les respostes i invitacions del sacerdot a la pregària són quasi nuhles. La impressió que jo tenia, en celebrar l'Eucaristia, era que la celebrava davant d'un camp de cols. Són les eucaristies més fredes, amb participació de fidels, que jo he celebrat.»

El mateix P. Rigall insinua que tot això potser és degut al fet que a missa només hi va la gent que viu als xalets de la urbanització privada, donat que hi ha una tanca-control al començament de la urbanització. Jo penso que aquest deu ser un dels punts conflictius de tot l'afer.

Veurem què hi diu el Bisbat.

Trobades a Banyoles

La Casa Diocesana d'Espiritualitat, que està situada a Banyoles, s'ha convertit en un centre important de trobades de tota mena. Darrerament n'hi ha hagut dues; totes dues pel mes de febrer de 1985.

La primera fou la Jornada Diocesana d'Estudi per a capellans, laics i religiosos. Uns dos-cents participants. «Predicava» mossèn Joan Bestard sobre els reptes que els canvis en la societat fan a l'Església. Treball intens —un xic confús i poc pràctic, a la meva manera de veure. Jo penso que certament necessitem informació i reflexió sobre aquesta informació. Però cal que no ens aturem en aquest punt, que és el que sol passar. Cal que, de la informació i de la reflexió, en traguem propostes d'acció. I que les assagem, aques-

tes propostes d'acció. O sinó, el personal té la impressió que l'entretenen. I això no és bo per a la salut eclesial.

La segona trobada fou la dels consiliaris escoltes del Principat i les Illes. Un bon estol de consiliaris de pràcticament totes les comarques catalanes, i també de Mallorca i Menorca, va fer cap a Banyoles. L'Escoltisme passa un bon moment. Hom recupera consiliaris que, per diverses causes, havien fet figa. Hi ha demanda de consiliaris a l'escoltisme. Els nois i noies accepten que, des de dins, hom els plantegi qüestions sobre la fe i l'Església. I això és esperançador. No cal recordar que l'escoltisme deu ser, actualment, el Moviment eclesial —i gairebé segur juvenil— més important del Principat. El Bisbe Jaume féu acte de presència a la Trobada. El Bisbe Miquel es va excusar. Al moment del comiat, els consiliaris escoltes es van creuar amb una nodrida representació de cristians evangèlics, que iniciaven la seva trobada a la Casa Diocesana d'Espiritualitat de Banyoles. Ambdós col·lectius es van saludar cordialment.

I un recull final

Ja tenim col·legi de Consultors. Per decret de 21 de novembre passat, queda constituït aquest organisme nou, d'acord amb el cànon 502 del CIC. Com s'escau, tots són membres de l'actual Consell Presbiteral; i són set: els dos Vicaris Generals, el Rector del Seminari, un canonge, un ex Vicari General, i dos rectors. No m'ha semblat descobrir massa entusiasme al presbiteri diocesà per aquests nomenaments. Tots plegats hem vist passar molta aigua sota el pont de la vida diocesana. I sabem que les coses no canviaran pas, d'avui per a demà, per un consell més o un consell menys. Posaria la mà al foc que molts capellans ni se n'han assabentat.

També ha quedat constituït, de manera definitiva, el Secretariat Diocesà de Pastoral Litúrgica. I dic de manera definitiva perquè ho diu el nomenament dels components. Al mateix decret, si és que teniu curiositat per entrellucar què vol dir això, s'hi exposen les raons. Hom fa història. I diu que, l'any 1964, el llavors bisbe de Girona, Narcís Jubany, constituí una Comissió de Pastoral Litúrgica, que va funcionar a tota màquina i va collir abundosos fruits. Va venir, després, un temps que el mateix decret qualifica així: «Després d'aquesta primera etapa, en seguí una altra d'un cert esmorteïment, durant la qual minvà fortament l'acció renovadora fins a extingir-se gairebé del tot.» (En aquest paràgraf entre cometes hom hi pot veure —amb el lògic temor a equivocar-se la mà personal del Bisbe). L'1 de març de 1982 es constituí, amb caràcter experimental, el Secretariat de Pastoral Litúrgica. I ara es constitueix amb caràcter definitiu. Que-

da explicat l'incís. Augurem al nou-nat «Secretariat definitiu» una tasca curulla d'encert, tot i que no resulta gens fàcil ni afalagador el futur immediat de la Litúrgia (corren vents de posar el peu al coll de les velleïtats litúrgiques postconciliars). Però aquest parèntesi ja és una altra història.

En poc temps se'ns han mort quatre capellans i un altre se n'ha anat al Perú. Dels que s'han mort, un tenia quarant-tres anys. No cal dir, una vegada més, que dintre pocs anys les coses se'ns posaran difícils. Als Consells hi ha sobre la taula el tema dels ministeris laïcals. Però no crec que passin del plantejament del diaconat permanent que, per cert, encara no s'ha instaurat a Girona.

I, finalment, una notícia político-religiosa. Durant la primera quinzena de gener es va celebrar el Congrés de Convergència Democràtica de Catalunya. I un capellà gironí s'ha vist implicat, com a un dels protagonistes, en un obscur afer. Mn. Josep Plaja i Mateu, capellà palamosí (de Palamós - Costa Brava) era militant de CDC i Conseller Nacional. Per uns fets, al moment de la campanya per a les eleccions municipals del seu poble, es va veure expulsat del partit d'una manera que ell considera il·legal. Al moment de celebrar-se el Congrés, Mn. Plaja va acudir-hi, com si res no hagués passat. Allà hom li va impedir l'entrada. I ell, que és home que no s'espanta fàcilment, va començar una sèrie d'accions legals que —n'estic segur— duran pel carrer de l'amargura els convergents. Mn. Plaja és home d'idees fixes, en aquest punt; i és de mal doblegar. En altres afers, s'ha distingit per la seva tossuderia, la seva constància a defensar les seves postures, cosa a la qual té tot el dret. CDC no sabien el que feien, quan van expulsar Mn. Plaja sense haver previst tots els aspectes legals, i sense haver tapat totes les possibles sortides. Ara tindran a l'esquena un «incòrdio» que no els deixarà en pau. Mn. Plaja és rector d'un poblet de 200 habitants, proper a Palamós, que s'anomena Vall-llobrega. I em penso que continua com a Notari en la secció d'Exhorts del Tribunal Eclesiàstic de Barcelona.

Quim Pla

DES DE LA TERRA FERMA

Gairebé és fi d'any, i ens trobem plenament abocats a les festes nadalenques; sembla, doncs, que tot faci més ilÌusionada la nostra esperança. Però encara ho serà més (si hi cap), si actuem amb una mirada crítica que ens faci esbrinar la veritat d'allò que hem viscut al llarg del 1984 (que aviat serà història) i que s'emportarà el 1985 per fer-ne vida.

El 1984

Els de l'Església a la Terra Ferma deixem com a llegat a la història i oferim al nou any les realitzacions següents: cinc capellans ordenats durant el segon semestre; tres diaques permanents ordenats el novembre i el desembre; celebracions de l'Any Sant de la Redempció, fins i tot amb un pelegrinatge a Roma; nou reglament del Consell presbiteral; nou Consell presbiteral amb 24 membres (5 de nats, 2 de designats pel bisbe i la resta per elecció); Col·legi de Consultors; nomenament d'arxiprestos (14); nomenament de tres Delegats de Zona; Secretariat Diocesà de Pastoral Familiar; orientacions pastorals per a la preparació del matrimoni; nova casa sacerdotal a Lleida; edifici gran, bonic i auster per al Seminari (fins fa pocs dies era la Casa Sacerdotal); celebració del Corpus a la Seu Vella de Lleida; assemblees, trobades i jornades de tota mena de moviments, comunitats, etc.; Escola de Teologia, que va fent camí i amb projecció a la Zona aragonesa; Escola de l'Esplai i Colònies; no hem fet cap temple nou, però inaugurarem una piscina al Col·legi Episcopal...

El 1985

Per al 1985, a termini curt, mitjà i llarg, cal tenir en compte: la celebració a primers de gener (2, 3 i 4) de les VIII Jornades de Pastoral Juvenil, amb el propòsit de redacció del Directori Diocesà de Pastoral Juvenil; Assemblea de Càritas, el 27 de gener; celebració dels 25 anys del Seminari d'estiu, avui Residència Sacerdotal i Casal de Colònies, Vilaller, a l'aixopluc de l'ermita de Riupedrós.

I el que serem capaços de fer, amb l'ajut de Déu i la col·laboració de tots. Cal esmunyir-se bé el magí per respondre amb inventiva a l'alè de l'Esperit. És compromís seriós tot el referent als adults i a la seva participació més plena en la pastoral, com a laics.

Potser, segur, em deixo coses, però espero que me'n perdona-

reu; i, si més no, admeteu que la memòria humana és feble. Però no vull tancar la «crònica» sense recordar (que prou ho mereixen) tres mossens que emprengueren el camí cap a la Casa del Pare, que els cridà amb veu tan forta i clara que són per sempre amb ell: Mn. Todó, Mn. Solé i Mn. Domènech.

Aquesta «crònica» ha estat quelcom diferent, però estem en un temps que ens invita al canvi amb esperança, l'Advent. Ah! i bons Reis a tothom, és a dir, no regals per a mi, car Reis és un dia per a aprendre a fer regals a qui ho necessita, per a saber estar sempre al costat dels qui menys tenen i són. Com ho feren els Mags amb Jesús.

Fins ... al 1985, si a Déu plau i encara m'hi voleu.

Jaume Montaña

CRÒNICA DE MALLORCA

Ja floreixen els ametllers, enguany una mica més tard puix el mes passat mitja Mallorca amb la serra quedà florida de neu. És un presagi gojós de primavera, que es va repetint cada any en l'illa d'or. Benvingut sia!

Situació de la diòcesi

Dia 15 de desembre proppassat es reuní el Consell diocesà de Pastoral i el bisbe Teodor pronuncià una ponència sobre la «situació de la diòcesi», que tractava dels següents temes: realitats que afecten el conjunt de la diòcesi (consciència d'Església diocesana i corresponsabilitat, formació permanent, obertura al món); repàs als quatre objectius pastorals del present trienni (acció social, pastoral de joves, revisió del directori de sagraments, pastoral de l'ensenyament); anàlisi de les estructures diocesanes (consell episcopal, consell presbiteral, consell de Pastoral, delegacions); anàlisi de les estructures de base (parròquies, arxiprestats o sectors, comunitats religioses, moviments seglars, vocacions); urgències que es detecten a la nostra Església d'avui (urgències de reflexió i estudi, d'explicitació de la fe, redescobriment del propi carisma, obertura al món).

Fou una ponència, ara publicada i passada a revisió dels qui s'hi vulguin interessar, prou completa i lúcida en molts d'aspectes. Ara es demana que s'aportin respostes sobre les llacunes, ombres i llums no explicitades a la ponència o que es manifestin els desacords. Dia 2 de març se sabran les respostes en la propera reunió del Consell de Pastoral.

Assemblea de religioses a Petra

En celebrar-se enguany el segon centenari de la mort de Fra Juníper Serra, com ja deia a la passada crònica, Petra, la vila nadiua del gran missioner franciscà, és punt de referència i de concentració de molts de grups eclesials. Així el 15 d'octubre se celebrà en aquella antiga vila la desena assemblea de les religioses de vida apostòlica, organitzada per la CONFER. Bon nombre de religioses ompliren primer l'església conventual de Petra, on es congrià la vocació del nin Miquel Josep Serra i Ferrer. El P. Sebastià Vicedo, guardià del convent de Sant Bernardí, pronuncià primer una conferència sobre Fra Juníper i presentà una bona mostra de diapositives sobre el P. Serra i les seves missions californianes. Hi hagué també una conferència del P. Jordi Llompart T.O.R., sobre el dinamisme missioner de les comunitats religioses i la pastoral diocesana. El dinar de germanor fou al puig de Bonany, la muntanya de la Mare de Déu on Fra Juníper s'acomiadà dels petrers per Pasqua abans d'embarcar-se cap a les Índies occidentals. Es visitaren la casa nadiua i el museu juniperians i clogué aquesta assemblea l'Eucaristia que, a l'església parroquial de Sant Pere, presidí el bisbe de Mallorca.

El dissabte i diumenge 17-18 de novembre el Ministre general dels Frares Menors també reté visita a Petra. Per primera vegada en la història un ministre general O.F.M. visitava la nostra illa. Fou una visita entranyable, en què el P. John Vaughn, califòrnia de naixement i irlandès d'origen, es trobà amb totes les comunitats franciscanes de l'illa i endemés venerà la memòria del gran fundador i evangelitzador del seu Estat nadiu. Amb aquest motiu es presentaren en 5 volums les cartes del P. Serra, valuosíssim testimoni del seu tarannà missioner i de la seva labor apostòlica. Els volums porten una breu biografia del P. Serra, obra del P. Jacinto Fernández-Largo, O.F.M., autor de la «positio» històrica per a la beatificació del nostre missioner, que sembla pròxima.

Visita pastoral

Enguany la visita pastoral es fa per arxiprestats i no per parròquies. Dura pocs dies. Fou anunciada el 10 d'octubre de l'any passat. Es reuneixen els diversos grups homogenis (joves, educa-

dors, agents de pastoral, acció social, etc.) a diferents indrets de l'arxiprestat. Un objectiu prioritari és el contacte del bisbe amb la joventut. La visita pastoral començà pel gener i acabarà pel juliol. S'hi celebra també el sagrament de la Confirmació. S'envia primerament un llarg qüestionari a totes les parròquies: amb ell i amb la visita del bisbe es pretén tenir una «radiografia» de la parròquia, de l'arxiprestat i, al final, de tota la diòcesi.

La Xina s'acosta a Mallorca

Abans d'anar a Madrid, el president de la República popular de Xina, Li Xiannian, volgué aturarse a Mallorca. Per primera vegada en la seva vida, diuen, el diumenge dia 11 de novembre visità un temple catòlic, la nostra Seu, i admirà la seva esplèndida arquitectura, que li fou explicada detalladament. Sembla que quedà sorprès de la seva magnificència artística. El bisbe el va rebre amablement i també el capítol de cacanonges. Visità també la Cartoixa de Valldemossa. Sembla que les seves intencions eren marcadament turístiques amb el fi de promoure a casa seva el turisme com l'hem promogut els mallorquins. En efecte, darrerament també una delegació xinesa ha visitat Mallorca amb aquesta intenció tècnica ben concreta.

La Província eclesiàstica balear

Continuen les tasques i els contactes entre les tres diòcesis per aconseguir la Província eclesiàstica. Els tres bisbes s'havien reunit pel març del 1984 a Eivissa, els dies 7 i 8 de juny a Menorca, i com a resultat de tot això el consell presbiteral de Mallorca, reunit a Santa Llucia dia 8 de novembre proppassat, rebé una àmplia informació sobre aquest punt des de la perspectiva històrica, la geogràfico-cultural, la política sobretot a partir de la recent recobrada Autonomia. També hi és examinada la perspectiva pastoral amb els avantatges que duria una coordinació eficaç de serveis al poble cristià de les Balears.

El nostre consell presbiteral es reuní en sessió extraordinària a Ca'n Tàpara dia 15 de novembre amb els bisbes de les tres Illes i la petició de la Província eclesiàstica fou unànime.

Ara veurem com van les coses per les altures romanes perquè tanmateix d'allà ha de venir la darrera paraula. Certament la Província valentina, a la qual pertanyem, no ens satisfà: històricament ja fou malformada, ara també ho és i no funciona. Si assolim el que per unanimitat s'ha demanat des de tots els arxiprestats, s'haurà de veure si es camina cap a una operativitat autèntica i es van esmorteint els antics recels de les illes menors contra la major, fruit sobretot del fet provincià. No tot es resol amb la

creació de la Província, però pot ésser, si la sabem emprar, una eina vàlida de treball i de comunió entre Esglésies vertaderament germanes.

El CETEM

Dia 13 de desembre el bisbe donà per aprovats els nous Estatuts del Centre d'estudis teològics de Mallorca (CETEM), erigit el dia 11 de juny del 1970 i afiliat a la Facultat de Teologia de Barcelona dia 28 d'octubre del 1971.

El curs passat treballàrem en la redacció d'uns nous Estatuts, tasca una mica penosa i polèmica en alguns punts que s'alçuraren per la passada primavera. L'estiu amansí la tempesta i a començament de curs tothom veia la necessitat de deixar enllestits els nous Estatuts i de procedir a les eleccions de la direcció del Centre. El mateix dia 13 es convocà claustre extraordinari per votar una terna de tres professors que havia de ser presentada al bisbe perquè n'elegís el Director. Ara no sé com hauria de continuar la crònica, no per cap emoció sinó simplement perquè la cosa m'agafà de sorpresa i la sorpresa encara em dura. Resultà que vaig quedar inclòs en la terna i, com un roc, el càrrec em va caure damunt per gràcia i voluntat del bisbe. Jur que no vaig fer campanya electoral, que no hi hagué simonia, que... totes les disculpes que hi vulgueu afegir seran poques. Però, aquí em teniu, a la vostra disposició, si per qualque cosa m'heu de mester... El dijous vinent, dia 20, també tinguérem claustre extraordinari per elegir el consell permanent, format per tres professors i el Rector del Seminari. Les eleccions aquestes sí que foren ben preparades, ja que els professors i delegats dels alumnes em demanaren la meva opinió (cosa que agraesc) i a la primera votació, per majoria absoluta, sortiren elegits Mn. Bartomeu Bennàssar, Mn. Pau Oliver i el P. Josep Amengual. El bisbe al Claustre demostrà el bon enteniment que s'havia manifestat en la votació, animà tothom a continuar i potenciar la tasca del CETEM, prometé la seva ajuda moral i econòmica a una institució vital i que havia de ser ben viva a la nostra diòcesi.

Per refermar més la sintonia entre el bisbe i el seu consell episcopal i el CETEM, dia 22 de gener, els del Consell permanent tinguérem una llarga conversa amb ells per promoure especialment la formació permanent del clergat a la diòcesi i per acostar el CETEM a les realitats diocesanes. Dia 30 de gener tinguérem claustre ordinari i es va proposar la idea d'enviar una circular a les parròquies, convents de religiosos i responsables de les comunitats femenines per oferir els serveis que el CETEM pot prestar a tota la diòcesi. La circular duu la data del 2 de febrer.

Ara els Estatuts han de ser revisats i ratificats per la Facultat de Barcelona i per la Sda. Congregació de l'Ensenyament catòlic.

Normalització lingüística

A la fi, el nostre Govern autònom s'ha decidit a fer una campanya de normalització lingüística, amb prou propaganda al carrer i a la nostra migrada emissió de TV autonòmica. Si bé és veritat que un encara no sap prou bé què entén el nostre Govern de dretes per normalització lingüística. El projecte de Llei dorm dins els calaixos i ja veurem quan i com el treuen. Diuen que el projecte està bé. Que Déu i els seus sants, amb l'Àngel custodi del Regne de Mallorques, ens el guardi de qualsevol perill. Amén.

Una societat privada, «Voltor», duu endavant el projecte de recepció de les emissions de la TV3 catalana. Sembla que tot ja és a punt. Qualcú argumenta no sé quins separatismes, un volgut separatisme de Catalunya s'entén. Però les esperances són bones i el Govern nostre de cada dia no sap per on prendre. Pareix cada vegada més proper el dia que Alfàbia també enviï a les nostres llars les emissions catalanes. Aleshores crec que seria l'hora d'arribar a un bon enteniment entre catalans i illencs per fer una TV cada cop més «nostra», de tots els qui parlam la mateixa llengua, per un intercanvi profitós dels nostres països.

Però no cregueu que tot són roses. Un tal anònim Roig ha escrit un llibrot sobre història i llengua balear que retreu el visceral anticatalanisme de sempre. La polèmica encara surt als diaris. La batalla no és guanyada, però esperam, vaja si ho esperam, que la victòria arribarà.

Pere Llabrés

Sa Bona Nova de Marc

Hem rebut una carta datada a Pina, el 28 de febrer de 1985, i tramesa, com es llegeix al sobre, per «Grup de Preveres de la Part Forana i altres preveres». La carta, motivada pel comentari del nostre cronista Pere Llabrés sobre la publicació d'una versió de l'evangeli de Marc en mallorquí dialectal, va seguida de trentacinc signatures. És el text que inserim a continuació. — *Red.*

Havent llegit la crònica de Mallorca de Mn. Pere Llabrés, en el n. 85 del mes de novembre passat, volem sortir al pas dels que consideram judicis parcials que emet el cronista i bon amic Mn. Pere.

La tasca que ha duit a terme l'equip traductor de «La Bona Nova segons Sant Marc» ha suposat moltes hores de treball, confrontació amb els textos orginals i comentaristes més moderns, entre amants del llenguatge nostrat i bell i biblistes d'indiscutible competència. Si el P. Guiu Camps es va engrescar en una feina com aquesta i va voler que figuràs el seu nom, endemés de prologar-la, fou precisament perquè va intuir que acostava l'originalitat de l'e-

vangeli a les formes peculiars de la llengua catalana dins la pagesia mallorquina, que n'ha sabut servar millor la saba que moltes ciutats del Principat i de Mallorca mateix.

Els qui han redactat directament la traducció i aquells qui d'una o altra forma hi hem col·laborat som conscients de les limitacions i els mancaments, ja que es tracta d'un intent bastant nou, i suposa la manifestació escrita d'una sintaxi i d'una ortografia que, tot i respectant al màxim les normes oficials del català, assumeixi les formes col·loquials o dialectals, sense caure per res en «gonellismes», barbarismes o arcaïsmes estèrils. Naturalment, això és difícil, i s'hauran de subsanar llacunes, errors o incrongruències en la segona edició que es pugui fer.

Enguany s'està treballant en la traducció de l'evangeli de St. Lluc, i són ja devers el capítol 7è. Entre molts preveres, catequistes, infants, persones majors i famílies cristianes de la nostra ruralia, s'ha pogut notar una acollida ben favorable i una sintonia perfecta.

Com es diu a la introducció o «Cancell», no es tracta d'un text que vulgui suplantar els textos litúrgics oficials, que hem estat els primers a defensar i sovint hem hagut de mantenir una difícil lluita per a usar-los en les celebracions, quan encara hi havia una majoria reticent i que simplement celebrava en castellà.

Sap bé Mn. Llabrés que nosaltres valoram i agraïm de veres aquell esforç «històric» que ell va fer, juntament amb altres, per tenir d'hora les traduccions adaptades dels Leccionaris, Missals, Rituals, etc., a fi que es poguessin emprar a la Litúrgia, a les nostres Illes. Per això mateix, esperam per part seva una valoració, encara que sigui crítica, de l'esforç (que és gran), que ara s'està posant en aquesta traducció o versió popular dels evangelis.

Vos adjuntam un ejemplar del «St. Marc» perquè el pugueu conèixer de primera mà i pugueu valorar la tasca que es duu endavant, tasca que no serà —ho creiem sincerament— en detriment de la normalització lingüística, sinó ben al contrari, hi aportarà una riquesa que hem rebut com a herència dins el nostre poble.

Agraint l'atenció que hagi pogut merèixer aquesta carta, us saludam atentament.

CRÒNICA D'URGELL

Interès internacional pel Beatus

El Beatus és un còdex del s. X dipositat al Museu diocesà de la Seu d'Urgell. El seu contingut és un comentari de l'Apocalipsi, que per a explicar les escenes bíbliques no solament empra el llenguatge sinó també els gràfics i els colors. Això fa que les pàgines del còdex siguin autèntiques joies per la seva expressivitat i bellesa.

Recentment des de dos països ben llunyans han vingut persones a visitar el museu i a recollir informació escrita i gràfica de l'obra romànica. Primerament, un escriptor i un fotògraf del Japó, els quals ens han explicat que la senzillesa i l'austeritat de les línies del romànic són molt properes a la seva sensibilitat i sintonitzen molt bé amb la seva cultura. Concretament sobre el Beatus manifesten: «Algunes il·lustracions tenen fins i tot alguna similitud amb les nostres llegendes orientals. En el còdex hi ha la serp de set caps; al Japó tenim una llegenda de la serp de vuit caps. Sentim la inquietud de la recerca del sentit de la vida». Darrerament, un periodista i un fotògraf de Nord-Amèrica, els quals volen fer un reportatge sobre l'obra en una revista de Nova York. Han visitat també la catedral i la resta del museu.

Manyanet i Janer

Les pàgines de la història marquen la identitat d'un poble. Això encara és més veritat a l'Església, la qual sempre ha poat la seva força de les fonts bíbliques i del testimoniatge de les persones exemplars. A Roma, el 25 de novembre va ser una autèntica festa urgellenca amb cants i missatges en català. Més d'un centenar de diocesans, presidits pel Bisbe Joan, van ser presents a la beatificació del P. Josep Manyanet. Fundador de dues famílies religioses —els Fills i les Filles de la Sagrada Família—, escampà les llavors de la senzillesa evangèlica des de la seva ciutat nadiua, Tremp, fins a les missions. A l'escola i a la família trobà la millor defensa contra el liberalisme de la seva època. L'altra festa, a la Seu d'Urgell, el dia 30 de desembre: commemoració de la mort de la M. Anna Maria Janer, fundadora de les Religioses de la Sagrada Família d'Urgell. Dona de tremp, que, amb l'estímul del Bisbe Caixal, obrí un solc ampli i una centúria d'història, on les seves filles havien de colgar llavors d'ensenyament i ajuda als malalts. Arreu del bisbat d'Urgell, en l'ambient camperol, havien de llescar el pa de la cultura i esdevenir bàlsam suavitzant en el dolor. Quan hi ha

qui, d'una forma tossuda i estranya, qüestiona l'ensenyament de l'Església, els cristians pirinencs parlem amb goig de la nostra història i de tots els qui generosament ens han ensenyat les beceroles i la fe cristiana.

Ens ha visitat el Cardenal Tarancon

Recentment ens ha visitat el Cardenal Tarancon. Durant unes hores deixà el seu recés de Vilareial i vingué a Balaguer a parlar als preveres de la Plana d'Urgell i de la Noguera. Presentà el ministeri sacerdotal a la llum de la doctrina del Vaticà II i en el marc de la corresponsabilitat eclesial. Des de la seva situació de jubilat (que «em dóna més llibertat», digué), manifestà que en el tema de les secularitzacions del clergat potser calia una revisió i ara és necessària «una porta mig entornada, ni massa oberta ni massa tancada». Li van preguntar sobre l'actual corrent d'una possible interpretació involucionista del Concili i afirmà: «No és tan real com alguns creuen, però ho és més del que alguns pensen». Tocant a les relacions Església-Estat, les qualificà de «sempre difícils», perquè «uns i altres volen servir-se de l'Església. *Hi ha una voluntat de no trencar amb l'Església*». No és ni el divorci, ni l'avortament, ni la LODE el que en aquest moment preocupa més al Cardenal, sinó que hi ha una nova situació que el neguiteja: «*Veig una estratègia secularista que amenaça la concepció cristiana de la vida i aquesta estratègia és ben pensada.* Darrera d'això hi ha una altra direcció de la vida. Ho veig greu; voldria ser optimista però no ho aconsegueixo». Crec que les seves declaracions conjuguen perfectament la claredat amb la duresa del realisme. Veu els problemes però somriu i explica anècdotes i acudits. Mira la vida i espera. Malgrat la seva confessió de pessimisme, en cada gest traspua esperança. Com a bon creient es mou entre el compromís i l'esperança. I això ho contagia al seu voltant.

Antoni Mirabet

DES DE VIC

Si no fa gaire que és NINOU (quan s'escriu aquesta nota) des de la Falda del Montseny, us diem Bon Any 85! I que us provi!

Els de Vic, colgats per la boira, no hem pogut guipar gaire el Matagalls nevat. I ens sap greu. De tant en tant dóna bo veure'l i un hom es recorda de l'Hermon a la capçalera de la Galilea... Que n'és de bonic el Montseny des de la Plana... Oi que us fem denteta?

Però van arribar els Reis... Quines nevades i quins freds ens van «passar» els Mags! Durant un parell de setmanes la fredor ens ha acostat a Europa. Tot és començar...

M'han dit que «croniqués» una mica. No sé pas gaire com es fa. Valga'm la bona intenció! Com que estic gairebé als afores del Bisbat, no m'assebento de gran cosa. De tota manera sempre hi ha algun fet que sobresurt i que no passa per alt. No sempre un hom està *in albis*.

Canvi de bisbe

Encara que no és cap cosa nova, bo és recordar-ho. El bisbe Ramon, quan va arribar als tres rals, va cercar un successor per a la Seu de Vic. El bisbe Ramon va regir Ausona durant un grapat d'anys: trenta-cinc en total. No enraonava gaire però escrivia molt i amb traça. Cada frase mereix un comentari. Tots els qui hi entenen ho diuen. I més encara: fou el primer bisbe que durant la persecució de Catalunya va escriure en la llengua del País. I això és un mèrit! Va trencar el glaç. El comiat del «vell» i l'arribada del «nou» foren una festassa. Però això ja és història.

Al nou bisbe, no li costa gens de somriure i ha començat la feina amb força bon humor. Li farà servei. I millor si encara l'augmenta. *De bono nunquam satis.* De tant en tant treu el nas pels pobles amb motiu d'alguna festa sonada, presideix les eucaristies i pren part a les trobades ocasionals de preveres. No sol tenir pressa i es deixa dir les coses sense esverar-se massa. De moment ningú no en fa gaires comentaris: és molt d'hora. Els estris nous, tots funcionen bé.

De tota manera hi ha un desig escampat arreu: ens agradaria que el bisbe, tot i ésser un «epískopos» (el que mira des de dalt), fos l'amic, el millor, del capellà. I diguem-ho sense embuts: voldríem un bisbe que de tant en tant se'ns presentés a casa a prendre cafè, a dinar o a berenar; en una paraula, com un de la colla i que s'interessés pel que ens fa mal, per les trifulgues que pas-

sem i per l'última enrabiada que hem tingut. Una xerrada de tu a tu, extraoficial, parlant de tot i de res en concret, ens faria més bé que tots els documents episcopals, per més encertats que siguin, i que publica amb escreix el B.O.B. Un dia a la setmana destinat a recórrer el Bisbat, de poble en poble, per adonar-se que fer de capellà no és tant planer com sembla; que no tot són flors i violes.

Nova fesomia

Una colla d'amics ha canviat de parròquia. S'ha fet una mica la reconversió del Bisbat. Diuen que això es repetirà sovint. Alguns ja han rebut la primera i la segona amonestació. Se suposa que també en aquesta matèria hi podrà haver impediments de diferents menes.

A nivell de bisbat, el primer pas fou posar en òrbita un Vicari general nou, en Fèlix (el Guàrdia), i un parell de Vicaris Episcopals alliberats: en Cinto (l'Anglada), pel Vic Nord, i en Salvador (en Bardulet), pel Vic Sud. I també un Canceller, en Vicenç (l'Esmerats). Tots són ben coneguts: gent de casa des del primer curs de llatí. Esperem que el carro del Bisbat no s'encalli *in saecula saeculorum.*

I també nous arxiprestats. Se suposa que els vells no servien. S'han reduït a deu i fins els noms, força falaguers, fan olor de País. Heus aquí les noves feixes de treball: el Ripollès, el Ter-Collsacabra, el Lluçanès, Vic, les Guilleries-Congost, el Moianès, Manresa, el Bages Nord, el Bages Sud i l'Anoia-la Segarra. I els arxiprestos, votats com Déu mana i els cànons disposen. Al B.O.B. núm. 6 d'enguany hi ha el catàleg dels drets i les obligacions dels qui des d'ara ens «arxiprestaran». I cregeu que Déu n'hi do!

Apa, nois! Som-hi que no ha estat res. Cal que s'hi noti i que no quedin les coses en un canvi de nom. Llavors després de tant votar i revotar podríem remugar: «*in vanum laboraverunt qui aedificant eam...*».

Trobada a la Gleva

El 27 de desembre una trentena de capellans de poble van posar en comú experiències i inquietuds.

Fou la primera d'aquesta mena que es fa a nivell diocesà.

Fou una bona ocasió per a compartir el que vivim i el que fem amb empentes i rodolons, de Molló fins a La Panadella.

L'experiència ha estat bona.

Sembla que tots coixegem més o menys del mateix peu. N'hi ha que fan coses i se'n surten força bé. En general manca una mica d'engrescament. Ens van quedar ganes de tornar-hi. Massa sovint tampoc no convé: no ens vagaria de llaurar la feixa...

Era organitzada per les vicaries de Pastoral. Al final el Consiliari del Moviment de Pobles i Comarques, de Barcelona, en Pere Farriol, va epilogar una mica el que s'havia dit.

Canonges nous i visites pastorals

Han fet uns quants canonges nous. Algú s'havia pensat que ja havien desaparegut per sempre totes les pells canonicals que quan estudiàvem ens feien tanta gràcia i misteri. Es veu que encara no...

El bisbe ha encetat les visites pastorals i se n'ha anat a veure els companys que treballen al cor de l'Àfrica. N'ha tornat satisfet i ha adreçat a l'Església de Vic uns mots encoratjadors. Des de fa un temps un bon grup fa acció evangelitzadora i porta a terme una promoció social i humana que val la pena. Sembla que no és pas llunyana una escapada episcopal a Amèrica, on també hi ha una perllongació de Vic.

Tots rectors

S'han acabat les suplències. Des d'ara ja no tindrem ni ecònoms, ni regents, ni encarregats... Ho posarem tot al mateix sac i serem rectors a seques. Esperem que consti arreu *rectors* i que desaparegui allò de *cura párroco* que fa tan poca gràcia...

Ens estalviarem de fer oposicions.

Se suposa que en aquell temps deuria ser una feina ben empipadora, haver d'*empollar* com un negre a partir dels seixanta anys per a obtenir un *curato en posesión*, com en deien, i anar a espategar al capdamunt de Tagamanent o al capdavall de Querós. Això sí, amb el títol de *rector* amb tots els ets i uts...

Els nomenaments seran per sis anys, però prorrogables. Sempre hi haurà raons vàlides que, prèvia una xerrada amb qui calgui, podran allargar o escurçar la mitja dotzena...

Hi haurà presa de possessió... Serà una cerimònia que caldrà assajar: els «joves» no sabem pas com es fa,... perquè no ho hem fet mai...

Arxiprestos

Ens acabem d'oferir, mitjançant una votació ben democràtica, un grapat d'escotorits arxiprestos.

Al Ripollès: Lluís Molins. Al Ter-Collsacabra: Josep Bastardes. Al Lluçanès: Joaquim Font. A Vic: Jaume Bardolet. A les Guilleries-Congost: Joan Tuneu. Al Moianès: Tomàs Gurri. Al Bages-Nord: Estanislau Corrons. A Manresa: Josep Castanyer. Al Bages-Sud: Francesc X. Arumí i a l'Anoia-Segarra: Joan Raurell.

Han començat els primers contactes.

Sembla que tindran una durada de cinc anys si no s'espatllen abans. Ara, Déu hi faci més que nosaltres.

Patrimoni cultural i millenaris

D'allò que en dèiem Comissió Diocesana d'Art Sagrat, ara en direm Comissió Diocesana del Patrimoni Cultural. I vetllarà pels edificis i els seus entorns, com també pels objectes de culte i els documents escampats arreu del Bisbat. Dita Comissió orientarà la conservació, la restauració i l'increment d'aquest patrimoni.

Tenim tot un bé de Déu que també és Catalunya...

La Comissió ja ha començat a funcionar.

Arreu se celebren dates llunyanes que ens omplen d'orgull. Bon punt consolidada la reconquesta, les parròquies van néixer arreu, com els bolets.

Suara era la parròquia de Sant Fruitós de Balenyà que celebrava 900 anys de la consagració de l'església. S'han sovintejat els actes. Van cloure's el dia 13 de maig de l'any passat amb una concelebració presidida pels dos bisbes de Vic i el de Girona. El poble es bolcà durant un any a remembrar 900 anys d'història de l'església de Sant Fruitós, ara Santuari de l'Ajuda, que encara té vestigis romànics considerables d'aquella data llunyana.

Diversos

De moment, enguany hi ha secada. Només tenim un diaca novell, l'Antoni Jolis, fet a Manresa. Fa temps que hi ha restriccions sacerdotals, estem en temps de les vaques seques. A grans mals, però, grans remeis. A qui toqui caldrà cercar solucions que deuran ser a llarg termini. No sembla que les coses tinguin lluc de canviar.

Mn. Victorià Palà ha celebrat les noces d'or. Les d'argent han estat compartides per Lluís Calm, Francesc X. Arumí, Josep Canals, Xavier Coll i Joan Vila. La celebració de conjunt tingué lloc el dimarts sant, com ja és tradició. Un cop l'any gairebé tothom acut al Seminari, al costat del Bisbe, per recordar, entre altres coses, les facècies de tota mena viscudes i conviscudes a la Casa Gran.

Un dels nostres grans santuaris de la Plana ha celebrat 700 anys de vida. Rocaprevera és una de les pairalies que té a Catalunya la Mestressa de Natzaret. «Des d'ara totes les generacions em diran benaurada».

Ja fa un pilot d'anys que a primers de juliol se celebra una gran eucaristia a l'Altar Major de Catalunya, el Montseny, enguany presidida per dos bisbes i amb l'assistència d'una bona representació del Govern de Catalunya i del poble. Allí s'ha tornat a proclamar ben alt que Catalunya, malgrat tot, tira endavant. L'Aplec del Matagalls ja és història, netament cristiana i catalana.

Han marxat...

Mn. Antoni Colomer, rector jubilat de Sant Pere de Torelló, el 14 d'abril. Mn. Josep Calm, rector de Lorda de Vic, morí d'accident el 3 de maig quan tornava de felicitar la seva mare pel seu sant. Mn. Josep Coma, del Brull, que durant trenta-cinc anys fou rector de Pla de la Calma (el Brull, la Castanya, la Mora, Collformic...) i que coneixia aquelles serralades pam a pam, morí el 3 d'agost. Mn. Jacint Ballester, rector jubilat de Tavèrnoles, el 15 d'agost. Mn. Aureli Pou, rector de l'Estany, restaurador del vell monestir i forjador del museu local, el 22 d'octubre. Mn. Josep Potellas, organista de Sallent, el 25 de novembre. I també, Mn. Josep Massana, capellà de les Germanetes dels Pobres de Manresa.

Que reposin en pau.

En endavant estaré més a l'aguait del que passa. Avui per avui, s'ha acabat. N'hi ha que s'assebenten de tot, faran bé, doncs, de fer-m'ho saber.

Sebastià Codina

L'ESPECTADOR

TASIO, L'ÀNIMA D'UN POBLE

Un film realment sorprenent. Sorprenent perquè no estem gaire avesats a trobar-nos amb un resultat tan positiu en un producte del país. I sorprenent també perquè sovint el cinema ens vol fer empassar alguns continguts que, o bé han de trobar altres camins d'expressió com la novella o el teatre —o una vetllada de foc de camp—, o bé millor que no en trobin cap perquè potser només interessen els seus autors.

I aquest no és el cas del magnífic *Tasio*. Ben al contrari. Diu amb llenguatge cinematogràfic allò que vol dir, sense aparell espectacular, sense tecnicismes, sense excessos de paraula. *Ens fa veure* —suposo que això deu ser molt important en el cinema— com transcorre la vida d'un carboner de la Serra d'Urbasa a Navarra. Un carboner que l'espectador, tot seguit, fa representatiu d'un poble. Un home sencer, arrelat a uns costums des de la seva infantesa, lligat a un paisatge i a una naturalesa que sap preservar, tot i que es troba abocat a ser caçador furtiu.

El relat va construint una personalitat feta d'emocions, de sensibilitats, d'olors, de rostres, de

petites històries, comunes a tantes històries dels nostres pobles de fa 30 o 40 anys enrera. I es va dibuixant amb senzillesa tota una personalitat sensible i irreductible, tolerant i tossuda, arrelada a la terra —on sinó?— però oberta al futur pels fills i els seus nous camins. És un llenguatge que t'arriba, que et fa sentir a prop del protagonista i que, a la vegada, et suggereix idees i emocions que la cinta no expressa directament. Darrera Tasio hi veus un poble, una manera de ser, un tarannà, una filosofia de la vida. Darrera la història d'aquest home senzill, insignificant i anònim d'un poblet navarrès, descobreixes una història més ampla i col·lectiva, descobreixes la irreductibilitat d'un poble, la seva sensibilitat, l'amor al folklore, la fidelitat a tota prova, la simbiosi amb la natura... (Tasio ¿no us ha recordat aquell personatge de Kurosawa, el caçador Derzu Uzala, que ara ha retornat a les cartelleres?)... I evidentment, totes aquestes qualitats del film que et fa pensar i et fa sentir, s'allunyen força d'altres productes com el català *Victòria*, que són més cars, menys efectius i que no expressen l'ànima d'un poble, per més complexa que aquesta ànima sigui.

Moncho Armendáriz ha sortit a la palestra cinematogràfica amb un film que sorprèn molt gratament. Un film senzillament suggestiu, original, i que pot fer escola. Ho esperem.

Josep M. Fisa

RETALLS

La independència d'Euskadi... i de Catalunya

Per la premsa m'he assabentat d'unes declaracions del bisbe Setién: «La independència d'Euskadi és un objectiu perfectament perseguible». Me n'alegro molt, d'aquesta declaració. No perquè el convenciment personal que albira la independència d'Euskadi o, en el meu cas, la independència de Catalunya com un bé per a aquests països, necessiti de l'estintolament episcopal. Me n'alegro perquè, dit per un bisbe, el ressò és més gran i així aquesta opció per la independència del propi país es va obrint camí fins a poder ser considerada també com a opció justa, equitativa i saludable.

Perquè, renoi, manifestar-se independentista és com mostrar el pecat negre o una aberració que val més que es consumeixi en la intimitat més íntima. El bisbe Setién —sense arribar a dir tant— ja se n'ha hagut de sentir un bon reguitzell. En aquests casos se solen esgrimir un plec de qualificatius que bé necessitarien de ser analitzats i primfilats. Postura exagerada i massa radical és la qualificació més suau. Ves per on! Més aviat un hom entén que la postura moderada i equànime és sospirar i lluitar perquè Catalunya, com a país que és, pugui arribar a equiparar-se als altres

països del món. Privar-li-ho, heus aquí una postura ben exagerada i radicalitzada. I no en parlem, de quan les qualificacions es van enfillant enllà, enllà; traïdors, enemics, violents... Unes i altres, les més suaus i les més dures, no proven altra cosa que, ara i aquí, hi ha encara la qüestió per solucionar. Més: que la solució hi és. Massa clara i coherent tant per als de dintre com per als de fora.

Jo aplaudeixo la paraula del bisbe Setién. I entenc i m'orienta un cop més l'esverament que ha desvetllat. La cançó de l'enfadós que ens sabem de nord: totes les solucions imaginables m e n y s aquesta.

Segurament que és pel fet de dir-ho un bisbe que el cardenal Tarancon, el qual ja sabem que té unes opinions molt particulars i originals sobre les autonomies, ha ficat cullerada en l'afer per a afirmar: «Des del punt de vista cristià i, fins i tot, des del punt de vista humà, des de l'ètica humana, no hi ha res a oposar a allò que ha dit el bisbe Setién». Què no pot la paraula d'un bisbe! — *Salvador Bardulet*

Ètica i política

Ja és la segona vegada, en poc temps, que el bisbe Setién salta als diaris. Ara, perquè ha dit que la independència del País Basc és un objectiu defensable, ha escandalitzat nombrosos benpensants espanyols, tant de dretes com d'esquerres. I tot un ministre ha reaccionat a corre-cuita per dir que les seves paraules eren «anticonstitucionals» i que els bisbes no havien de tocar temes polítics.

Un cop més s'ha posat de manifest que a l'Estat espanyol hi ha moltes persones que viuen el que elles anomenen «la sacrosanta unidad de la Patria» de manera absolutament sacralitzada i, doncs, intocable. Com una mena de dogma que s'imposa per ell mateix i que no admet contraopinants. Ara, voler utilitzar la Constitució com a argument apodíctic per a desautoritzar els qui pensen d'altres maneres no deixa de tenir la seva gràcia i ens diu que lluny no ens trobem, encara, d'un autèntic esperit democràtic, per molt que se n'invoqui la paraula.

Un altre aspecte encara és més simptomàtic. Que un senyor ministre es posi nerviós perquè una persona que no és del clan dels polítics —la classe política, que diuen els del clan— parli sobre qüestions públiques i que vulgui reduir-la al silenci...! Aquesta tendència a acaparar la paraula no pot ser de bon averany. Mal aniria que les qüestions polítiques i d'interès públic quedessin només en mans dels polítics. Sortosament la nostra societat no

acaba d'avenir-se a aquesta mena de reduccions ni d'acaparaments.

Benvinguts, doncs, els bisbes bascos quan parlen de la droga, de la tortura, de la legitimitat d'aspirar a la independència d'Euskadi... Aquestes qüestions —i tantes altres d'interès públic— han d'ésser sostretes a l'exclusivitat del tractament polític. Per aquest camí, ben aviat arribaríem no pas a una política ètica, com ens anunciaven, sinó a la reducció de l'ètica pública a política. Resultat ben galdós. — *Josep M. Totosaus*

El I Fòrum, una experiència d'Església

La convocatòria del I Fòrum «Home i evangeli» va desvetllar un ampli ressò i un miler de persones acudíem al col·legi dels jesuïtes de Sarrià el dissabte i diumenge 19 i 20 de gener. La premsa va informar-ne al seu dia i ara *Foc Nou* n'ha publicat les ponències i el resum dels treballs.

Si em demanaven què en considero el més important, diria que el simple fet del trobament. Ni les ponències, ni els treballs de grup, ni les estones de pregària, ni l'organització, tan ben portada, importants com són, apunten tanmateixcap al que jo considero essencial. Essencial és, a parer meu, que el Fòrum va proporcionar la possibilitat d'un trobament ampli de cristians en un marc que no és l'habitual.

El marc normal de la trobada àmplia de cristians és la missa dominical. Acompleix unes funcions i té uns límits. Altres trobaments més extraordinaris han caigut en desús: avui no hi ha processons ni actes multitudinaris. Fa tot just pocs anys es van celebrar assemblees diocesanes que van desvetllar molt d'interès: la participació va ser nombrosa i tothom va poder expressar-se lliurement. És clar que prometien més del que podien donar: es discutien uns temes i es votaven unes conclusions; però no es tractava d'un Parlament, que té força vinculant; i acabada l'assemblea ha passat el que era previsible: allò de «morta la cuca, mort el verí».

N'han quedat uns consells: Consell presbiteral, Consell pastoral diocesà. Però aquí regeix el *numerus clausus*, no pot ser altrament, i no tothom hi té accés. A més, almenys a Barcelona, no sembla que aquests organismes tinguin massa incidència en el desplegament i la dinamització de la vida comunitària.

Molts cristians desitgem que l'Església sigui més «a casa»; que hi puguem respirar amb llibertat. I n'anem trobant els camins: grups, comunitats, moviments, algunes parròquies... representen models d'Església més propers,

comunitaris i participatius. Sort en tenim. Ens permeten d'expressar-nos tal com som, d'intercanviar experiències i punts de vista, d'escoltar-nos els uns als altres. De somniar que un dia la gran Església s'estructurarà d'una manera diferent. Però es tracta de realitats especialitzades, sectorials, que apleguen gent molt pròxima, poc diversa, en general no gaire nombrosa.

Els cristians necessitem trobar-nos, perquè el trobament és l'essència de l'Església. Trobar-nos en un ambient distès i lliure: com a casa. Més enllà del nostre grup, la nostra comunitat, el nostre moviment. Trobant-nos respirem com a cristians. I desitjaríem tant, necessitem tant, que la gran Església sigués un lloc de trobament; que prengués una altra fesomia; que es desencarcarés; que fos, de debò, casa nostra!

El Fòrum ens va permetre de respirar lliurement com a cristians en un ambient distès i alegre; amb una colla de gent amb la qual normalment no ens trobem. Ens va permetre de fer una experiència de trobament de cristians. És a dir, d'Església. — *Josep M. Totosaus*

La insolidaritat que respirem

Escric a principis de gener. El termòmetre exterior marca onze graus sota zero. Tothom està esparverat. Ens havíem acostumat als hiverns massa mediterranis. De sobte, tot queda col·lapsat: sense aigua, sense corrent elèctric, sense gas. Ens mirem, incrèduls, el temps exterior; i ens vénen ganes de maleir no sé qui. Uns veïns es queixen de la nostra canonada rebentada; diuen que l'aigua els mulla la paret (com si no mullés també la nostra). Uns altres veïns ens ofereixen aigua per a la casa. És l'hora dels petits favors o de tancar-se a casa i els altres... que rebentin. Una dona surt de la botiga amb el cabàs ple de llaunes, pel que pugui venir. Es mira amb ràbia un vianant que l'esguarda amb cara de sorpresa. Estic convençut que aquesta dona preferiria perdre un queixal abans d'oferir una engruna de la seva preuada mercaderia. Potser el seu marit ha aixafat el darrera d'un cotxe i ha fugit sense més ni més. Al vespre, comentaran, amb alegria continguda, els mals dels altres. I es colgaran al llit, convençuts que el món s'acaba a la porta del seu pis.

A còpia de consum, ens hem tornat absolutament insolidaris. No és que l'Evangeli sigui de mal penetrar en una societat com la nostra. És que ha marxat amb les mans al cap. Dubto que Crist es trobés de gust enmig de la nostra societat.

Un rector amic em comentava que, a la missa de dotze de diumenge passat, el temple era ple de pells i capells d'astracà. Com

que no podien lluir-los a fora, ho feien al temple. El bon amic em deia que va estar temptat de sortir a celebrar la missa amb xiruques i una saca per casulla. Posats a fer comèdia... fem-ne tots!

Els dies de Nadal es van recollir, a les comarques gironines, unes quantes tones d'aliments per a Etiòpia. Em vaig alegrar per aquest gest de solidaritat. Vaig pensar: té; la gent no és tan dolenta com sembla. Però, després, m'he adonat que la solidaritat no està feta de gestos esporàdics. Està feta, sobretot, de petits gestos de cada dia. Aquells gestos que ens preparen per entendre que el que tenim, no és ben nostre; és de tots. I que, mentre hi hagi milions d'éssers humans que no tenen res, el nostre no és nostre. Ho hem de compartir. En això consisteix la solidaritat. Penso que l'essència del cristianisme, ara i ací, rau en la solidaritat universal per damunt de fronteres de raça, de llengua, de religió i de país.

I que estem perdent el temps si no aconseguim que el que en diem pastoral, o el que en diem teologia, segueixi aquesta pista de la solidaritat. Avui he entès més bé la teologia de l'alliberament. El que no entenc és per què Roma s'entesta a ofegar-la. — *Quim Pla*

Recuperar màrtirs o fer política?

Acabo de llegir a la premsa que l'actual arquebisbe de Madrid, Mons. Suquía, ha iniciat els tràmits per a la canonització de set religioses assassinades a Madrid durant la guerra civil.

Un assassinat és sempre una cosa execrable. I més quan es comet contra víctimes indefenses. A la guerra civil espanyola van succeir coses terribles a ambdós bàndols. La diferència resideix en el fet que, mentre a un costat s'anomenaven actes de justícia, a l'altre els anomenaven assassinats (com si matar no fos sempre una cosa horrible). Els republicans (alguns) van cometre barbaritats. Els franquistes (alguns) també. No tots els assassinats es van cometre a la zona «roja». A la zona «nacional» tothom sap, a hores d'ara, l'assassinat pels franquistes d'una bona colla de capellans bascos. O, digueu-me si no cal qualificar d'assassinats la quantitat d'afusellaments de la postguerra, després d'un judici de pantomima. I entre aquests afusellats també hi havia catòlics, com les religioses de Madrid.

És bo que hom recordi els seus quan han mort per una causa, tant si aquesta causa és noble com si és un xic confusa (penso que aquest deu ser el cas d'alguns dels morts a la nostra guerra civil). Sí, és bo i digne de respecte recordar els morts. El que no és tan bo és utilitzar els morts

per a les nostres conveniències. I, amb tots els respectes, em sembla que això és el que està fent l'Arquebisbe de Madrid. A Catalunya som molt sensibles a aquest punt, perquè nosaltres vam patir represàlies de tots dos bàndols (i, quan dic nosaltres, vull dir el poble català). Vam ser fidels a la República. I, perquè estimàvem el nostre poble, la República no ens va tractar massa bé. Després, perquè continuàvem estimant el nostre poble, vam sofrir les represàlies d'un pobre dictador que es va entestar a lluitar contra el separatisme català. Uns i altres van ser responsables que hi hagués màrtirs d'ambdues bandes, produïts per gent d'ambdues bandes.

Però ara no es tracta de respectar i recordar els morts. Ara no es tracta d'aplicar la lliçó de la història. Es tracta de tornar a manipular la història. Es tracta de fer servir els morts com a bandera d'intencions amagades. Això s'ha fet sempre. I és el que està fent l'Arquebisbe de Madrid, animat —ho dic amb dolor— per l'actitud del Papa Joan Pau II. El que ni Joan XXIII ni Pau VI no van voler tirar endavant, Joan Pau II ho ha fet. L'Arquebisbe de Madrid s'ha animat. Potser d'altres es tornaran a animar per demanar la canonització de Franco i de Carrero Blanco. «Majora videbitis». Cal tornar a ressuscitar el tema de les dues Espanyes. I hi ha una part de la nostra Església que ha vist que havia arribat la seva ocasió. — *Quim Pla*

Una sessió amb catequistes

Per circumstàncies de la meva feina vaig haver d'assistir a unes quantes reunions amb catequistes de parròquies diferents. Feia temps que no tenia ocasió de trobar-me directament amb el món de la catequesi. I hi anava content, pensant que em serviria de reciclatge en alguns aspectes concrets; havia seguit la renovació catequètica a través de publicacions.

I haig de dir, amb tots els respectes, però d'una manera ben clara, que vaig quedar sorprès, desagradablement sorprès, negativament sorprès. Pel que explicaven, el que feia la majoria d'aquells catequistes era entretenir mainada. Això sí, tots reconeixien que la mainada és difícil (i tan difícil). Però els continguts catequètics quedaven difuminats en una activitat que jo diria que és més d'esplai que de res més. Més tard vaig donar un cop d'ull als textos catequètics i vaig veure que eren excellents: ben presentants, amb grapa, pedagògicament correctes, i amb el contingut clar.

Tornem als grups de catequistes. En una de les reunions, el capellà responsable dels catequistes va fer un sermonet sobre la comunitat parroquial que no em va convèncer gens ni mica (jo sabia que, en aquella parròquia, va poca gent a missa i que l'activitat comunitària és més aviat minsa).

Vaig preguntar a un rector com anava l'experiència de mares cate-

quistes. Em va mirar, i em va dir amb sorna: Voldràs dir l'experiència d'àvies catequistes! Vaig entendre que em volia dir que les mares estan renunciant a fer de catequistes i que hem hagut d'acudir, com sempre, a les senyores grans.

Per altra part, tothom sap que una part de la nostra Església vol retornar al catecisme antic, de preguntes i respostes. I que no es fia de la renovació catequètica. L'acusen de superficial; diuen que els continguts importants queden silenciats. No cal dir noms. Tothom sap a qui em refereixo. Un representant conspicu d'aquesta postura em deia, acompanyant la paraula amb gestos de pregon rebuig, que hi ha molts catequistes que no practiquen. I aquesta afirmació, pel que he pogut constatar, és veritat (sobretot quan es tracta de catequistes adolescents o joves; I hi ha força parròquies que tenen molts catequistes adolescents i joves). Es veu que això repugna pregonament les forces conservadores de l'Església (com si el certificat de garantia fos l'assistència a la missa dominical). Jo penso que no és per aquí que vindrà la renovació catequètica. En tot cas m'atreviria a afirmar, ben humilment, que hom no dedica prou esforços a formar catequistes. I que aquesta tasca és essencial, prioritària, si és que volem fer una catequesi de qualitat.

Algú m'ha recordat que els primers catequistes eren pescadors. Això m'ha fet ballar el cap. Tot i que sant Pau no era precisament un pescador, l'observació m'ha fet replantejar la qüestió dels catequistes. Però no vull anar més enllà. Perquè per aquest camí, m'hauria de replantejar tota la marxa de l'Església. I això ja són figues d'un altre paner. — *Quim Pla*

Els joves i el Papa

Enguany, els joves cristians de tot el món també són convidats a anar a Roma pels Rams. A casa nostra la crida ha vingut canalitzada d'una forma un xic rocambolesca. La Comissió Episcopal d'Apostolat Seglar ho ha encarregat a la Subcomissió de Joventut, i aquesta ho ha passat al Consell de Laics. Cal dir que, abans d'això, moltes instàncies havien rebut un comunicat d'un monsenyor vaticà convidant a la trobada. No ho sé. Però tot fa la impressió d'allò de la «patata calenta». Segons informacions fiables, l'any passat els organitzadors es van picar els dits en l'aspecte econòmic i, sobretot, en l'eficàcia de l'organització, que no va rutllar prou bé. I la cosa curiosa és que hi van molts joves a Roma, a veure el Papa. Aquest és un fenomen que ha astorat multitud de sociòlegs i pastoralistes. Els qui treballem amb joventut en prenem bona nota. Els joves «engagés» (encara n'hi ha d'aquests?) riuen per sota el nas

quan els parlem del Papa. I la realitat ens diu que les multituds es mouen a toc de grans crides. Mai com ara els joves no havien participat tant en espectacles massius de caire religiós. Pensem en les pasqües joves i altres actes semblants. Els joves no van a missa però peregrinen a Roma o a Taizé. Els nostres rectors sofreixen per aquesta constatació. O es fan organitzadors de peregrinacions (una nova modalitat que es va estenent en el món de la pastoral). No sé si és allò que, quan una cosa es torna difícil, cal donar peixet, cal donar per la menjadora. I mai tan ben dit això: els nostres joves tiren per la religió espectacle, per la religió consum, la religió «star». Un conjunt de rock dur pot fer, si vol, passar tota la nit resant una massa de joves. Aquells que creiem en el treball senzill de cada dia, en la militància, en allò del llevat dins la pasta, ens ho hauríem de replantejar. Trobades de Joves de Montserrat han hagut de plegar. Els Moviments especialitzats han passat una greu crisi. Ara apunta una lleu recuperació a costa —a la meva manera de veure— de diluir un xic els continguts. Fa la impressió que, si hom vol fundar un moviment de joves un xic reeixit, cal que faci recurs al calaix de sastre, als eslògans i a les grans concentracions, amb festa nocturna inclosa (això sí que no ha canviat: els joves no troben mai l'hora d'anar a dormir; martiri dels consiliaris ja grandets, que som la majoria). Les grans masses de joves apareixen, als ulls d'altes instàncies eclesiàstiques, com la reserva espiritual de l'occident. I grans masses responen a aquesta crida. No sé si és un miratge passatger, però, de moment, funciona. Això em deixa un xic perplex. ¿Cal unir-se a aquest carro, o bé cal esperar —contra tota esperança— en la intuïció d'homes com Cardijn o Joan XXIII? — *Quim Pla*

Monitors de joves per una Església descafeïnada

Som en ple Any Internacional de la Joventut. I tohom s'afanya a programar actes i més actes; ens ha entrat a tots la fallera. El jove és la matèria prima; carn per a les feres del nou ordre mundial, que ha d'anar entretenint el personal perquè no s'adoni que tot fa figa.

De Madrid m'arriba un cartell horrible, tant pel que fa al disseny com per les connotacions: un gran puzzle-guitarra amb una creu que aterra al centre de la guitarra. I el text: «La Iglesia Española y Los Jóvenes. Primer encuentro de Animadores Cristianos de Jóvenes. Convoca: Conferencia Episcopal Española a través de la Subcomisión de Juventud de la CEAS. El Escorial (Madrid), 8-9-10 de marzo de 1985». I em descuidava de dir que, a l'etiqueta de la guitarra, hi ha l'inefable logotip de l'Any Inter-

nacional de la Joventut. Les connotacions són evidents: els animadors cristians de joves són personatges que entretenen al so d'una guitarra. Res de la funció profètica dels joves a l'Església d'avui.

Cal estar en sintonia amb el Papa. Reunir com més joves millor. Engegar un discurs inflamat de circumstàncies, amb les idees de sempre, i desaparèixer pel «foro», tot deixant els responsables concrets que s'apanyin com puguin. I ara no em digueu que critico el Papa. El Papa és el Papa. Jo critico els qui, per mimetisme, s'adapten al so que toquen, sense preguntar-se què és el que cal per al moment concret.

Ara és el temps de les grans trobades massives. Ara cal crear monitors a milers. Ara és el temps dels moviments que no creïn problemes. Tot a major glòria dels capellans remenetes que necessiten manipular les coses del seu voltant, que necessiten clientela al preu que sigui.

Que tot això que dic és molt dur? Si no és veritat, dispenseu-me. M'avanço a dir que estic disposat a rectificar el que sigui. Si el que dic és veritat, recordo allò de si et cou, posa-t'hi fulles. — *Quim Pla*

Dissentim

Primer Mahler, i després Stravinsky, ens van encomanar una certa flaquesa per les estridències. Per això ara que les crítiques al cardenal Ratzingger són tan unànimes (vegeu, per exemple, el darrer número de Quaderns de Pastoral) nosaltres hem tingut l'acudit de fugir de to, en un acte que certs companys, avesats als acords quasi barrocs dels cenacles, titllaran de snob.

Perquè les declaracions del Prefecte de l'ex-Sant Ofici a la revista «Jesús» em van amarar de respecte. Els gasetillers (7 de nov. 84) diuen que les va adornar amb sentències contundents: «les conferències episcopals no tenen base teològica», els teòlegs de l'alliberament «accepten el mite il·lusori de la lluita de classes, que bloqueja les reformes, i agreuja la misèria i les injustícies», i reporten que en elles no s'està de criticar el Concili, i que s'hi expressa amb aquella llibertat i imaginació tan escassa als circumloquis episcopals.

Direm als puritans que el marc de referència teòric del conspicu purpurat no és tan significatiu com les seves conclusions, perquè tothom admet un enorme pluralisme teològic, d'ús corrent als passadissos de les facultats i als recambrons de sagristia, que en sortir al carrer es fon en un «col·lage» de citacions segures. Entre la llibertat amb què es parla a les tertúlies i l'encotillament dels discursos i publicacions hi ha un abisme. D'aquí la nostra admiració per l'ardit cardenal que, a través dels mèdia, esmena el Vaticà II, parla del Di-

moni, defineix continents, i dibuixa, exacte, el perfil dels bisbes del futur: una llibertat d'expressió que mereix ser copiada per totes les mitres, independentment de llur tamany i de llur escola. L'atonia dels nostres dies és, sobretot, una crisi d'idees, una mena de desertització de l'Església que provoca la seva lenta i persistent evacuació. Si almenys teòlegs i Jerarquia mantinguessin el coratge dels pares conciliars! Floriria el Nègueb.

El to de llibertat general de l'eminent prefecte pren un relleu prodigiós quan es carrega, sense embuts, les conferències episcopals: «cal retornar als bisbes el poder de les seves pròpies diòcesis, i alliberar-los de les estructures massa burocràtiques de les conferències episcopals». Als teòlegs dels seixanta els vingué una basca. La col·legialitat és un concepte bíblico-modern que difuminar-lo és fer incomprensible el sentit de l'autoritat dins de l'Església.

Ara bé, una teoria s'acredita per la seva coherència interna, és clar, però també amb la seva aplicació. I aquí és on comença el drama de la col·legialitat, que a casa nostra engendra un govern de l'Església que resultà còpia exacta de l'administració estatal: pura burocràcia. Els bisbes perilla que esdevinguin una mena de *delegats* que executen decrets de l'«autoritat» permanent de Madrid. Avui cap bisbe català no podria realitzar les gestes del piadós pare Perelló i Pou: publicar un Catecisme! La coherència burocràtica impedeix l'esclat de personalitats —ara indiscutides— com Vidal i Barraquer o Torras i Bages. La imatge més exacta de com és la Conferència Episcopal potser la donà la televisió espanyola el dia que el Papa s'aturà a Saragossa: senyors amb solideu tots arrenglerats en fila monòtona. No s'ha pogut realitzar, amb entitat jurídica, ni l'*Associació dels Bisbes Catalans!*

¿De què serveix, doncs, una idea fecunda, la Col·legialitat, si a la pràctica no solament impedeix una Conferència Catalana, sinó que fon els nostres bisbes en el magma espanyol? Per això, beneïdes paraules les de l'extrovertit alemany; més val plegar veles i acollir iniciatives restauracionistes. — *Miquel Tresserras*

Serra D'Or, per exemple

A consciència, degustàvem per primera vegada Catalunya. La preníem en l'obscuritat, no perquè fóssim mainada, sinó perquè ens la tenien voltada de pors. I entre els vasos escantonats amb què la bevíem n'hi havia un de rutilant: aquell «Germinabit» prometedor que prengué, poc després, el vestit de «Serra d'Or». De llavors ençà que ens en servim, amb les rigoroses intermitències que asseguren la perdu-

rabilitat de l'afecte.

Sota la capçalera quasi carrinclona s'anava aixamplant un espai obert, a ritme de mercat mensual, on eren i són servides les varietats culturals del país. Mai en aquesta plaça —i ja sabeu com són d'irregulars els mercats durant l'any!— no hi han mancat cristians que diuen ben naturalment els seus punts de vista. Però si no han tingut complexos per manifestar-se com eren, tampoc no han tingut ni por ni petulància enfront de qui pensava diferent; per això des de tots els indrets estètics, ideològics, etc., han anat venint gent al mercat. La revista, de la qual és responsable jurídic i econòmic Montserrat, no ha estat mai un afer exclusiu dels monjos, els quals ni la confeccionaven. Mai no se'ls acudí que cedien terreny a l'enemic si un escriptor no creient hi col·laborava, perquè un home de cap lliure, artista, pensador, etc., no és mai hostil encara que la seva honestedat l'hagi dut a les antípodes del nostre pensar.

Quan les empreses culturals de l'Església, tan encauades, no arriben a influir més enllà dels límits de l'argot teològico-pastoral, cal demanar-nos què ens ha passat. La pèrdua de poder econòmic de l'Església, deixada de banda amb un pudor ben curiós, donaria pistes per explicar el nostre afebliment cultural. Però hi ha un altre motiu que clama al cel: aquesta horror al garbuix, al desordre ideològic, a la simfonia interminable de milions de veus lliures: la basarda a notes i pauses fora compàs que ens domina!; perquè ningú no ens persegueix, som nosaltres que ens espantem de l'imprevist.

I és clar, una Església poruga i malfiada confia les responsabilitats segons el criteri que és comú als partits polítics: la submissió al comitè central. Bisbats i parròquies, facultats, escoles i casals, museus i publicacions s'encarreguen més a la fidelitat que no pas a la fe ardida i a la intel·ligència.

Per aquest camí, com qualsevol organització burocràtica, l'Església es replega en penombres de rat penat. Sort que ara i adés apareixen audaços ocells de dia: molts creients anònims que van per lliure, o s'integren a parròquies, moviments apostòlics, i grups professionals, que miren il·lusionats aquesta Catalunya assecada pel sol i el vent. Cristians i cristianes —escriptors, artistes, negociants, empleats, o religiosos, tant se val— que fan de la seva parcel·la un àmbit plural. Com «Serra d'Or», per exemple. — *Miquel Tresserras*

COL.LABORADORS D'AQUEST NÚMERO

Salvador Bardulet (vicari episcopal de la Zona sud de Vic: Igualada, Manresa i Calaf), Miquel Batllori (jesuïta, de l'Institut d'Estudis Catalans), Lluís Bonet i Armengol (vicari episcopal de Terrassa), Joan Carrera Planas (rector de St. Isidre, de l'Hospitalet, i de l'equip de secretaria del Consell presbiteral de Barcelona), Joaquim Cervera (vicari de St. Andreu, Barcelona, i consiliari de JOBAC), Sebastià Codina (rector de Vacarisses, Vic), Josep M. Fisa (consliari de JOBAC, Cornellà), Climent Forner (rector de Navàs, Solsona), Camil Geis (poeta, organista de St. Feliu de Sabadell), Dr. Narcís Jubany (cardenal-arquebisbe de Barcelona), Pere Llabrés (Director del Centre d'Estudis Teològics, Palma de Mallorca), Dr. Ramon Masnou (bisbe emèrit de Vic), Alexandre Masoliver (monjo de Poblet), Antoni Mirabet (membre de la Delegació de Mitjans de Comunicació Social, Urgell), Jaume Montaña (delegat de Mitjans de Comunicació social, Lleida), Joaquim Pla (delegat diocesà de Pastoral de joventut, Girona), Dr. Josep Pont i Gol (arquebisbe emèrit de Tarragona), Pere Ribot (rector de Sant Martí de Riells del Montseny, Girona), Dr. Ramon Torrella (arquebisbe de Tarragona), Josep M. Totosaus (director de «Quaderns», Barcelona), Miquel Tresseras (rector de Granollers de la Plana, Vic) i Dolors Viñas, vda. Taulé (llicenciada en Filologia romànica, Sabadell).

QP

QUADERNS DE PASTORAL

Desembre 1984 - Revista del Centre d'Estudis Pastorals, Rivadeneyra, 6, 3r. - Telèfon 317 48 58 - 08002 - BARCELONA.

Director: Josep M. Totosaus - Consell de redacció: Salvador Bardulet, Joan Batllee, Lluís Bonet, Jaume Duch, Josep M. Fisa, Jesús Huguet, Joaquim Pla, Mateu Tarrats i Josep Torrella.

Disseny: Jaume Duch - Dibuixos: Joan Puig - Impressió: I. G. Santa Eulàlia, Santa Eulàlia de Ronçana - Preu de la subscripció per al 1984: 1.500 ptes. - Dipòsit legal: B 25.506 - 1969 - Amb llicència eclesiàstica.

PUBLICACIONS DEL cep

QUADERNS SOBRE PASTORAL DE JOVES

1. Línies mestres d'una pastoral de joventut (75'— ptes.)
2. Canvis en els ambients juvenils (100'— ptes.)
3. Catequesi d'adolescents i moviments de joventut (150'— ptes.)
4. Colònies, esplais i moviments cristians de joves (150'— ptes.)
5. Els diversos moviments i serveis diocesans de joventut (150'— ptes.)
6. Els joves i la participació, el desenvolupament i la pau (100'— ptes.)
7. Reflexions per a una pastoral de joves a Catalunya (150'— ptes.)

Aquests i altres materials, podeu trobar-los al CENTRE D'ESTUDIS PASTORALS, c. Rivadeneyra, 6, 3r., o a la LLIBRERIA CLARET, c. Llúria, 5 - Barcelona.

centre d'estudis pastorals